

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbraní 1. stupně a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání, Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa Sovětskou armádou

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

5

K realizaci Směrnic pro ideologickou práci v ČSLA

Od 1. listopadu 1986 vstoupily v platnost nové Směrnice pro ideologickou práci v ČSLA (Všeob-sm-15). Jejich vydání je jedním z významných opatření, přijatých v ČSLA k realizaci usnesení XVII. sjezdu KSČ. Je jedním z konkrétních příkladů uvádění do života závěrů, jak je do podmínek ČSLA rozpracoval celozemský stranický aktiv v květnu roku 1986. Navazovalo na dosavadní směrnice, které byly zpracovávány po XVI. sjezdu KSČ.

Při analýze výsledků plnění těchto směrnic, jak byla udělena hlavní politickou správou ČSLA, bylo konstatováno, že se je v minulých letech dařilo vcelku úspěšně plnit. Nicméně nové požadavky na ČSLA, které vyplývají ze současné mezinárodní situace, ze změn, k nimž dochází ve vojenství, i ze současné etapy vývoje naší armády jako nedílné součásti socialistické společnosti se zcela objektivně odrazilo i v nových nárocích na ideologickou práci v ČSLA. S ohledem na tyto skutečnosti, pod zorným úhlem usnesení XVII. sjezdu KSČ bylo proto nutné přezkoumat, popřípadě upravit či nově formulovat obsah dosud platného dokumentu a vydat nový. V tomto procesu bylo využito všech zkušeností z ideologické práce v uplynulých pěti letech. Co se osvědčilo, bylo převzato; naopak bylo upuštěno od toho, co život překonal, co zastaralo a neodpovídá potřebám dneška ani budoucnosti.

Na této kritické analýze i na tvorbě nových Směrnic se podílel široký aktiv ideologických pracovníků, vyjádřili se k nim velitelé i politické orgány a funkcionáři stranických organizací. Bez nadsázky je možné nové Směrnice nazvat kolektivním dílem. Byly posouzeny v byru hlavní politické správy ČSLA, pro-

jednány v kolegiu ministra národní obrany ČSSR a po schválení sekretariátem ÚV KSČ je ministr podepsal. Tak se staly nejen vojenskopolitickým dokumentem, závazným pro všechny příslušníky ČSLA, ale i stranickou směrnicí, zavazující k jejímu plnění všechny komunisty.

Základním východiskem při jejich zpracování byla skutečnost, že jedním z hlavních předpokladů plnění strategické linie urychlení hospodářského a sociálního rozvoje naší společnosti je lidský činitel, jeho aktivizace. K nejučinnějším nástrojům, s jejichž pomocí toho lze dosáhnout, patří ideologická práce. To od ní vyžaduje působit na vědomí lidí tak, aby pochopili požadavky, které jsou před nimi vytyčovány, aby se s nimi ztotožnili, vzali je za své, aby byli přesvědčeni o jejich správnosti a s tímto přesvědčením, uvědoměle, vším svým umem a všemi svými silami usilovali o jejich naplnění. V armádě to pak znamená vypěstovat takovýto vztah k požadavkům bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy v celém jejich komplexu; k úkolům zdokonalení řídicí a organizační práce se vším co tato zahrnuje; k nárokům na upevňování uvědomělé vojenské kázně a na utváření soudružských vztahů ve vojenských kolektivech; k výchovné práci s příslušníky ČSLA, zvláště pak k jejich světonázorové výchově, stejně jako k všestranné přípravě velitelského sboru; k aktivní účasti na upevňování jednoty armády a lidu, na branné propagandě a popularizaci ČSLA ve společnosti; k prohlubování spojení, přátelství a spolupráce se zeměmi socialistického společenství, zvláště se Sovětským svazem, bratrství ve zbrani s jejich armádami. Jak je patrné, posláním ideologické práce v ČSLA při aktivizaci lidského činitele v současně době je získat příslušníky ČSLA pro kvalitní splnění požadavků pěti směrů, vytyčených celarmádním stranickým aktivem. V tom také spočívá smysl nových Směrnic pro ideologickou práci v ČSLA, tomu jsou také podřízeny jimi formulované cíle a obsahové úkoly, ideologické práce, jimi stanovené formy a metody i normy jejího provádění, způsoby jejího řízení a materiálního zabezpečení. Je možné říci, že Směrnice vytvářejí optimální podmínky pro to, aby ideologická práce svým nezastupitelným dílem přispěla k tomu, aby ČSLA naplnila své vlastenecké a internacionální poslání.

S uspokojením můžeme konstatovat, že po vydání Směrnic se rozvinula intenzivní práce s cílem seznámit se s nimi a zabezpečit, aby se od začátku výcvikového roku 1986/87 začalo s jejich důsledným plněním. Z tohoto hlediska byly projednány ve vojenských radách, na politických orgánech i na velitelských shromážděních. Významnou úlohu sehrály v tomto procesu ZO KSČ, které na svých členských schůzích v říjnu a listopadu roku 1986 projednaly své místo i úkoly jednotlivých komunistů při realizaci Směrnic. Jak ukázaly kontroly i další poznatky od vojsk a z vojenských škol, na začátku probíhajícího výcvikového roku byl ideologický aktiv, politický aparát a naprostá většina velitelů a odborných náčelníků připraven na to, aby se ideologická práce rozvíjela v souladu se Směrnicemi.

Jejich připravenost se mj. odrazila v tom, že celý systém ideologické práce, daný Směrnicemi, začal od začátku roku fungovat. Obsahové zaměření ideologické práce zcela vychází ze Směrnic a dokumentů na tento výcvikový rok, je respektován požadavek jejího těsnějšího sepětí se životem a úkoly vojsk a vojenských škol, výrazněji se začala prosazovat vojenskovýchovná tematika.

V marxisticko-leninské přípravě vzrostl počet skupin, v nichž se zaměstnání provádí seminární metodou, vznikly skupiny samostatně studujících. Politické

školení mužstva a poddůstojníků začalo účinněji reagovat na potřeby bojové a politické přípravy. V stranickém vzdělávání byly vytvořeny podmínky pro jeho užší přimknutí k potřebám ideově politické připravenosti mladých komunistů a stranických funkcionářů. Politické vzdělávání SSM vstoupilo do nového výcvikového roku v bezprostřední návaznosti na politické školení mužstva a poddůstojníků a na společenskovo-výchovnou výuku ve vojenských školách. Nelze neocenit, že k prohloubení úrovně vlastenecké a internacionální výchovy bude využívat zejména hnutí Cestami paměti, jehož 2. etapa je motivována 70. výročím VŘSR a IV. sjezdem SSM.

Dále se rozvinula masová politická práce v celé své struktuře. Byl doplněn sbor agitátorů a zkompletovány agitačně propagační aktivity a kolektivy. Zlepšila se obsahovost a pravidelnost politických informací a aktualit. Postupně je využíváno i ostatních forem masové politické práce, dané Směrnicemi. Poznatkou svědčící o tom, že pohotověji reaguje na aktuální vnitropolitické a mezinárodní a vojenskopolitické problémy a události, na každodenní úkoly bojové a politické přípravy, výchovy a výcviku.

Mocným impulsem k dalšímu rozvoji kulturně výchovné činnosti v souladu se Směrnicemi se stalo vydání Rozkazu MNO ČSSR č. 13/86 o volu vojáků a na něj navazující Směrnice náčelníka hlavní politické správy ČSLA k jeho realizaci. Vzrostl zájem velitelů a politických pracovníků, stranických i svazáckých organizací o tuto oblast činnosti a tak dochází k postupně nové aktivizaci všech jejích úseků. V širším měřítku než dosud se podílejí na vhodné a užitečné naplní volná vojáků a účinněji pomáhají plnit úkoly bojové a politické přípravy, estetické výchovy, regenerovat duševní i fyzické síly příslušníků ČSLA.

Výuka společenských věd od začátku školního roku probíhá podle učební dokumentace, která vychází ze závěrů XVII. sjezdu strany a je zcela zaměřena na to, aby absolventi vojenských škol byli všestranně připraveni plnit úkoly tam, kde to zájmy armády vyžadují, aby měli potřebné politické, odborné a morální kvality pro funkce, na které přijdou; aby se u nich vypěstoval trvale pozitivní vztah k vojenskému povolání. Rovněž výzkumná činnost ve společenských vědách se důsledněji orientuje na témata, která vycházejí z vojenské politiky strany, z potřeb výstavby ČSLA a stranickopolitické práce. Jsou přijímána opatření, aby závěry a doporučení výzkumu byly rychleji uváděny do praxe. Byly již získány dobré zkušenosti s výzkumem veřejného mínění v ČSLA.

Na požadavky Směrnic byl na podzimní přípravě připraven ideologický aparát na všech stupních. V jejím průběhu měly větší místo než dříve, vedle obsahových otázek, metodické problémy, jejichž řešení bylo spojováno s názornými ukázkami. Znovu bylo ujasněno místo velitelů, náčelníků, politických orgánů a stranických organizací v řízení ideologické práce a v jejím organizačním zabezpečení, což se odráží ve větší pozornosti, kterou této oblasti své činnosti věnují.

Tyto pozitivní jevy v ideologické práci našly svůj odraz v jejím vyšším podílu na výsledcích, dosahovaných při plnění Rozkazu ministra národní obrany ČSSR na tento výcvikový rok. Svou mobilizující funkci plní v širokém rozvoji aktivity a iniciativy, vyvolané zejména výzvou tankového pluku, k níž se připojila většina útvarů ČSLA. Má svou část zásluh o to, že úspěšně proběhla divizní cvičení ZIMA-87 za účasti pozorovatelů ze států — signatářů smlouvy o bezpečnosti

a spolupráci v Evropě, podepsané v Helsinkách, stejně jako cvičení DRUŽBA-87 či ukázkové divizní cvičení, i o velku zdárné výsledky inspekčních prověrek.

Přes toto kladné hodnocení plnění úkolů ideologické práce, které je současně i oceněním, jak jsou naplňovány požadavky Směrnic pro ideologickou práci, nemůžeme být s dosaženými výsledky spokojeni. Její vliv na vědomí příslušníků armády, na jejich jednání a chování zatím neodpovídá daným možnostem. Zvláště to postrádáme v úsilí za upevnění uvědomělé vojenské kázně, kde stále nedochází k žádoucímu podstatnému zlepšení. Nedaří se jí ani spoluvytvářet správné, socialistické vztahy ve všech vojenských kolektivech, napomáhat vzniku atmosféry, v níž se vojenský kolektiv nebude smířovat s jakýmkoliv narušením vojenských řádů a předpisů či mravních norem.

Je bohužel ověřenou skutečností, že se s nízkou úrovní ideologické práce velmi často setkáváme na nejnižších stupních, v praporech a v rotách, to je právě tam, kde se rozhoduje o konečných výsledcích výcviku a výchovy, kde se formuje morálně politický stav vojáků, kde se rodí bojové mistrovství, kde se stmelují kolektivy družstev, osádek, obsluh. Projevují se závažné nedostatky v organizaci základních forem politické přípravy, v účasti na zaměstnáních PŠM, na přípravě vedoucích skupin PŠM i MLP. U některých vedoucích se projevuje slabá obsahová a zejména metodická připravenost, která neodpovídá vysokým nárokům na vedení čtyřhodinového zaměstnání PŠM. V masové politické práci není využíváno všech jejích forem, často se pozdě reaguje na různé názory a nálady vojáků, mnohdy je velitelé, političtí pracovníci a stranické organizace ani neznají. Obecným, masovým opatřením se stále na mnoha místech dává přednost před soustavnou individuální prací s každým příslušníkem jednotky, štábu či posluchačem.

Příčiny těchto nedostatků spočívají v tom, že ne všichni velitelé a političtí pracovníci doceňují důležitost ideologické práce a nevěnují jejímu řízení — obsahovému zaměřování, kádrovému a organizačnímu zabezpečení a její kontrole patřičnou pozornost. Ne všude jsou ZO KSČ centrem ideologické práce v okruhu své působnosti, jak jim to ukládají nové Směrnice pro práci organizací KSČ v ČSLA. Nedaří se též nezkráceně a konkrétně přenášet úkoly ideologické práce z vyšších stupňů do nejnižších vojenských kolektivů.

Jakkoliv jsou uvedené nedostatky a jejich příčiny převážně a především subjektivního charakteru, je její provádění mnohdy ztěžováno i objektivními příčinami. Nelze totiž zapomínat, že ideologickou práci děláme v konkrétních podmínkách, od nichž ji není možné izolovat. Těžko lze mluveným nebo psaným slovem pozitivně ovlivnit vědomí vojáků tam, kde je zanedbávána péče o vojáka, kde nejsou uspokojovány jeho oprávněné zájmy a potřeby, kde velitelé či političtí pracovníci nejdou příkladem podřízeným. Vytvořit pro ideologickou práci i tyto podmínky patří k trvalým úkolům velitelů, politických pracovníků i stranických organizací.

Požadavek důsledného plnění Směrnic pro ideologickou práci nabývá v současné době ještě na větší aktuálnosti. Přestavba, k níž dochází v našem národním hospodářství i v ostatních oblastech života naší společnosti, počítá s aktivizací lidského činitele. Nevychýbá se ani ČSLA a nemůže proto jít ani mimo ideologickou práci. Uplatňuje naopak vůči ní vyšší nároky. Uskutečňovat její přestavbu znamená — řečeno v obecné rovině — zvýšit kvalitu plnění Směrnic

pro ideologickou práci a tím i celkovou účinnost ideologického působení, na vyšší úrovni realizovat závěry, které pro tuto oblast přijal celoarmádní stranický aktiv. V jeho obsahu — při respektování cílů a úkolů Směrnic — to předpokládá prohlubovat světonázorovou výchovu, zvyšovat znalosti politiky strany a intenzifikovat mobilizaci k jejímu plnění; současně ještě více zvýrazňovat vojenskovo-výchovnou tematiku, a tak účinněji působit na upevňování bojové pohotovosti, na kázeň, vztahy mezi vojáky, na výcvik a výchovu.

Splnit tyto úkoly v požadované kvalitě předpokládá hledat, nacházet a využívat nových, účinnějších přístupů k ideologické práci, aniž bychom se zbavovali těch, které se osvědčily. Naléhavějším se tak stává, abychom volili takové cesty a způsoby, které ještě více přiblíží ideologickou práci životu vojsk, úkolům, které plní jednotky a štáby, výchovně vzdělávacímu procesu ve vojenských školách. Zvláště politické orgány musí důsledněji zabezpečit, aby se ideové záměry a obsahové úkoly, vytyčované vyššími orgány, dostávaly na nejnižší stupně a až ke každému vojákovi — nejen nezkresleně, ale tvůrčím způsobem promyšlené a rozpracované do daných podmínek. Upustit je nutné od četnosti tzv. „velkých“ akcí a kampaní, které velmi často brzy po svém konání upadnou v zapomenutí, aniž přinesly nějaký výsledek. Je třeba se naopak obrátit k individuální práci s lidmi a dosáhnout, aby ani jeden příslušník ČSLA nezástal mimo náš ideologický vliv. Včas, pohotově a přesvědčivě, se znalostí věci reagovat na důležité aktuální vnitropolitické a mezinárodní události i na události vnitroarmádní a dosáhnout tak maximální informovanosti.

To na druhé straně vyžaduje znát názory a nálady lidí, jejich postoje i jejich přičiny, analyzovat je a vyvozovat závěry pro ideové výchovnou a masovou politickou práci. Tento proces není možné ponechat živelnosti, ale musí být soustavně řízen, což se neobejde bez vybudování promyšleného systému. Jen tak lze ale dosáhnout konkrétnosti ideologické práce jako jejího trvalého atributu a podmínek její účasti. Při tom je nezbytné vyvarovat se jakékoliv jednostrannosti. Nedopustit při vysvětlování různých jevů a událostí lakování na růžovo, neboť přehlížení problémů, těžkostí a nedostatků vede k falešnému optimismu, od něhož je jen krůček k přizpůsobování se daným poměrům, k jejich akceptování. Stejně tak nelze trpět absolutizující negativismus, vidět jen nedostatky, očeňovat výsledky poctivé práce a všeho, co bylo v minulosti vykonáno. Takovýto přístup zákonitě vede k pesimismu, k přeceňování těžkostí, k podceňování vlastních sil.

Přestavba v ideologické práci od nás vyžaduje upustit ve všech jejích formách od mentorování a především v PSM položit větší důraz na rozhovor, besedu, dialog, předpokládající aktivní účast vedoucího i účastníka školení.

Je žádoucí, aby se nové přístupy k plnění Směrnic uplatnily ve všech oblastech ideologické práce, zvláště pak v základních formách politické přípravy, které nadále zůstávají hlavním nástrojem ideové výchovného působení. Na masové politické práci se v této souvislosti vyžaduje, aby konkrétněji a přesvědčivěji než dosud plnila nejen svou informační a vysvětlující funkci, ale aby současně i cílevědoměji mobilizovala pro plnění politiky strany, pro plnění úkolů bojové a politické přípravy, polního a leteckého výcviku, pro rozvoj aktivity a iniciativy. Účelněji je nutné rovněž spojit kulturně výchovnou činnost s úkoly jednotek a útvarů. Všemi svými formami zvyšovat kulturní úroveň příslušníků ČSLA a užitečně vyplňovat volný čas vojáků včetně vojáků z povolání a jejich rodinných příslušníků.

Je nezbytné, aby svou důležitou úlohu v tomto procesu sehrály vojenské sdělovací prostředky jako nástroje propagandy a agitace i zobecňování zkušeností z ideologické práce u vojsk a ve vojenských školách. Nedílnou součástí uvedených přístupů je využívání výsledků společenských věd, respektování vědeckých doporučení v ideologické práci, stejně jako používání nových efektivnějších, moderních technických prostředků agitace a propagandy.

Rozhodujícím pro kvalitní plnění Směrnic a pro postupnou přestavbu ideologické práce je zdokonalení jejího řízení. Proto se od stranických organizací, politických orgánů a velitelů očekává, že zkvalitní její plánování, že budou promyšleněji a iniciativněji usměrňovat její obsah, náročně ji kontrolovat a analyzovat její výsledky, že budou vytvářet optimální kádrové a organizační podmínky pro její provádění.

Vyšší účinnost v komunistické výchově ve vojenských školách

Komunistická výchova ve školách je chápána jako realizace úkolu připravit mladou generaci pro život v rozvinuté socialistické společnosti, pro aktivní účast na její výstavbě a obraně. Komunistická výchova je tak důležitou a nezaměnitelnou metodou uskutečnění procesu přeměny ve vědomí a jednání nové generace, je významným konkrétním politickým úkolem, na jehož plnění závisí další rozvoj společnosti.

Cíle a úkoly komunistické výchovy je nutné chápat konkrétně historicky. To znamená vycházet z analýzy podmínek společnosti, ve které žijeme a pro kterou připravujeme ve školách nové kádry. Bez tohoto konkrétně historického přístupu je každý požadavek na formování „všeobecně a harmonicky rozvinutého člověka“ jen abstraktní fráze.

Obsah komunistické výchovy je nutné chápat jako formování všech podstatných stránek a vlastností člověka, které jsou potřebné pro jeho historicky konkrétní aktivní účast na plnění úkolů výstavby a obrany socialistické společnosti, jako formování a rozvoj člověka v oblasti odborné, profesní, ideově politické a mravní, tělesné, charakterové a další.

Zároveň je nezbytné mít neustále na paměti, že komunistická výchova není jen výchova ideově politická a mravní, jak je mnohdy její obsah nesprávně i v podmín-

kách vojenských škol zužován. Socialistickou společnost nemohou úspěšně budovat a bránit lidé, kteří nejsou dobrými odborníky, skutečnými znalci své profese a mistry svého oboru, lidé, kteří nemají dobrý poměr k práci a zaujetí pro své povolání, lidé, kteří si uvědoměle a soustavně neosvojují vědění a návyky, k nimž lidstvo dospělo v průběhu minulých staletí. Z toho vyplývá, že je nutné dosáhnout rovnováhy mezi jednotlivými složkami komunistické výchovy tak, aby cílevědomě zabezpečovala jednotu politické, odborné, vojenské a všeobecně kulturní připravenosti vojenských kádrů. Jinak je nemožné úspěšně realizovat stanovený cíl.

Všechna tato východiska mají plnou a nezastupitelnou platnost i při koncipování a přístupech k realizaci cílů a úkolů komunistické výchovy ve vojenských školách.

V podmínkách vojenských škol se nehovoří o komunistické výchově poprvé. Je předmětem neustálé pozornosti služebníků a politických orgánů a stranických organizací od XIV. sjezdu KSČ, zejména od červencového zasedání ÚV KSČ v roce 1973. Je však také třeba sebekriticky říci, že s dosaženými výsledky není možné se spokojit, neodpovídají potřebám doby ani možnostem vojenských škol. Bude správné si to uvědomit zejména proto, že v současném období bylo završeno zpracovávání

plánů komunistické výchovy a přistupuje se k jejich konkrétní realizaci a postupně prosazení do života a praxe.

Předně komunistická výchova na vojenských školách je konkrétním reálným bojem o vědomí nové generace vojáků z povolání. Je neukončeným procesem a je svou podstatou dynamická. Proto v současnosti, kdy jsou zpracovány plány komunistické výchovy a přistupuje se k jejich naplňování, je oprávněna otázka: Je skutečně na každé škole promyšlena strategie a taktika tohoto boje? Mám za to, že tomu tak není a řada otázek ještě není dořešena.

V čem vidím problémy a co je podle mého názoru nutné udělat k dosažení vyšší účinnosti komunistické výchovy a k vyhnutí se formalismu?

Výchovnou práci vojenských škol (ideově politickou, odbornou i vojenskou) dosud vážně znehodnocuje vše, co nebere dostatečně zřetel na nové kvalitativní procesy, jež se odehrávají ve všech oblastech života společnosti a armády po XVII. sjezdu KSČ a celarmádním stranickém aktivu. Požadavek na zkvalitnění řízení procesu výchovy, dosažení obratu v její účinnosti není subjektivním přáním vyšších orgánů, ale je kategoricky diktován vývojem socialistické společnosti a armády. Proto dnes, jak praxe potvrdila, již nelze vystačit jen s vytýčováním cílů a obsahu komunistické výchovy, bez cílevědomé a konkrétní realizace stanovených úkolů. Jde totiž o to, že v procesu komunistické výchovy je nutné více než kdykoli předtím počítat s dynamikou nejen dnešního života, ale i toho, do něhož mají absolventi vojenských škol vstoupit. Při řešení tohoto úkolu se projevuje největší slabina v připravenosti absolventů vojenských škol.

Studiem poznatků, které získala HPS ČSLA za poslední období lze rovněž dospět k závěru, že základní problém v dosažení vyšší účinnosti výchovy je nutné hledat v upevnění jednoty názoru a jednotného přístupu velitelského a vědeckopedagogického sboru k pochopení a realizaci politické a ideologické funkce vojenské školy. Ta se realizuje celým životem a organizací činnosti školy, jednotou cílů a úkolů výchovy. Provádět ofenzivní a účinnou komunistickou výchovu a vést rozhodný boj o socialistický profil budoucího důstojníka — praporečka a jeho socialistické uvědomění proto nemůže být založeno jen na dobré vůli, probíhat živelně, či být řešeno jednostranně.

Předmětem vážné pozornosti musí být i boj s názory a činností částí velitelů a učitelů, kteří pod vlivem staré praxe, své-

ho pohodlnictví, či z dalších důvodů se snaží oddělovat školu od dynamiky života armády a daného druhu vojska, uzavřít se do ulity školy a předmětu. Dokladem existence tohoto záporného jevu je dosud málo účinná reakce celé řady škol, fakult, kateder a učebních skupin i učitelů na realizaci požadavků velení a HPS ČSLA ke zkvalitnění přípravy absolventů škol pro výkon funkce u vojska a vůbec celá oblast jejich vojenské výchovy, zejména její reálná výslednost.

Konečně, z hlediska analýzy konkrétních faktorů, které podmiňují účinnost výchovy, je nutné zdůraznit, že mnohdy stále schází rozhodující podmínka pro úspěšnost společného úsilí, jako je komplexní působení celého systému, organická sladěnost a provázanost všech složek, jejich odborné, ideové, organizační i realizační jednoty.

HPS ČSLA na základě minulých zkušeností zpracovala a v dubnu roku 1986 vydala pro všechny vojenské školy Vzorový plán komunistické výchovy. Jeho vydání sledovalo za cíl ujednotit obsahové a organizační přístupy škol k realizaci úkolů komunistické výchovy po XVII. sjezdu KSČ a celarmádním stranickém aktivu. Zároveň na základě zobecnění zkušeností překonat uvedené nedostatky. Je však nutné zdůraznit, že největší chybou by bylo pouze jej převzít bez přihlídnutí k vlastním konkrétním podmínkám. Z těchto důvodů jistě nebude na škodu sdělit některé poznatky z analýzy procesu tvorby současných plánů komunistické výchovy ve vojenských školách.

Charakteristickým rysem všech nových plánů je, že dávají výchovné práci perspektivnost, prohlubují představu o poslání dané školy v armádním organismu, poznatky o jednotlivých subjektech výchovy, o svém místě a celkové soustavě přípravy posluchače a žáka, o úkolech, které škola v jejich přípravě musí splnit.

V další části se zaměřím na problémy, kterým by při ověřování nových plánů komunistické výchovy na vojenských vysokých školách měla být věnována pozornost.

Z této charakteristiky plánů vyplývají základní zásady plánování a proces realizace komunistické výchovy žáků a posluchačů:

1. Vedoucí zásadou je určující vliv komunistické strany Československa, jejích orgánů a organizací na řízení komunistické výchovy. To znamená, že program komunistické výchovy důsledně vychází z linie a požadavků strany, že určující úlohu při jeho zpracovávání a realizaci mají velitelé s nedílnou velitelskou pravomocí, kteří při-

tom vycházejí ze stanovisek vyšších služebních a politických orgánů a plně se opírají o moudrost a zkušenost stranického aktivu školy a základních stranických organizací. Jen v druhém úsilí velení, politického oddělení a ZO KSČ je možné stanovit obsahové zaměření plánu, jeho základní úkoly a opatření, zabezpečit jejich splnění a náročně hodnotit dosažené výsledky.

2. Komplexnost neboli souhrn a vzájemný soulad všech základních směrů komunistické výchovy. To znamená, že je povinností při zpracování plánů pro každý ročník žáků a posluchačů předvídat takový soubor opatření, který zahrnuje úkoly všech složek komunistické výchovy. Plány musí sjednocovat dílčí cíle výchovného procesu, na něž se jednotliví vychovatelé orientují a v souladu s nimiž vychovávají jednotlivé posluchače a posluchačské kolektivy. Počátkem i motivem tohoto programu je určení základních rysů osobnosti absolventa příslušného oboru a specializace až po zhodnocení těch, kdo jsou v souladu s tímto programem vychovávaní. Z principu komplexnosti však vyplývá ještě jeden důležitý požadavek, aby se na plánování podíleli jak vychovatelé, tak vychovávaní, to je žáci a posluchači jako subjekty výchovy.

S větší clevědomostí a diferencovaností je nutné stanovit úkoly a poslání fakult, kateder, ročníků, tříd a zejména stranických a svazáckých organizací.

3. Musí směřovat k jednotě uplatňování principu vzdělání a výchovy v celé činnosti vojenské školy. To znamená, že:

— Plán musí stimulovat a zaměřovat rozvoj osobnosti žáka a posluchače v procesu pedagogicky správně organizované činnosti a života ve vojenské škole.

— Plánování výchovné práce musí být v souladu s plánem průběhu výchovně vzdělávacího procesu. To znamená, že doporučená opatření pro mimoškolní dobu budou sladěna s tím, co se řeší v obsahu, formách a metodách výuky. Vždy při sledování určitého směru výchovného působení v souladu se složkami komunistické výchovy je nutné nezbytně promyslet, jaké možnosti pro realizaci dává výchovně vzdělávací proces, ve kterém bude výchovný úkol řešen a na co navázat v mimoškolní době.

4. Návaznost a postupnost výchovného procesu. To znamená, že konkrétní opatření, která jsou doporučena udělat v jednotlivých ročnících, musí respektovat to, co, už bylo vykonáno nebo co bude vykonáno v následujících ročnících. Je ovšem zcela

nezbytné mít dostatek ověřených informací o efektivnosti již uskutečněných opatření i o tom, co ze stanovených úkolů nebylo vykonáno nebo čeho nebylo dosaženo. Spolu s tím je nutné studovat a znát zájmy a nálady žáků a posluchačů, jejich všeobecně politickou a kulturní úroveň. Na základě získaných komplexních údajů o příslušné specializaci ročníku, či třídě jsou zpřesňována a doplňována (ne však zmnožována) výchovná opatření. Právě tento požadavek je možné realizovat jen v úzké součinnosti kateder, učebních skupin, fakult, školních jednotek, stranických a svazáckých organizací.

5. Princip osobní zodpovědnosti za svěřený úkol v procesu komunistické výchovy žáků a posluchačů. Jeho předpokladem je ukázněnost všech subjektů, vysoký pocit odpovědnosti a povinnosti. Toho je možné dosáhnout jen tehdy, jsou-li přesně vymezeny povinnosti, jsou-li správně rozestavěny síly a prostředky, je-li soustavně a náročně prováděna kontrola. Proto musí být v plánu přesně vymezena funkce každého článku výchovného systému školy.

Jádrem komunistické výchovy žáků a posluchačů vojenských škol je výuka společenských věd, která organicky prolíná všemi jejími složkami. Realizací světónázorové, metodologické a politickopraktické funkce výuky společenských věd předmětů vyúsťuje do zformování a neustálého upevňování marxisticko-leninského světového názoru a komunistického přesvědčení, socialistického vlastenectví, proletářského a socialistického internacionalismu a nenávisť k třídním nepřátelům. Zároveň tak výuka tvoří základ stranickosti a světónázorové zaměřenosti jejich profesionální přípravy, je jejím integrujícím činitelem. Třídnost a stranickost výuky společenských věd umožňuje posluchačům a žákům nejen hluboce osvojit si marxismus-leninismus, ale také marxisticko-leninskou metodologii jako základ vědeckého myšlení. Tento základ jim na jedné straně umožňuje správně chápat potřeby vojenské praxe, na druhé straně tvůrčím způsobem řešit teoretické i praktické otázky ve své činnosti. Současný systém výuky společenských věd zdokonalený po XVII. sjezdu KSČ a celoharmádním stranickým aktivu nevyžaduje podstatné změny. Co je však třeba udělat, výuku společenských věd podstatně přiblížit praxi, zbavit přednášky, semináře a cvičení i další formy zjednodušených předstáv o socialismu a v probíhajících společenských procesech pravdivě vysvětlovat problémy a složitosti, přeměnit monolog učitele na živý dialog se žáky a posluchači.

To znamená nesnižovat, ale naopak zvyšovat ideově politickou, teoretickou a metodickou úroveň výuky společenských věd, pedagogické mistrovství a odbornou erudici učitelů.

V referátu náčelníka hlavní politické správy ČSLA generálplukovníka Jaroslava Klichy na celoarmádním stranickém aktivu byl zvýrazněn požadavek, aby bylo dosaženo vyšší úrovně vojenské výchovy, zejména ve vojenských školách. V ní je prvořadě formování neustálé připravenosti vojáků splnit slova vojenské přísahy a schopnosti snášet psychické, morální a fyzické těžkosti vojenské služby jako přípravy na praktický výkon funkce a skutečnou bojovou činnost.

V souladu s těmito požadavky je třeba ve vojenských školách znovu podrobně posoudit otázky, jak dosáhnout vyšší účinnosti vojenské výchovy posluchačů a žáků. Je to správné. Poznatky však ukazují, že ne vždy při ujasňování cílů a úkolů a opatření k jejich uskutečnění se vychází důsledně z její úlohy a místa v celém systému výchovy v průběhu jejich studia ve škole. Proto považují za nezbytné na některá východiska a souvislosti s tím spojené upozornit.

Především vojenská výchova vyplývá ze samé podstaty, charakteru a poslání vojenského povolání a tvoří jeho neoddelitelnou součást. Tvoří nezastupitelný prvek profesionálního zaměření. Vyvěrá z výchovného poslání Československé lidové armády a jejího socialistického charakteru. Je tak jedním z nejdůležitějších úkolů výchovně vzdělávacího procesu. Neustálá pozornost této otázce, tvůrčí a důsledný přístup, hledání nových forem a metod v této práci pomáhají vojenským školám úspěšně zvyšovat kvalitu důstojnických a praporčických kádrů.

Základním cílem vojenské výchovy, který formuloval celoarmádní stranický aktiv, je utváření takových morálně politických a bojových vlastností posluchačů a žáků, takových způsobů myšlení, volních vlastností a charakteru, které tvoří jejich vojenskou hodnotu, jako je vztah k obraně vlasti, ČSLA a vojenskému povolání, schopnost se připravovat a mistrně vést bojovou činnost. Je to však také vztah k druhu vojska a ke zbraní, jejich mistrné ovládnutí a bojové použití, je to i vztah k plnění náročných úkolů každodenního výcviku a výchovy podřízených. Je to pocit profesionální cti odpovědně plnit svou vojenskou povinnost vůči své socialistické vlasti.

Z toho je zcela zřejmé, že není možné oddělit vojenskou výchovu, její obsah a

formy od celého procesu výchovy posluchačů a žáků. Politické, morální, bojové a psychologické vlastnosti jsou tím nejtěsnějším způsobem navzájem spojeny a nemohou se formovat vedle sebe nebo po částech. Proto vojenské školy musí cílevědoměji usilovat, aby vojenská výchova, rozvíjení bojových vlastností posluchačů organicky prolínalo celým obsahem a všemi formami výchovně vzdělávacího procesu, každým předmětem a mělo hluboké vojenskoprofesionální zaměření. Harmonické prolínání vojenské výchovy všemi složkami komunistické výchovy zabezpečuje cílevědomé formování vlastností, které jsou pro vojáka z povolání nezbytné k úspěšnému výkonu vojenské služby. V tomto smyslu by jistě stálo za to znovu posoudit plány komunistické výchovy, které byly na vojenských školách zpracovány po celoarmádním stranickém aktivu a upřesnit je.

Velice náročný a složitý úkol v podmínkách vojenských škol je zajistit kvalitativní vzrůst samostatnosti a společenské odpovědnosti posluchačů a žáků. Jinak řečeno nemohou být jen objektem, ale musí být zároveň subjektem výchovy. Považují za důležité zamýšlet se nad tímto problémem daleko hlouběji a odpovědněji než tomu bylo dosud.

Ukazuje se, že příprava mladé generace převzít na sebe odpovědnost za budoucí vývoj socialistické společnosti, charakter ČSLA a formování morálních vlastností jako jsou pracovitost, svědomitost, úcta k práci a k lidu, čestnost a pravdivost jsou stejně důležité jako odborné znalosti. Jen nejtěsnější spojení, prolínání těchto vlastností s vysokou odbornou připraveností mladých lidí je předpokladem k tomu, že se budou aktivně podílet na urychlení sociálně ekonomického rozvoje, že je přijmou za svůj životní program.

Vždy je nutné si uvědomit, že socialistické uvědomění nevzniká automaticky a není jen záležitostí přednáškové činnosti a školení, vyžaduje cílevědomé působení slovem a příkladem v práci i životě. Je známo, že už J. A. Komenský pokládal osobní příklad za nejmocnější výchovný prostředek. Je to vyjádřeno v jeho přísloví, že slova se lidí jen dotýkají, ale příklady táhnou. V. I. Lenin napsal, že v socialistické společnosti dodává síla příkladu poprvé možnost uplatnit své masové působení. V dokumentech XVII. sjezdu KSČ je osobní příklad koncipován jako jeden z nejdůležitějších předpokladů ve struktuře rozvíjení lidského faktoru, podmiňující rychlost procesu revolučních změn. To má velice praktický význam z hlediska našeho uvažování jak

dale formovat velitelský a vědeckopedagogický sbor ve vojenských školách.

Důležitým předpokladem vysoké účinnosti komunistické výchovy je tedy kvalita vědeckopedagogického sboru. Jde o to, aby jako celek i jeho jednotlivé části tvořily pevný, ideově politický, teoretický a metodologicky stmelený kolektiv. Včera, dnes i zítra bude platit, že o vysoké účinnosti

komunistické výchovy vždy bude rozhodovat úroveň kvalifikace a mistrovství učitelů spolu s úrovní organizace práce a mezilidskými vztahy. Proto se dnes víc než kdy jindy naléhavě dostávají do popředí otázky kvality politické, vědecké i pedagogické připravenosti velitelů a učitelů, úroveň a výslednost jejich práce. Bez tohoto předpokladu nelze úspěšně úkoly komunistické výchovy realizovat.

Problémy komunikace příslušníka štábu s výpočetním systémem

Budování automatizovaných systémů velení a řízení není pouze technicko-ekonomickou záležitostí. Přináší celou řadu problémů, které souvisí s lidským činitelem. K základním inženýrsko-psychologickým otázkám patří uvádět do souladu charakteristiky člověka a počítače takovým způsobem, aby bylo optimálně využito předností a byly redukovány nedostatky obou složek.

Vzniká řada problémů účelného rozdělení funkcí mezi člověka a stroj. Nerespektování požadavků lidského činitele zpravidla vede k nízkému využívání výpočetních prostředků. Mnohé výzkumy uvádějí stížnosti uživatelů na technické i programové vybavení výpočetních systémů, např. nevhodné umístění prostředků, nevhodné uspořádání kláves a různých obslužných prvků, dlouhý čas odezvy počítače, nevhodné komunikační jazyky apod.

Přes významný vývoj působí dnešní počítačové systémy uživatelům celou řadu těžkostí: je potřebné se nepřetržitě učit, je třeba znát mnoho podrobností, existuje značné množství odborných výrazů a žargonů, zbytečně se říká a potřebné není známo.

Efektivnost vzájemné spolupráce člověka a počítače závisí na jejich vzájemném dorozumění, dostupnosti počítače, pohodlnosti styku člověka s výpočetním systémem a psychologické připravenosti člověka na tuto spolupráci. Právě z těchto důvodů se od příslušníků štábů postupně vyžaduje poznání možností počítačů, schopnost jasné formulace řešeného úkolu, alespoň orientační znalost programovacího jazyka a způsobilost algoritmizovat řešení úkolu, včetně hodnocení získaných výsledků a jejich porovnání s předpokládanými výsledky.

Psychologická příprava důstojníků je rovnocennou složkou organizační a technické přípravy zavádění výpočetních systémů. Chápeme ji jako plánovitě a systematicky ovlivňování těch příslušníků štábu, kteří přicházejí do styku s počítačem tak, aby jejich poznatky, názory a postoje přispívaly k efektivnímu zavádění a fungování automatizovaných systémů velení a řízení. Zanedbání takové přípravy vede ke zvyšování emocionálního napětí z neúměrné odpovědnosti, ke zvyšování neuropsychické únavy a nakonec i k morálnímu a hmotným ztrátám. Psychologické aspekty obsahují řadu okruhů: promyšlený výběr a rozmístování

příslušníků štábu, uspořádání organizační struktury, motivaci a vymezení odpovědnosti, ovlivňování způsobu myšlení, problematiku komunikace člověka s počítačem, přizpůsobení interaktivního systému konkrétnímu prostředí v místě velení.

Základní etapou přípravy je výběr vhodného příslušníka štábu do role operátora výpočetního systému. Tato činnost vyžaduje vyvinutou krátkodobou a operativní paměť, duševní pružnost, rychlost v rozhodování, klid při řešení mimořádných situací. Jednou z měřitelných charakteristik při výběru může být např. doba reakce uživatele, která se však se stoupajícím věkem prodlužuje.

Významnou otázkou stále zůstává připravenost příslušníků štábu pro bezprostřední styk s počítačem. K překonání negativních postojů a psychologických bariér je účelná systematická motivace a zejména vhodné zapojování budoucího uživatele do projektových prací. Jeho obavy, popřípadě odpor je možné snižovat účastí na přípravě systému, informacemi o jeho zavádění a fungování, včetně praktického procvičování dialogu.

Efektivnost využívání výpočetních systémů ve velení je podstatně ovlivňována způsobem komunikace příslušníka štábu s počítačem. V současných podmínkách vystupuje do popředí ve stále větší míře přímý, aktivní způsob spolupráce uživatele — důstojníka štábu s výpočetním prostředkem. Uskutečňuje se prostřednictvím terminálů, které obvykle rozděluje na dotazovací systémy a systémy pracující v dialogovém režimu (konverzační terminály). Snahu o co nejtěsnější spojení uživatele s počítačem představují právě terminály s dialogovým režimem práce. Jde o takové přímé spojení s výpočetním systémem, kdy čas čekání uživatele na odpověď nenaruší myšlenkové procesy člověka při řešení konkrétní operačně taktické, týlové nebo technické úlohy. Dialog pak představuje častou výměnu relativně krátkých, stručných a úsporně vyjádřených zpráv, využívajících kódy a zkratky známé příslušníku štábu.

Tímto způsobem dnes pracuje na operačním stupni velení terminálová síť malého převozního počítače MOMI 2. Ještě výrazněji se projevuje interaktivní charakter práce při obsluze počítače taktického stupně POTAS, který je postupně zaváděn na velitelská stanoviště vševojskových svazků.

Při navrhování dialogu je nutné zejména z hlediska efektivnosti vzájemného styku člověka a výpočetního systému zaměřit pozornost na dále uvedené problémové otá-

ky. Bez nároků na jejich seřazení podle důležitosti můžeme mezi ně zahrnout: jednoduchost, jednoznačnost a vhodné časové závislosti dialogu, jednotnost vstupních i výstupních zpráv (s případným upozorněním uživatele na podstatné změny), možnost zpětné informace o vstupních údajích a způsobu jejich oprav, odlišení zpráv uživatele od zpráv systému, víceúrovňová kontrola vstupních údajů přesahující jen syntaktický rámec, respektování posloupnosti vyžadování vstupních údajů od obecných ke konkrétním, možnost uchovávání a opětovného využívání zadávaných údajů a získaných výsledků uživatelem, názornost dialogu, vhodný stupeň jeho formalizace, možnost větvení dialogu podle požadavků uživatele, zabezpečení odpovědi systému na jakýkoli dotaz uživatele, vyvolávání a podněcování aktivity uživatele, respektování metodiky jeho práce, poskytování hlášení o chybových stavech ve tvaru srozumitelném pro uživatele, zabezpečení účelné pomoci uživateli v případě poruchy systému apod.

Jednou z podstatných otázek v tomto smyslu je vůbec možnost komunikace v přirozeném jazyce uživatele, kterou se podrobně zabývala řada např. sovětských autorů v rámci širokého okruhu problémů v systému člověk — počítač. Komunikace v přirozeném jazyce má nesporně značné výhody. Uspodňuje práci příslušníka štábu zejména tím, že se nemusí starat o syntaktická pravidla, ale může se plně soustředit na řešení odborné problematiky. Takové přístupy však sebou současně přinášejí velká omezení přirozeného jazyka. Proto někteří autoři užitečnost takových přístupů popírají. V každém případě však komunikační jazyk má obsahovat výrazové prostředky přirozeného jazyka, má být stručný, snadno zapamatovatelný, popřípadě názorný.

Mezi rozhodující kritéria komunikace patří zejména cíle dialogu a kategorie uživatelů. Při nezacvičených nebo méně zacvičených osobách je účelné používat dialog vyvolaného převážně počítačem. V takovém případě příslušník štábu jen odpovídá na otázky. K odpovědím využívá zejména klávesnici. O možnosti využití jiných technických prvků se ještě zmíním.

Je zvláště důležité, aby první kroky při styku s počítačem byly naprosto jednoznačně určené a zabránilo se tak zbytečným chybám při vkládání příkazů a údajů. Zkušenosti ukazují, že některé terminálové systémy jsou nesprávně navrženy jenom proto, že se při jejich realizaci nepřihlíželo k vlastnostem a schopnostem konkrétního

uživatele. K typickým chybám při navrhování dialogových systémů můžeme zařadit:

- zvyšování množství informací přicházejících k uživateli (bez ohledu na jejich závažnost),

- předpoklad, že poskytnutí informací uživateli už zabezpečí správné rozhodnutí,

- podávání „hotových“ informací, které často nevyhovují jako podklad k přípravě rozhodnutí velitele,

- předpoklad, že pouhá výměna informací mezi složkami štábu zlepší vzájemnou spolupráci.

Takové přístupy nakonec vedou k přetěžování příslušníků štábu: velké množství informací přichází téměř současně, je vyžadováno mnoho vstupních údajů, k posuzování je předkládáno mnoho položek na jednu apod. Uživatel je brzo unavený, popřípadě není dostatečně motivován (nezná své místo v celém systému, činnost probíhá pod tlakem času apod.).

Otázky jednoduchosti dialogu je nutné opět chápat především ve vztahu ke konkrétnímu uživateli. Obecně platí zásada, že interaktivní proces má být pro uživatele co nejjednodušší. Z pohledu struktury interakce můžeme toto hledisko chápat jako množství a rozsah nutných dotazů a dalších doplňujících informací a jejich syntaktickou úroveň. Jeví se jako účelné oprostít příslušníka štábu od definování různých technických a programových parametrů. Vhodné je pracovat s předpokládanými nebo maximálními hodnotami, které může uživatel v případě nezbytné potřeby změnit. Ke zvýšení jednoduchosti dialogu přispívá i syntaktická úroveň navržených výrazových prostředků, doprovodný a vysvětlující komentář k dotazům, resp. odpovědím výpočetního systému.

Ze syntaktického hlediska je důležité podávat na jednu malou množství informací. Od příslušníka štábu vyžadovat krátké odpovědi. Je třeba se vyhýbat obtížným a méně používaným výrazům a znakům, umožnit snadné opravy chyb a vyžádání pomoci od počítače při nejasnostech. Počítač musí člověku odpovědět vždy, alespoň v tom smyslu, že zpráva byla přijata. Dialog bude efektivnější, jsou-li dodržována doporučení, která se týkají formálních úprav. Jednotný formát dotazů i odpovědí výrazně usnadňuje dialog.

V dialogovém režimu práce je velmi důležitou otázkou odpověďový čas výpočetního systému. Čas převyšující 15 sekund zpravidla vylučuje konverzaci nebo ji ale-

spoň velmi komplikuje. Čas větší než 4 sekundy ztěžuje řešení úlohy. Oznámení chyby, kterou udělal člověk má následovat za 2 až 4 sekundy. Rychlost dialogu, střídání zpráv má určovat uživatel. Zkušenosti ukazují, že je třeba informace produkovat srozumitelnou formou a v čase, kdy je uživatel právě potřebuje a za jeho řízení. Proto je nutné předkládat informace způsobem, na který jsou příslušníci štábů zvyklí, který dovoluje další analýzu problému (grafické vyjádření, použití diagramů, tabulek apod.). Takový způsob stimuluje uživatele, aby kladl požadavky na další informace (např. pro výběr jiných bodů na křivce, lokalit na mapě apod.), aby formulovali zadání dalších variant řešení úlohy. K dispozici by měly být jednoduché instrukce umožňující vybírat také údaje vyjádřené tabulkami, grafem apod.

Závažným problémem zůstává, jak čelit únavě příslušníků štábu při kontaktu s výpočetním systémem. Důležité je odstraňovat chvění znaků nebo jejich tvarovou distorzi na obrazovce. K pohodlné obsluze zařízení přispívá i dobře navržená klávesnice. Lépe se pracuje, je-li klávesnice spojena se zvukovou kontrolou. Z těchto důvodů jsou postupně používány klávesnice s hlasitou odezvou po stisku klávesy.

Pokud se týká vlastní formy styku příslušníka štábu s výpočetním systémem, užívá se dnes klávesnice nejběžnější. Zadávání příkazů tímto způsobem však mnoha uživatelům z celé řady důvodů nevyhovuje. Proto probíhá stále intenzivnější vývoj nových technických prvků s odpovídajícími funkcemi vlastnostmi k usnadnění dialogu. K možnostem, jak obejít při ovládání počítače klávesnici, patří světelný bod, jehož pohyb po displeji ovládá uživatel ručně. K dalším technickým prvkům umožňujícím racionálnější vedení dialogu patří také světelná pera nebo obrazovky reagující na dotek. Rovněž používání grafických tiskáren a grafických displejů pro speciální aplikace posiluje kontakt člověka s výpočetním systémem. Podstatně zvyšují vyvídací schopnost také barevné displeje, kde kromě číselných a grafických hodnot nese podstatné informace i barva. Zvláště výrazné vyniknou tyto otázky při práci s mapou.

V poslední době se ve zvýšené míře řeší otázky komunikace člověka s výpočetním systémem v přirozené řeči. Pro příslušníka štábu bude velmi výhodné, bude-li moci ovládat výpočetní systém svým hlasem. Nevýhodou hlasových analyzátorů je zatím omezený počet slov, jež jsou schopny rozlišit a rovněž nutnost předchozí přípravy,

při které se počítač učí rozpoznávat příkazy vyslovené konkrétní osobou. Jinou možností, jak vést dialog, je užití čtecích zařízení. Dnes už existují relativně levná, spolehlivá a dostatečně rychlá čtecí zařízení, vhodná pro komunikaci s počítačem. Postupné zavádění těchto zařízení ve značné míře přispěje k zefektivnění komunikace příslušníků štábů s výpočetními systémy zejména v polním systému velení vojskům.

Řešíme-li některé otázky komunikace příslušníka štábu s počítačem, je třeba mít neustále na zřeteli, že hlavní význam interaktivního způsobu práce spočívá ve spojování intelektu a zkušeností příslušníků velitelského sboru s funkčními vlastnostmi technických zařízení. Významnou roli proto sehrává také dokumentace upravující tento kontakt. Tuto problematiku můžeme právem označit jako jedno ze slabých míst „průsečku“ příslušník štábu — počítač. Dokumentační materiály musí obsahovat a poskytovat podstatné informace a reálnou pomoc. Zejména ve formě krátkých příkazů a sdělení, ve tvaru rozhodovacích tabulek, s využitím grafického vyjadřování. Dokumentace musí držet krok s rozvojem konkrétního technického i programového vybavení. Musí být uživateli přístupná, poskytovat mu snadnou orientaci a měla by zahrnovat také nezbytné příklady.

V nedávné minulosti působily počítačové prostředky z větší míry jako pomocné systémy. V současných podmínkách se stávají nezbytnou součástí technologických zbraňových systémů a procesů, ale také jsou stále intenzivněji používány v systému a procesech řízení a velení vojskům. Jejich rozšiřování a používání zásadně mění poměr mezi člověkem a strojem, mezi člověkem a prací. Procesy změn lidského chování však vyžadují mnohem více času jako procesy technických změn. V takovém případě, kdy člověku působí problémy obsluha počítačových systémů, je jednodušší, budeme-li tyto systémy postupně přizpůsobovat lidským potřebám, než kdybychom postupovali opačně. Nevhodné technické zařízení nevytváří žádné speciálně upravené okolí. Navíc způsobí nespokojenost uživatele a negativně ovlivní další prvky v organizaci a dělbě práce. Podobně působí, máme-li sice k dispozici výkonný výpočetní systém, ale k jeho obsluze potřebujeme značně objemnou dokumentaci.

Ještě jeden problém při řešení otázek komunikace příslušníka štábu s počítačem je v současných podmínkách v popředí pozornosti. Vztah člověk — počítač představuje v konečném důsledku vztah mezi lidmi. Vždyť výpočetní systém sehrává pouze

roli prostředníka mezi uživatelem a projektantem (případně konstruktérem) nebo mezi dvěma či více uživateli. Takto postavená otázka vystupuje do popředí zejména v podmínkách, kdy v činnosti štábů vzrůstá tendence k relativní izolovanosti jednotlivých pracovníků, kteří často spolupracují prostorově značně vzdáleni. Tato skutečnost, společně s vysokou mírou odpočívání, přináší negativní důsledky např. v pocitu sociální izolace apod. Činnost jednotlivých příslušníků štábu však musí být nezbytně velmi těsně svázána a splnění úkolů do značné míry závisí na stupni rozvoje spolupráce. Hovoříme pak o týmové spolupráci osob prostorově vzdálených. Podstatné je, že kontakt takové skupiny je zprostředkovaný právě technickými prostředky velení, zejména spojovacími a výpočetními. Tyto formy spolupráce nejsou dosud podrobně prozkoumány.

K základním patřící dyadická komunikace, kterou definujeme jako vzájemnou aktivitu dvou lidí. K podstatným charakteristikám dyády patří současně rozvíjení aktivity a vzájemná komunikace ze strany obou účastníků a jejich vzájemné, nepřetržité ovlivňování. Z hlediska našeho přístupu je ovšem rozhodující, že vlastnosti dyády jsou výrazně ovlivňovány výpočetním systémem. Jeho začlenění do dyády musí podporovat také její další charakteristiky: celistvost (dojde-li ke změně jednoho účastníka — uživatele počítače, ovlivní to také druhého), synergií (celek je více než-li jednotlivé části; kombinované úsilí dvou lidí vytváří větší efekt než prostý součet jejich individuálních akcí), zpětnou vazbu (každý z účastníků ovlivňuje druhého a reaguje podle jeho chování) a společný cíl při plnění úkolů.

Kvalita spolupráce kolektivu příslušníků štábu prostřednictvím výpočetního systému bude záviset na dokonalosti a návaznosti jednotlivých činností. Nutnost vzájemné a včasné výměny informací a udržování technického vybavení v nepřetržitě a spolehlivě činnosti budou základními kritérii splnění společného úkolu. Vzniká tak určitá vypjatost vzájemných požadavků. Jasně se to projevuje v případech, kdy se jeden dopustí chyby (v předání informace, v nepozornosti, ve špatném nebo jiném pochoopení získané informace). Častější výskyt takových chyb způsobí ztrátu důvěry ve spolehlivost vzájemné spolupráce. Podstatné opět zůstává, že veškerý kontakt přitom nemůže být uskutečňován přímým hovorem a vzájemným pozorováním (gestikulace, významná úloha očí jako smyslového orgánu, ...), ale pouze zprostředkovaně, prostřednictvím výpočetního systému.

Tyto a podobné úvahy jenom zvýrazňují vysoké požadavky na charakter a způsob řešení komunikace příslušníků štábu — uživatelů výpočetních systémů, zejména v polních podmínkách velení na taktickém i operačním stupni.

Vztahy příslušníků štábů k výpočetní technice jsou různé. Někteří ji vítají, seznámili se s ní a využívají možností, které poskytuje. Jiní mají stále k tomuto prostředku velení nedůvěru a brání se jejímu zavádění. Jednou z cest, jak vyvolat a posílit jejich zájem, je neustále zdokonalovat styk člověka s výpočetním systémem.

Nejtěsnější spojení příslušníka štábu s počítačem dnes představuje dialogový režim práce. Při jeho navrhování je třeba brát důsledně v úvahu přednosti a nedostatky konkrétního uživatele i výpočetního systému. Zkušenosti ukazují, že některé terminálové systémy nejsou účelně využívány právě proto, že tyto otázky nebyly respektovány. Efektivnost dialogu je podmíněna řadou požadavků technického, ale v současných podmínkách zejména programového charakteru. Význam respektování těchto požadavků vzrůstá na operačním stupni velení, kdy výpočetní systém se podílí na zprostředkování kontaktu mezi příslušníky štábu navzájem.

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM OBKLÍČENÍ VOJSK NEPŘÍTELE

Nejdůležitější význam pro rozvoj teorie vojenského umění má leninské učení o nezbytnosti osvojení si všech prostředků a forem boje, pružného spojování jeho různých druhů i metod. Přitom za hlavní druh boje je nutné pokládat útok.

Rozhodnost cílů v ozbrojeném zápase protistojících stran, použití jaderných prostředků značné ničivé síly, neustálé zdokonalování konvenčních zbraní i techniky a zvyšování jejich množství, nový kvalitativní stav vojsk i způsoby jejich použití mají bezprostřední vliv na bojovou činnost a charakter soudobých operací.

Proto i způsoby vedení operací jsou podmíněny situací a použitím druhů zbraní. I v podmínkách soudobého boje a operace, vedených konvenčními nebo jadernými zbraněmi bude mít takový způsob ničení nepřítele jako je obklíčení jeho vojsk, velký význam a myslím, že je ho třeba považovat za vysoce efektivní.

Na rozdíl od dřívějšíka se obklíčení stává daleko náročnějším a složitějším, jeho úspěch závisí především na rychlosti, pohyblivosti, průzkumu, organizaci obklíčovacího manévru a dovedném využití palebných možností vojsk.

Nebylo by správné, kdybychom se nepoučili z bohatých zkušeností z Velké vlastenecké války, kdy tento způsob ničení nepřítele měl svoje důležité místo.

Značný přínos pro rozvoj teorie a praxe sovětského vojenského umění měly operace vedené s cílem obklíčit a zničit velká nepřátelská uskupení. Každá takováto operace se odlišovala od předešlé novými způsoby vedení. V průběhu r. 1941 a počátkem r. 1942 (např. za protiútoků u Moskvy) se nepodařilo obklíčit a zničit nepřítele. Mezi hlavní příčiny patřily — nedostatek pohyblivých vojsk a bojových (operačních) zkušeností. Operace k obklíčení nepřítele doznaly podstatného kvalitativního skoku teprve koncem roku 1942. Od roku 1944 patřily mezi typické formy strategické útočné operace.

Operace k obklíčení nepřítele byla uskutečňována zpravidla třemi způsoby: vedením dvou úderů na sbíhavých směrech (stalingradská, jasko-kišiněvská, pražská operace), vedením jednoho-dvou obchvatných úderů se současným přitisknutím obklíčeného uskupení nepřítele k mořskému pobřeží (osvobození Pobaltí, východopruská operace), vedením několika roztínavých úderů s cílem rozdělit uskupení nepřítele a rozvíjet údery do hloubky (obklíčení minského a berlínského uskupení).

Z hlediska rozvoje sovětského vojenského umění zvláštní pozornost zasluhuje obklíčování velkých uskupení nepřítele ve značné hloubce v průběhu operačního pronásledování (100 000 obklíčených německofašistických vojáků v prostoru Minska v červnu r. 1944 a téměř 60 000 v prostoru Poznaně v lednu r. 1945).

Pro tyto operace bylo charakteristické ničení obklíčených nepřátelských uskupení v krátké době (např. vitebského v průběhu dvou, bobrujského tří a minského v průběhu šesti dnů). Toho bylo dosahováno zdokonalováním způsobů vytváření vnitřní a vnější fronty obklíčení a rychlým jeho rozdělením a ničením po částech. **Velká vlastenecká válka potvrdila, že v těchto operacích je nezbytné dosáhnout toho, aby obklíčení, rozdělení a zničení nepřítele tvořilo současně probíhající proces.**

Úspěch operací k obklíčení nepřítele vyžadoval široké využívání značné síly tankových a mechanizovaných vojsk. Takové použití pohyblivých vojsk vedlo k vysokému tempu útoků a umožňovalo obklíčit nepřítele dříve, než mohl vykonat protiopatření. Operace potvrdily, že současně s obklíčováním nepřítele pozemními vojsky bylo nezbytné blokovat ho i ze vzduchu a na přímořských směrech i z moře.

V některých operacích byly úspěšně používány **hluboké roztínavé údery vedené do celé hloubky strategického rozmístění nepřátelského uskupení.** Mezi takovéto operace patří zejména: bělgorodsko-charkovská (srpen r. 1943), viselsko-oderská (leden—únor r. 1945), pražská (květen r. 1945).

V bělgorodsko-charkovské operaci byl značný pokrok v rozvoji sovětského vojenského umění. V této operaci byl poprvé v historii války veden hlavní úder vnitřními křídly vojsk dvou frontů (Voroněžského a Stepního) zasazením do sražení dvou tankových armád. Takovéto hromadné zasazení vojsk umožnilo vytvoření rozhodující převahy nad nepřítelem, rychlé prolomení obrany a rozčlenění jeho sestavy do velké hloubky.

Značný význam pro další rozvoj teorie a praxe útočných operací vedených s cílem rozdělit strategické uskupení nepřítele měla viselsko-oderská operace. Pro tuto operaci bylo charakteristické umění manévrovat velkými svazy v operační hloubce nepřátelské obrany a obchvacovat jeho uskupení (v prostoru

Varšavy, slezského průmyslového prostoru] se současným zabezpečením pravého křídla 1. běloruského frontu proti úderům nepřítele z východního Pomoranska a pronásledování nepřítele ve vysokých tempech (do 70 km/den).

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že operacím, které byly vedeny s cílem rozdělit uskupení nepřítele, patřilo důležité místo a měly značný význam ve strategickém útoku sovětských vojsk. Rok od roku byly tyto operace zdokonalovány a cílevědoměji uskutečňovány. Pod úderem sovětských vojsk se dostávala stále větší uskupení nepřítele a zvyšoval se rozmach operací. Např. v bělgorodsko-charkovské operaci byl roztržný úder veden do hloubky 140 km a ve viselsko-oderské operaci do hloubky 150 km.

Rozdělování strategického uskupení nepřítele vojska uskutečňovala vedením řady mohutných úderů na široké frontě, na několika směrech a jejich rozvíjením do hloubky na souběžných nebo rozbíhavých směrech. Takovýmto způsobem docházelo k rozdělení a izolování nepřátelských uskupení a k následnému jejich zničení. Používání takové formy vedení operace umožňovalo její utajenou přípravu, ztěžovalo nepříteli zjistit zámysl, rozptylovalo jeho pozornost a síly na široký prostor. Jako příklad je možné uvést orelskou útočnou operaci (červenec—srpen r. 1943). Sovětská vojska vedla řadu úderů k rozdělení německofašistických vojsk tehdy, když měl nepřítel rozptýleny síly a prostředky na velkém prostoru a nebylo je možné obklíčit.

V některých strategických operacích došlo k úspěšnému spojování různých forem vedení operací: obklíčování, dělení na části a rozetnutí nepřátelského uskupení. Příkladem může být běloruská strategická útočná operace (červen až srpen r. 1944). V jejím průběhu nedošlo jen k obklíčení velkého nepřátelského uskupení, ale současně byla prolomena jeho obrana na šesti vzájemně od sebe vzdálených úsecích, čímž došlo k rozdělení nepřítele na jednotlivé části, rozptýlení jeho úsilí na široký prostor, což mu nedovolovalo přijmout účelná protipatření ke zmaření útoku sovětských vojsk. Po obklíčení a zničení vitebského, bobrujského a minského uskupení útočící fronty provedly mohutné úder s cílem rozetnout strategické uskupení nepřítele.

Zkušenosti z války potvrdily, že ve většině strategických útočných operací byly uplatněny složité formy jejich vedení, často jedna přerůstala ve druhou. **Nejcharakterističtější formou vedení útočné operace bylo obklíčení a zničení velkého uskupení nepřítele.**

Soudobé názory na obklíčení a zničení uskupení nepřítele

Použití jaderných i vysoce přesných zbraní, vzdušných výsadků, úderných výsadkových svazků a útvarů, vysoké manévrovací možnosti útočících vojsk, zejména využití operačních manévrovacích skupin, umožňují rychle rozčleňovat nepřítele, pronikat do hloubky jeho operační sestavy, vycházet do boků a týlu uskupení vojsk nepřítele a vytvářet příznivé podmínky k rychlému zničení jeho hlavních sil.

Je však nutné vzít v úvahu i to, že k zamezení (zmaření) obklíčení může nepřítel rovněž použít jaderné zbraně a využít vysoké manévrovací možnosti svých vojsk. Proto je zapotřebí, aby naše útočící vojska spolehlivě zabezpečovala své boky a mařila pokusy nepřítele k zamezení obklíčení.

Způsoby obklíčení nepřítele v soudobých operacích mohou být různé. Velká uskupení budou nejčastěji obklíčována útokem části sil a poutáním nepřítele čelně se současným obchvatem a obejítím nepřítele i ze vzduchu s následujícím vedením úderů našimi hlavními silami do obou boků a týlu nepřátelského uskupení. Obklíčení nepřítele může být vykonáno i úderem do jednoho boku s přimknutím uskupení nepřítele k přírodní překážce, případně k těžkodostupnému prostoru.

Obklíčení a zničení uskupení nepřítele v průběhu útočné operace za použití jaderných zbraní je účelné v tom případě, bude-li obtížné nebo nemožné provést jejich zničení hromadným použitím jaderných zbraní a zbytky zničit rozhodným útokem vojsk frontu na nejkratších směrech. Nejčastěji může být obklíčení použito ke zničení velkého uskupení nepřítele, které je rozmístěné na směru hlavního úderu frontu, na boku jeho pásma útoku nebo v prostoru, kde bude použití jaderných zbraní omezeno.

Na směru hlavního úderu, kde jsou jaderné zbraně používány hromadně, na začátku operace mohou být obklíčována převážně nevelká uskupení nepřítele, která si zachovala bojeschopnost v průběhu prvního jaderného úderu.

Při rozvíjení frontové útočné operace mohou vzniknout příznivé podmínky pro obklíčení uskupení nepřítele, např. při ničení jeho operačních záloh, které vedou protiúder, ve střetném sražení nebo při pokusu o udržení prostoru značnými silami, jenž má pro něj velký operační význam, tj. ve všech případech, kdy bude nepřítel soustřeďovat velká uskupení vojsk v omezených prostorech, což umožní vést na ně jaderné údery, obklíčit je a dokončit jejich zničení.

Obklíčení a zničení uskupení nepřítele je zapotřebí uskutečňovat současně — jako jediný proces. Při plnění tohoto úkolu působí front v závislosti na situaci, buď částí svých sil a prostředků, tak aby nebyla oslabena vojska, která rozvíjejí útok do hloubky, nebo hlavními silami, bude-li touto činností plněn jeden z hlavních úkolů útočné operace. Vojska frontu mohou také obklíčovat a ničit nepřítele v součinnosti se sousedním frontem a při působení na přímořském směru — za účasti sil a prostředků válečného námořního loďstva.

V útočných operacích za použití jaderných zbraní vznikne málokdy potřeba vytvářet souvislý vnější a vnitřní kruh obklíčení, protože plnění tohoto úkolu a zničení uskupení nepřítele bude v průběhu útoku probíhat současně. V soudobých podmínkách v operacích za použití jaderných zbraní je obklíčení a ničení nepřítele v krátkých lhůtách zcela reálné. Může být dosaženo zničením prostředků jaderného napadení nepřítele, hromadnými jadernými údery na hlavní síly obklíčovaných vojsk, hlubokým manévrem úderných uskupení frontu na sbíhavých směrech, které zabezpečují rychlé vyjítí do boku a týlu nepřítele a současně jeho rozčlenění a zničení.

Údery jaderných zbraní umožňují způsobit v krátkých lhůtách velké ztráty nepříteli, dezorganizovat velení vojskům, znemožnit manévry silami a prostředky, demoralizovat je a dokončit zničení bez snížení celkového tempa útoku. Jadernými údery jsou ničeny v první řadě nově zjištěné prostředky jaderného napadení nepřítele a vojska rozmístěná na směrech obklíčujících a roztínavých úderů frontu, ale také přisunované zálohy.

Blokování obkličeneho nepřítele ze vzduchu, které vykonává stíhací letectvo v součinnosti s vojskem PVO, napomáhá úspěšné činnosti vojsk frontu při jeho ničení.

Nepřítel se samozřejmě bude snažit zamezit obkličení vlastních vojsk, vést jaderné údery na obcházející a obkličující uskupení frontu, vytvářet na směrech útoku těchto uskupení ženíjní zátarasy a pásma (prostory) rozrušení, rychle přisunovat zálohy k zmaření obkličení a uskutečňovat manévry k vyvedení vlastních vojsk z obkličení. Proto musí být obkličovaný nepřítel stálým objektem působení raketového vojska, dělostřelectva a letectva frontu a jeho zničení je nutné provádět rozhodně, s plným vypětím sil a prostředků, ve dne i v noci, do úplného zničení (nebo vzetí do zajetí) zbytků jeho vojsk.

Velitel frontu v průběhu útoku při předvídání možnosti obkličení a zničení uskupení nepřítele hodnotí složení sil a prostředků, jeho nejdůležitější objekty a organizuje jejich zničení údery raketového vojska a letectva, stanoví způsoby a posloupnost ničení nepřítele, směry úderů uskupení frontu, způsob využití výsledků jaderných úderů, čáry setkání obcházejících uskupení vojsk a čáry bezpečnostní vzdálenosti při vedení jaderných úderů, určuje úkoly vševojskovým, tankové a letecké armádě a vojsku PVO, nařizuje opatření k všestrannému zabezpečení a velení vojskům a součinnostní signály. Současně zaměřuje úsilí vojsk a především nejsilnějších uskupení frontu na rozhodný postup do hloubky rozmístění nepřítele a zničení jeho přisunovaných záloh.

V průběhu obkličení a ničení nepřítele přijímá velitel frontu opatření ke zmaření jeho pokusů vyjít z obkličení, uskutečňuje manévry raketovým vojskem a letectvem, vojskem PVO, přisunuje protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací k zabezpečení boků útočících uskupení frontu, organizuje vedení dalších úderů jadernými zbraněmi a zřizování zátarasů na směrech jeho odchodu.

Při obkličení a ničení uskupení vojsk, která brání důležitý prostor, je nutné brát v úvahu, že nepřítel může budovat obranu na přístupech k tomuto prostoru s využitím výhodných přírodních překážek. V této situaci budou muset úderná uskupení frontu překonávat nepřátelskou obranu z chodu bezprostředně po vlastních jaderných úderech s využitím mezer a jejich slabých míst. Tyto údery je zapotřebí zaměřit na zničení jak hlavních sil nepřítele, jež brání bezprostředně důležitý prostor, tak i uskupení jeho raketového vojska, letectva a záloh, rozmístěných mimo bráněný prostor.

Při ničení obkličeneho nepřítele **letecká armáda** a vojsko protivzdušné obrany frontu brání zásobování a evakuaci jeho vojsk vzduchem. Současně s tím raketové vojsko a letectvo vede údery na dopravní letectvo nepřítele na letištích s cílem zamezit jeho využití v poskytnutí pomoci obkličovanému uskupení nebo uskutečnění manévru.

Úsilí **vojska protivzdušné obrany** je při obkličení a ničení nepřítele soustředěno na obranu hlavních uskupení vojsk, která vycházejí do jeho týlu a boků. Mimořádný význam přitom bude mít včasný manévry silami a prostředky protivzdušné obrany frontu k prostoru obkličení k odražení hromadných náletů nepřátelského letectva, ale také udržení nepřetržité součinnosti s protivzdušnou obranou sousedních frontů.

Štáb frontu soustřeďuje úsilí všech druhů **průzkumu** na zjištění prostředků jaderného napadení nepřítele v prostoru obkličení i mimo něj, určení složení

obklíčovaného uskupení, jeho bojeschopnosti a charakteru činnosti, zjištění manévru svazků i útvarů nepřítele, možného směru jejich odchodu nebo průlomu z obklíčení, zjištění složení a směrů přesunu jeho záloh s cílem zamezit obklíčení a zničení. Organizuje radiační a chemický průzkum k určení prostorů radiačního a chemického zamoření a úrovní radiace, ale také průzkum pásma (prostorů) rozrušení a zátarasů na směrech útoku úderných uskupení frontu.

Proto tedy za použití jaderných zbraní bude obklíčení a zničení i značně silného nepřátelského uskupení dosahováno především přehrazením jeho ústupových cest. Významná úloha bude patřit **vzdušným výsadbám**, úderným výsadečným útvarům i svazkům a vyřazení nepřátelských prostředků jaderného napadení. Myslím, že se nepředpokládá vytváření souvislé fronty obklíčení, která by měla být nahrazena pružností a dynamičností obklíčujících vojsk.

Obklíčení a zničení uskupení nepřítele v útočné operaci, zvláště bude-li vedena jen za použití konvenčních prostředků, bude neefektivnějším způsobem jeho zničení.

Obklíčení a zničení uskupení nepřítele bude spočívat v izolování nepřátelského uskupení od dalších vojsk, záloh a týlu, v ovládnutí a přehrazení jeho přístupových komunikací a bude dosahováno rozhodným rozvíjením útoku dvou úderných uskupení na sbíhavých směrech, zpravidla vytvořením souvislé vnitřní fronty obklíčení se současným rozvíjením útoku na vnější frontě a spolehlivým blokováním obklíčeného uskupení nepřítele ze vzduchu.

Považuji za nutné zdůraznit, že obklíčení a zničení nepřítele musí být jediným procesem. I v podmínkách použití pouze konvenčních zbraní je možné dosáhnout úspěchu vedením hromadných úderů raketového vojska, letectva s konvenční municí, palbami dělostřelectva na obklíčené uskupení nepřítele a rozhodnou činností vojsk frontu současně z několika směrů v součinnosti s výsadečnými údernými útvary a svazky, údery vzdušných výsadek do týlu obklíčených vojsk za bezpodmínečného blokování nepřítele ze vzduchu.

Ve svém **rozhodnutí** pro obklíčení a zničení nepřítele by měl velitel frontu stanovit:

- uskupení, které má být obklíčeno a zničeno,
- složení a úkoly vojsk, sil a prostředků,
- směry úderů,
- prostory v týlu nepřítele, které ovládnou operační manévrovací skupiny a výsadky,
- způsoby ničení obklíčených uskupení,
- způsob palebného ničení nepřítele,
- opatření k blokování obklíčených vojsk ze vzduchu,
- čáry setkání vojsk.

Při ničení obklíčeného nepřítele je účelné vést údery na nejkratších směrech, které vycházejí do nejdůležitějších prostorů rozmístění nepřátelského uskupení s cílem rozčlenit je a po částech zničit.

Důležitý význam při organizaci ničení obklíčeného nepřítele má průzkum všeho druhu, promyšlená organizace velení vojskům a zabezpečení sladěné činnosti úderných uskupení vojsk, zvláště při dokončování ničení nepřítele.

K **velení vojskům**, která ničí obklíčeného nepřítele, může být v některých případech vytvořeno pomocné velitelské stanoviště frontu.

Není vyloučeno, že k obklíčení uskupení nepřítele může dojít i v průběhu vlastní obranné operace. Bude to složitá záležitost, která vyžaduje provedení krátké, ale silné dělostřelecké a letecké přípravy, rychlý a překvapivý přechod do útoku na směrech, které se sbíhají v týlu nepřátelského uskupení, a vybojování byť i dočasné nadvlády ve vzduchu.

Obklíčení i v soudobých operacích je nadále aktuální a je zapotřebí ho považovat za vysoce efektivní způsob ničení nepřítele.

PŘEPADOVÉ ODŘADY V OBRANNÉM BOJI DIVIZE

V soudobém boji a operaci je nutné, aby bojová soustava zabezpečovala řadu požadavků, mimo jiné i ničení nepřítele v hloubce, manévr, úpornost a aktivnost v obraně. Aktivnosti obrany před zahájením i v průběhu útoku nepřítele je dosahováno uskutečňováním úderů jadernými i konvenčními prostředky, manévrem, ničením důležitých nepřátelských prvků bojové sestavy, vytvářením nevýhodných podmínek pro nepřítele a jeho nepřetržitým napadáním.

Podle situace prvkem bojové sestavy divize může být ve všech druzích boje i přepadový odřad. Bojový řád pozemního vojska ČSLA uvádí, že je určen k vysoce manévrovému aktivnímu samostatnému boji v týlu nepřítele, k ničení jeho prostředků jaderného napadení, základů, skladů, velitelských stanovišť, letišť a dalších důležitých objektů, jakož i k zasazování postupných úderů na jeho zálohy přicházející z týlu. Vytváří se obvykle v síle zesíleného motostřeleckého nebo tankového praporu, případně i pluku.

Bojový řád podrobně rozebírá zásady použití tohoto prvku bojové sestavy v útočném boji. Výslovně se nehovoří o použití přepadových odřadů v obranném boji, ale ani se to nevylučuje. Ze znění článku 12 tohoto řádu vyplývá, že přepadové odřady mohou být používány za různých podmínek,

pokud to bude možné a účelné. Lze tedy předpokládat, že k takovým situacím může dojít i v obranném boji.

Předpokladem k vyslání přepadového odřadu je vytvoření trhlin a mezer na čáře dotyku bojujících vojsk, nebo nesouvislá fronta v důsledku nerovnoměrného vývoje situace, aby byly vytvořeny podmínky pro jeho proniknutí do hloubky nepřátelské sestavy. Z toho vyplývá, že příznivější předpoklady pro využití tohoto prvku bojové sestavy budou v dynamické bojové činnosti, která převládá v útočném boji.

Vzhledem k charakteru soudobého boje, který se vyznačuje zejména vysokou manévrovostí, rozvíjením bojové činnosti na široké frontě, může dojít v důsledku ničivých účinků jaderných i konvenčních bojových prostředků poměrně často ke vzniku mezer v bojových sestavách útočníka i obránce, různému vývoji situace na jednotlivých směrech a nesouvislým frontám. Na jednom směru bránící se vojska mohou bojovat v týlu útočícího uskupení nepřítele, na dalším mohou vést protiúder s cílem obklíčit a zničit nepřítele, který se vlomil do hloubky naší obrany, ničit nepřátelské výsadky nebo zastavovat a odrážet útočícího nepřítele. Lze předpokládat, že jak v útočném, tak i v obranném boji velmi často nebude souvislá fronta a bojová čin-

nost bude mít ohniskový charakter. Soudobý boj vyžaduje používat rozmanitých způsobů jeho vedení. Tyto podmínky vytvářejí předpoklady k využití přepadových odřadů i v průběhu obranného boje.

Myslím, že v obranném boji podmínky pro vyslání přepadového odřadu mohou vzniknout např. při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem, kdy současně s vytvořením zabezpečovacího pásma může být ponechán vpředu skrytý rozmístěný přepadový odřad, který po přechodu hlavních sil nepřítele zahájí plnění přepadových činností v jejich týlu. V jiné variantě — při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem v průběhu útoku k odrazení protiúderu přisunovaných hlubších nepřátelských záloh předsunutý odřad, který působí vpředu, může přejít k plnění úkolu přepadového odřadu s cílem napadat tyto zálohy. V průběhu obranného boje za hlubokého vlonu nepřítele, např. při boji o druhé (mezilehlé) pásmo obrany, před protiúderem druhým sledem armády, je možné za vhodných podmínek vyslat přepadový odřad do týlu nepřátelského uskupení buď ze sestavy divize druhého sledu zasazované do protiúderu, nebo může přejít k přepadové činnosti některá jednotka z divize prvního sledu, která zůstala v týlu útočícího nepřítele, nebyla obkličena a má volnost manévru.

Základním problémem při vyslání přepadového odřadu je jeho proniknutí do týlu nepřítele a po splnění úkolu jeho vyvedení a začlenění do sestavy vlastních vojsk. Vzhledem k tomu je nutné uvážit, že při souvislé a stabilizované frontě bude použití přepadových odřadů v obraně spíše výjimkou; možnost jejich vyslání lze předpokládat zejména při nesouvislé frontě v dynamice obranného boje.

Pokud vzniknou takovéto výhodné podmínky, je účelné použít jako přepadový odřad **jednotky v hodnotě zesíleného praporu**. Pro plnění úkolu může být motostřelecký prapor posilován tankovou rotou a tankový prapor motostřeleckou rotou, dále baterií až oddílem samohybného dělostřelectva, ženijní četou a baterií prostředků protivzdušné obrany. K plnění úkolu přepadového odřadu je účelné používat motostřelecké jednotky vyzbrojené bojovými vozidly. Vzhledem ke specifickým podmínkám, zejména poměru sil, bude nutné zaměřit pozornost na skryté a překvapivé manévry v hloubce nepřátelské sestavy, a proto by podle mého názoru bylo méně výhodné používat silnější přepadové odřady.

Úkolem takto vytvořeného přepadového odřadu může být zničení nebo zneškodnění jednoho až dvou objektů, např. baterie

taktických raket, velitelského stanoviště divize, dělostřeleckého oddílu, který používá jadernou municii, ničení vrtulníkových jednotek, prostředků radioelektronického boje, případně vytváření léček k napadání druhých sledů a záloh nepřítele za přesunu.

Způsob zahájení boje závisí na tom, zda bude přepadový odřad vyslán k proniknutí mezerami v nepřátelské sestavě, nebo bude skrytý rozmístěn a nechá se překročit čelními sledy nepřítele. Při vyslání proniká v jednom nebo více proudcích čelním, bočním a zadním zajištěním, které působí na kratší vzdálenost (v poloviční hodnotě i méně). Vyhýbá se střetnutí s nepřítelem, nezavazuje se do zdlouhavého boje a co nejrychleji proniká k určenému objektu a napadá jej z chodu z několika směrů. Do bojové sestavy se rozvíjí pouze k ničení nepřátelských objektů. K upřesnění prostoru rozmístění nepřátelského objektu vysílá bojovou průzkumnou hlídku. Po splnění úkolu (na stanovený signál) se skrytý soustředí ve vhodném prostoru a přesune se v pochodové nebo předbojové sestavě k dalšímu objektu nebo ve směru vyvedení do sestavy vlastních vojsk.

Jestliže jednotka určená jako přepadový odřad je ponechána, aby ji čelní sledy nepřítele překročily a tímto způsobem se dostala do týlu nepřítele, musí usilovat o maximální utajení, což je do značné míry ovlivněno terénními podmínkami, jeho členitostí a pokrytostí. Prostory je účelné volit mimo směr hlavního úderu nepřítele a mimo hlavní komunikační směry a uzly. Odtud vysílá průzkum a v předbojové sestavě proniká ke stanovenému objektu, nebo zaujímá (malými jednotkami) příhodné prostory léček k napadání přisunovaných záloh nepřítele. Léčky je vhodné připravovat na místech, která omezují manévry nepřítele a zabezpečují skryté rozmístění, zaujetí i odchod. Podstata léčky spočívá v překvapivé a mohutné palbě z jednoho nebo obou boků na nepřátelský proud ze vzdálenosti metné dálky, v následujícím rychlém a skrytém odpoutání se od nepřítele a v přesunu do stanoveného prostoru soustředění odřadu. Způsoby boje tohoto odřadu musí být rozmanité, založené na principu utajeného manévru a překvapení nepřítele neočekávanými údery vedenými s vysokou rychlostí.

Složitým obdobím, které vyžaduje pečlivou organizaci součinnosti, bude **vyvedení odřadu do sestavy hlavních sil**. Po splnění úkolů se přepadový odřad soustředí ve stanoveném nebo upřesněném prostoru a v proudcích s potřebným zajištěním proniká k čáře dotyku. Myslím, že bude účelné vo-

lit k tomuto manévru významné komunikace s ohledem na utajení a včas vyslat k jejich vyhledání vlastní průzkum. Pro průchod vlastním předním okrajem je vhodné volit nejslabší místo v sestavě nepřítele, palbou dělostřelectva hlavních sil divize umlčet nepřátelské palebné prostředky v tomto prostoru a vytvořit pásmo průchodu. Je nutné usilovat o to, aby průchod byl uskutečněn v co nejkratší době. K vyvedení vojsk je nutné stanovit signály vzájemného rozpoznání, organizovat součinnostní spojení a zřídít průchody ve vlastních zátarasech. Manévr musí být pokud možno skrytý, rychlý a směr vyvedení pro nepřítele překvapivý. K tomu je možné na jiných směrech připravit klamnou demonstrační činnost. Průchody v zátarasech je zapotřebí vytvořit bezprostředně před průchodem a opět je včas uzavřít. Vzhledem k těmto požadavkům bude účelné volit tento průchod v méně dostupném terénu s větší členitostí a pokrytostí, případně využít v dynamice boje nesouvislé fronty.

Přepadovému odřadu **stanoví úkol** velitel divize, který jej vysílá. Vzhledem k jeho složitosti a obtížnosti je nutné předvídat vývoj situace a vznik podmínek k vyslání tohoto odřadu. V průběhu obranného boje může být podle situace úkol řešen při organizaci obranného boje rámcově a upřesněn v dynamice boje.

Při boji v hloubce obrany může být rozhodnutí k vyslání přepadového odřadu přijato samostatně na základě zhodnocení vývoje situace.

Velitel divize může v **rozhodnutí pro obranný boj**, ve způsobech a posloupnosti ničení nepřítele vyjádřit i zámysl použití přepadového odřadu. V **bojových úkolech stanoví** vyčlenění jednotky pro tento úkol, posilové prostředky, způsob a směr vyslání odřadu, stručné závěry ze zhodnocení situace nepřítele, jaké objekty a v jakém prostoru zničit, lhůtu splnění úkolu, způsob podpory palbou dělostřelectva a údery letectva, dobu a místo spojení s hlavními silami po splnění úkolu.

V hlavních otázkách **součinnosti a všestranného zabezpečení** uvede způsob začlenění posilových prostředků, zabezpečení přepadového odřadu (při jeho vyslání a

návratu) palbami dělostřelectva a prvního sledu divize, uvolněním komunikace a vytvořením průchodu v zátarasech, organizační protivzdušné obrany a dalšími opatřeními, zejména stanovením součinnostních signálů a organizace spojení.

Mimořádný význam má spolehlivé **spojení** velitele divize s přepadovým odřadem. Jsem toho názoru, že je účelné organizovat rádiové spojení na samostatném směru (pomocí krátkých signálů) a v součinnostní síti. Způsob velení přepadovému odřadu se bude vyznačovat určitými zvláštnostmi. Trvalá znalost situace a výsledků boje odřadu je předpokladem pro jeho využití nadřazeným velitelem i pro poskytnutí účinné podpory. Současně není ale účelné, aby velitel divize bezprostředně a nepřetržitě ovlivňoval boj přepadového odřadu, ale aby mu umožnil jednat samostatně a iniciativně podle konkrétní situace ke splnění stanovených úkolů. Iniciativa odřadu v těchto podmínkách znamená zejména překvapení nepřítele, vnucování mu boje za nevýhodných podmínek pro něho, zachování volnosti manévru přepadového odřadu.

Schopnost rychlého a překvapivého manévrování je podmíněna mimo jiné i dobře organizovaným průzkumem. Odřad může využívat zprávy divizního průzkumu, ale zejména vlastních průzkumných jednotek vysílaných do hloubky nepřátelské sestavy. Přepadový odřad v hodnotě zesíleného praporu může vyslat několik bojových průzkumných hlídek v síle až motostřelecké čety do hloubky 10 i více km.

Rozhodnutí o použití přepadového odřadu v obranném boji závisí na konkrétní situaci. V převážné většině nebudou v obranně vhodné podmínky k využití tohoto prvku bojové sestavy, ale v některých případech může významně přispět k aktivitě obrany. Účinnou a smělou činností přepadového odřadu, vedením úderů tam, kde je nepřítel neočekává a použitím méně známých způsobů boje, manévrováním v jeho týlu a ničením důležitých objektů může být výrazně oslabena bojeschopnost útočícího nepřítele. Odvážností a bojem o získání iniciativy jsou mu vnucovány nevýhodné podmínky a mařeny jeho záměry.

Pravděpodobnost a rozsah použití přepadových odřadů v obranném boji oproti útočnému bude menší; myslím však, že je nelze vyloučit. Bojový řád pozemního vojska ČSLA v úvodu uvádí, že jeho ustanovení je nutné využívat tvořivě a v souladu s konkrétní situací. Rovněž RMNO pro přípravu velitelů, štábů a vojsk stanoví, že spolu s prohlubováním znalostí zásad Bojového řádu je zapotřebí zdokonalovat jejich uplatnění, vyhledávat nové způsoby boje. Jedním z prostředků k dosažení těchto požadavků může být i použití přepadových odřadů v obraně.

VELENÍ PŘI PŘECHODU Z MÍROVÉHO NA VÁLEČNÝ STAV

Otázkám velení je v celé historii vojenství přikládán velký význam. Jestliže dříve bylo velení zpravidla záležitostí jedince — vojevůdce, s vývojem zbraní, bojové techniky a růstem složitosti vedení ozbrojeného zápasu bylo do rozhodovacího procesu zapojováno stále více osob.

Zabezpečení pevného, nepřetržitého, pružného a efektivního velení patří k základním předpokladům úspěchu.

V současné době velení vojskům představuje jeden z hlavních směrů bojové pohotovosti vojsk.

Pevnost velení vyjadřuje trvalou vůli k prosazování již přijatých rozhodnutí, zejména řízení vojsk podle předem zpracovaných plánů a metodik práce, které využívají reálně procvičené činnosti.

Nepřetržitost vyjadřuje schopnost a možnost v kterékoli době řídit činnost vojsk.

Pružnost spočívá ve schopnosti orgánů velení uskutečňovat cílevědomé opravy v plánech v souladu s vývojem situace. Hlavním předpokladem pružnosti velení je racionální organizace, maximální jednoduchost, dovedné rozestavění sil a prostředků, sladěný tok informací a spolehlivé spojení.

Velet efektivně znamená co nejracionalněji využívat možností jednotek, útvarů a svazků. Abychom toho dosáhli, je nezbytné umět se orientovat v každé situaci, reálně hodnotit, vypracovávat zdůvodněné plány, přijímat správná rozhodnutí a důsledně je realizovat.

Kvalita velení je tedy důležitým faktorem zabezpečení vysoké bojové pohotovosti. Je to **schopnost orgánů velení** správně se orientovat ve složité situaci, přijímat reálná rozhodnutí, dovedně stanovit úkoly, vydávat rozkazy, organizovat součinnost, všestranně zabezpečovat činnost vojsk a přijatá rozhodnutí v praxi realizovat.

Zásadní úlohu v procesu velení má faktor času, zejména z hlediska nepřetržitě pohotovosti vojsk k plnění úkolu i z hlediska splnění přesně stanoveného rozsahu opatření. Právě tento faktor času vyžaduje, aby veškerá práce štábů a vojsk při uvádění do plné bojové a mobilizační pohotovosti byla již předem organizována, soustavně procvičována a nepřetržitě řízena.

Na splnění tohoto úkolu se podílejí dozorčí orgány, velitelé a štáby všech stupňů velení. K tomu, aby tyto orgány dokázaly úkoly splnit, je nezbytné otázkám zabezpečení nepřetržité bojové a mobilizační pohotovosti věnovat neustálou pozornost.

Především jde o promyšlené **splánování** jednotlivých činností štábů i vojsk a vypracování plánů práce pro řídicí články (prvky) velení a jejich ověření v praxi.

K tomu je nezbytné praktickou činnost pravidelně procvičovat a získávat trvalé návyky automatického plnění úkolů nejen vojsky, ale také orgány velení.

Prvním úkolem je zabezpečení **vyrozumění** o vyhlášení jednotlivých stupňů bojové pohotovosti. Systém, přijatý v Československé lidové armádě, umožňuje spolehlivé vyrozumění linkovými i rádiovými spojovacími prostředky a zabezpečuje předání signálu od federálního ministerstva národní obrany až k vykonavatelům ve vteřinových lhůtách. V této první fázi, která je pro plnění úkolů velmi důležitá, plní úlohu orgánů velení především **dozorčí služba**. Na její připravenosti záleží, jak rychle budou jednotky uvědoměny a jak organizovaně bude zahájeno plnění úkolů prvního období, to znamená do převzetí plnění povinností skupinou velení (velení a řízení mobilizace).

Ke zkvalitnění připravenosti dozorčích orgánů byla vykonána značná práce. Byly zpracovány podrobné metodiky jejich činnosti. Stále významněji do tohoto procesu zasahuje výpočetní technika a prostředky mechanizace a automatizace. Všechna přijatá opatření by měla směřovat k tomu, aby dozorčí orgány mohly účinně řídit a ovlivňovat činnost jednotek, štábů, hlavních pracovišť do převzetí povinností skupinou velení (velení a řízení mobilizace).

Náročné požadavky a úkoly, které mají dozorčí orgány, vyžadují, aby jejich výběr nebyl náhodný, ale hluboce promyšlený a cílevědomý. Kromě toho je nezbytné zabezpečit jejich přípravu v souladu se základními řády. I když úkoly bojové pohotovosti jsou důležité, nelze je plnit na úkor řízení průběhu mírového života u útvaru (svazku). Je třeba si uvědomit, že jen tam, kde je vysoká kázeň a organizovanost života vojsk, tam jsou také kvalitně plněny úkoly bojové pohotovosti. Protože kázeň a vysoká organizovanost života jsou v souladu s požadavky na zabezpečení vysoké bojové pohotovosti a jsou jednou z jejich podmínek. Z těchto zásad je nutné vycházet při výběru i přípravě dozor-

čích orgánů a prověřování jejich činnosti. Kromě toho je nezbytné výkon dozorcích orgánů pravidelně hodnotit a nejlepší důstojníky patřičně oceňovat.

Dalším orgánem velení, který zabezpečuje organizované a rychlé uvedení útvaru do bojové pohotovosti, jsou **skupiny velení** u útvarů a svazků stále pohotovosti a **skupiny velení a řízení mobilizace** u útvarů a svazků na snížených počtech a nově vytvářených. Vzhledem k tomu, že hlavní úkoly plní skupina velení u útvaru, bylo také jejich pracoviště vybudováno přímo v kasárnách. U bojových útvarů jsou tato pracoviště zodolněna, vybavena filtroventilačním zařízením, dokumenty, pomůckami a spojovacími prostředky. Je rovněž zpracován systém hlášení, který zabezpečuje pravidelnou informaci vyšších orgánů velení o plnění úkolů podřízenými. Složení skupin velení je zpravidla v (závislosti na charakteru útvaru) odlišné. Velitelem skupiny velení u útvarů stále pohotovosti, případně u útvarů, které mobilizují v prostoru soustředění, je většinou náčelník štábu. Pokud jde o organického velitele, je účelné, aby se dostavil do kasáren, informoval se o úkolech, vydal pokyny pro další činnost a zahájil přesun do určeného prostoru. Tedy tam, kde jsou plněny rozhodující úkoly útvaru. Při mobilizaci útvarů nebo při uvádění vojsk do jednotlivých stupňů bojové pohotovosti v kasárnách je zapotřebí, aby velitelem skupiny velení byl velitel útvaru (svazku). Je to z toho důvodu, že hlavní úkoly (rozvinutí mobilizačních pracovišť, odkonzervování techniky, nakládání pohyblivých zásob) jsou plněny v místech stále dislokace.

Zabezpečení velení i činnost v prvním období uvádění vojsk do bojové pohotovosti jsou značně závislé na **bojovém rozdělení**, které vyjadřuje realnost činnosti štábů a předvídání úkolů k zabezpečení bojové pohotovosti. Vystihuje znalost zásad bojové a mobilizační pohotovosti funkcionářů a skloubenost s konkrétními požadavky příslušného velitelství (útvaru, jednotky). Bojové rozdělení nesmí být samoučelné a je nutné, aby přesně vymezovalo místo každého jednotlivce, bojové techniky i vozidla. Na bojovém rozdělení závisí včasné a organizované velení, plnění úkolů zpětným odřadem a vymezení bojové techniky i materiálu v časových normách. Musí být uskutečňováno pravidelně od družstva až do pluku. Důležité je, aby toto rozdělení bylo prováděno jednou až dvakrát do týdne v celém útvaru a za přítomnosti hlavních funkcionářů, a aby bylo pravidelně prověřováno. Úlohu kontrolního orgánu plní zejména dozorcí útvaru. Přitom nestačí jen prověřovat počet příslušníků zvláštních skupin, ale jejich znalosti úkolů a zabezpečení výjezdu techniky včetně její obsazení řidiči a veliteli.

Zvláštní pozornost bojovému rozdělení je zapotřebí věnovat při odvelení jednotek, výcviku organických celků mimo posádku a při propuštění vojáků základní služby do zálohy.

K zabezpečení plnění úkolů bojové i mobilizační pohotovosti je nutné všechny skupiny vybavit pomůckami, metodikami práce, prostředky mechanizace a automatizace velení.

Jako perspektivní se jeví vybavit pracoviště dozorcího útvaru, skupiny velení a všech rozhodujících pracovišť pluku (mobilizační pracoviště, pracoviště odkonzervování techniky, nakládání materiálu nedotknutelných zásob) prostředky výpočetní techniky, a to tak, aby měl velitel útvaru neustálý přehled o plnění úkolu a mohl činnost bezprostředně ovlivňovat. V případě, že počítačová síť bude propojena i s velitelstvím svazku a příslušnými místními vojenskými správami, vytvoříme informační systém, který poskytuje okamžité infor-

mace veliteli útvaru, nadřazenému stupni velení i součinnostním stupňům a umožní rovněž bezprostřední reagování na zjištěný stav. Tento předpokládaný informační systém kromě jiného zaručuje i utajení. Vzhledem k tomu, že uvedený systém je finančně značně nákladný, není možné jím v současné době vybavit vševojskové svazky a útvary. Je však potřebné v budoucnu s tímto systémem počítat. Myslíme, že ke zjednodušení velení a řízení je nezbytné využívat i světelná tabla (panely) k registraci splněných úkolů, ovládaná přímo z míst, kde jsou tyto úkoly plněny. Kromě přehledu o plněných úkolech by měl dozorčí útvar mít možnost přímo ze svého pracoviště vizuálně kontrolovat plnění úkolů. K tomu bude vhodné vybavit pracoviště tohoto dozorčího, ale i skupinu velení prostředky televizní techniky. Uvedené prostředky ulehčí práci dozorčích orgánů i skupin velení a řízení mobilizace a umožní jim efektivně řídit proces uvádění útvarů do plné bojové pohotovosti a dále zkracovat stanovené časové normy.

Při zaměstnání Podzim-86 byly ukázány některé možnosti využití výpočetní a televizní techniky i prostředků, které zjednodušují kontrolní činnost orgánů velení a umožňují mít neustálý přehled o situaci při uvádění útvarů do bojové pohotovosti. Např. zavedením systému vyrozumění P-161 až k jednotce bylo dosaženo okamžité proniknutí signálu ze stupně svazu až k ní. Přitom tento signál je pro větší spolehlivost ještě zdvojen rádiovou stanicí a proniká k vykonavatelům do 2 minut. Využitím dispečinkového zařízení (u dozorčích jednotek) je možné tuto dobu ještě dále zkrátit. Důležitým úkolem dozorčích orgánů je přesná znalost činnosti po obdržení signálu. Proto považujeme za nezbytné ji v době přípravy do služby pravidelně nacvičovat. K řízení uvádění útvarů do bojové pohotovosti je stále více potřebné využívat prostředků automatizace a mechanizace, které zvyšují operativnost a kvalitu práce dozorčích orgánů a podstatně zkracují časové lhůty na vzájemnou informaci o splněných úkolech. Např. propojením pracoviště dozorčího útvaru se skupinou velení a řízení mobilizace zajistíme automatické registrování činnosti na tomto pracovišti (jde o úkoly, které plní dozorčí do doby dosažení pohotovosti skupinou velení, čímž zabezpečíme okamžitou informovanost jejích příslušníků).

Využití prostředků výpočetní techniky, mechanizace a automatizace, zejména při mobilizaci v kasárnách, rovněž podstatně zvyšuje kvalitu práce orgánů velení, značně zkracuje dobu na přijetí a splnění naléhavých rozhodnutí, snižuje počet vykonavatelů činností a rozpracovávaných dokumentů (i když písemné materiály bude nezbytné prozatím vést a dublovat jimi výpočetní techniku, zejména z důvodů možnosti narušení jejího provozu). Přestože zavedený systém v zásadě odpovídá soudobým požadavkům, vyžaduje zvýšenou pozornost a rozvoj řady dalších otázek.

Praktické zkušenosti potvrzují nezbytnost průběžného přibližování mírových organizačních struktur orgánů velení válečným, aby při přechodu z mírového na válečný stav byly připraveny v krátkých časových lhůtách řešit všechny úkoly a řídit činnost vojsk na počátku války s mírovými počty osob, zabezpečovací a spojovací techniky.

Pozornost je nutné věnovat rozpracování, upřesňování a uplatňování metodik práce velitelů a štábů. Zvyšování kvality velení vyžaduje překonávat stereotypní, soudobým požadavkům neodpovídající návyky a formalismus v řízení činnosti vojsk. Zejména v období, kdy všechny úkoly musí být řešeny v krátkých časových lhůtách, vystupuje do popředí význam konkrétnosti v činnosti

orgánů velení a nezbytnost soustředění hlavní pozornosti na praktickou organizační práci ve štábech a vojskách. Předpokladem organizované práce je také kvalita mobilizační přípravy všech velitelů, náčelníků a příslušníků štábů, uskutečňované v míru.

Pro kvalitu velení je nutné cílevědomě vytvářet podmínky, které odpovídají organizaci a složení **míst velení** i zvyšování úrovně jejich technického vybavení. Možnosti zbraní a bojové techniky armád členských států NATO by nás měly vést k zamyšlení nad úrovní obrany a ochrany míst velení a spojovacích uzlů. Vzhledem k tomu, že velitelská stanoviště by byla na počátku války vyhledávaným cílem nepřítele, měla by být rozsahem co nejmenší, maximálně pohyblivá, s vysokou úrovní ochrany skupin pracovníků štábů v každém jednotlivém dopravním, pracovním a spojovacím prostředku. To umožňuje pouze vybavování velitelských stanovišť moderní obrněnou technikou.

Velmi náročným a složitým požadavkem je všestranné zdokonalování **spojení**, které spolu s rozvojem automatizace tvoří základ technické stránky velení.

Velení vojskům při přechodu z mírového na válečný stav je komplex opatření, jejichž uskutečněním jsou orgány velení a vojska připravena ke splnění stanovených bojových úkolů. Rozhodující roli v tomto procesu mají zejména orgány velení, jejichž činnost je zapotřebí dokonale promyslet, předem plánovat a pravidelně procvičovat. Na kvalitě jejich řízení závisí i splnění úkolů vojsky. K dalšímu zdokonalení jejich práce, zvyšování efektivnosti je proto nezbytné zavádět prostředky výpočetní techniky, mechanizace a automatizace, tedy prostředky, které zjednoduší řízení, zvyšují názornost a přehled o splněných opatřeních, umožňují včas poskytovat potřebnou pomoc, zejména tam, kde byly zjištěny nedostatky nebo neplnění úkolů v plánovaných časových lhůtách, a jenž zabezpečují udržovat těsnější součinnost a rychle přijímat a realizovat rozhodnutí. Všechny tyto závěry byly potvrzeny i zaměstnáním Podzim-86. Na druhé straně však nelze možnosti výpočetní techniky přeceňovat. Hlavní úlohu v celém procesu velení má lidský činitel, proto je nezbytné orgány velení a štáby k této činnosti soustavně připravovat a k tomu využívat všech plánovaných opatření přípravy velitelů a štábů. Žádný štábní nácvik, VŠC nebo taktické cvičení s vojsky by neměly být zahajovány bez procvičení přechodu orgánů velení a vojsk z mírového na válečný stav s důrazem na jeho uskutečnění skrytým způsobem, jak to stanovuje RMNO na tento výcvikový rok.

Plukovník gšt. Ing. Jaroslav K i n d l
podplukovník Ing. Bohumil B r e c h t a, CSc.

METODY PRÁCE

VELITELE A ŠTÁBU SVAZKU

V AUTOMATIZOVANÉM SYSTÉMU

VELENÍ VOJSKŮM

V současné době je do ČSLA zaváděný polní automatizovaný systém velení vojskům (PASUV), který pomáhá odstranit rozpor mezi lidskými schopnostmi a možnostmi zbraní. Tento systém zefektivňuje sběr informací o nepříteli i o vlastních vojskách. Jeho technická báze spolu s programovým zabezpečením napomáhá veliteli v podstatně kratší době přijmout zdůvodněné rozhodnutí.

PASUV je konstruován tak, aby umožnil velet vojskům nejen v automatizovaném režimu, ale i klasickými metodami.

Je samozřejmé, že využívání automatizovaného systému velení vojskům vyžaduje od velitele a štábu, aby pracovali jinak než dosud. Zásadní metody práce, souběžná a postupná organizace boje, zůstanou však zachovány. Také

při použití prostředků automatizace si velitel ujasní úkol, zhodnotí situaci, rozhodne se, vydá podřízeným bojový rozkaz a provede organizaci součinnosti. V jednotlivých fázích tvorby rozhodnutí však velitel a příslušníci štábu využijí technických a programových prostředků PASUV.

Bude zřejmě výhodné, aby v období přípravy zámyslu boje, společně s velitelem na jeho pracovišti úzce spolupracoval náčelník štábu a náčelník operační skupiny. Ostatní příslušníci štábu (zejména operační skupiny) by měli pracovat přímo ve velitelsko-štabních vozidlech (VŠV) a podle pokynů velitele, náčelníka štábu (NŠ) a vžitých metodiky práce připravovat podklady a informace.

Při **ujasnění úkolu** studuje velitel společně s NŠ bojové nařízení (operační směrnici) velitele armády, a to tak, aby pochopil cíl plánované činnosti a zámýsl nadřízeného. Zde, stejně jako při pochopení úkolu a místa divize v operaci, úkolů sousedů a způsob součinnosti s ostatními prvky operační sestavy armády, nemůže prostředky automatizace využít.

V dalším období přípravy zámyslu boje velitel a příslušníci štábu prostředky automatizace velení již použijí. Vytvořené a neustále aktualizované informační masívy o objektech nepřítele, početním stavu osob, zbraní i techniky a také o situaci vlastních vojsk i další údaje umožní veliteli podstatně zpřesnit, zrychlit a celkově zefektivnit celý proces **hodnocení situace**.

Výsledky operačně taktické úlohy (OTÚ) a výpočet bojového a početního složení nepřítele zobrazované na displeji, usnadní veliteli rychle zhodnotit složení a stav vojsk **nepřítele**. Jeho situaci a uskupení získá z informačního masívu OTÚ-údaje o stavu a situaci nepřítele. Výsledky zpracování této úlohy zaznamenaná kreslící automat přímo na pracovní mapu. Z takto získané alfanumerické a grafické informace je velitel schopen vyhodnotit možnosti vedení nepřátelských jaderných úderů, stupeň obrany, systém opevnění i zátarasů, systém velení a především jeho slabá a silná místa. Při zvláště složité situaci může údaje získané z informačních masívů doplnit zpravodajský náčelník divize neformalizovanou zprávou nebo osobně (ústně).

Údaje potřebné na zhodnocení možností **vlastních vojsk** (počty osob, zbraní a techniky, sestavu i uskupení) získá velitel také pomocí prostředků automatizace velení v písemné i grafické formě jako výsledky řešení OTÚ-sběr a zpracování informací o stavu vlastních vojsk a sběr a zpracování informací o situaci vlastních vojsk. Na základě automatického zakreslení situace do pracovní mapy a doplňkových písemných informací zobrazených na displeji může velitel vyhodnotit nejen možnosti vlastních a přidělených útvarů a jednotek, ale i uskupení, charakter činnosti a možnosti sousedů při plnění stanoveného úkolu. V praktické činnosti (při hodnocení situace) může prostředky automatizace velení ovládat přímo velitel, náčelník štábu nebo pověřený příslušník operační skupiny, který je ve VŠV velitele.

Návrh na jaderné a palebné ničení nepřítele připraví náčelník RVD pomocí technických a programových prostředků PASUV a předá jej veliteli s využitím zařízení pro přenos dat.

Pro hodnocení průchodnosti terénu, využití jeho přirozených krycích vlastností a případných změn po použití jaderných prostředků, nelze využít prostředky automatizace v systému PASUV. Naproti tomu, údaje o jaderných úderech, uložené v informačním masívu v paměti počítače, umožňují k hodnocení

radiační situace využít prostředky automatizace velení. Potřebné údaje si může velitel nebo náčelník chemické služby zadáním dotazu OTÚ-sběr a zpracování údajů o jaderných úderech, vyvolat z paměti počítače hodnocení radiační situace. Kreslicí zařízení přenese tyto údaje do pracovní mapy automaticky. **Chemickou a bakteriologickou situaci** hodnotí velitel existujícím způsobem. Také ostatní odborní náčelníci, budou-li v případě nutnosti vyzváni, využijí k přípravě podkladů informací a návrhu prostředky automatizace velení.

Závěr ze zhodnocení situace vyústí v kvantitativním a kvalitativním poměru sil obou stran. Matematické a programové zabezpečení PASUV, konkretizované v OTÚ-výpočet poměru sil a prostředků stran, umožňuje veliteli zadávat data pro výpočet v mnoha variantách. Nejrychlejší a nejjednodušší způsob, vhodný zejména pro pohotovou orientaci v možnostech stran, je zadání prostorů proti sobě působících vojsk. Souřadnice bodů, které ohraničují prostory činnosti se z mapy sejmou snímačem souřadnic.

Zadáváním konkrétních jednotek, počtů osob, zbraní a techniky nebo jejich různými kombinacemi je veliteli dána široká možnost důkladného vyhodnocení možností nepřítelů i vlastních vojsk. Výpočty poměrů sil je možné zadávat z VŠV velitele nebo náčelníka štábu. Potřebné propočty může vyžádat také důstojník operační skupiny a výsledky zaslat do vozidla velitele jako součást návrhu náčelníka štábu.

Při důsledném využití možností výpočetní techniky velitel získá přehled o možnostech vlastních vojsk, a to v celém pásmu, ale i na jednotlivých směrech působení a do různých hloubek. Takový přístup umožní veliteli přijmout neoptimalnější variantu řešení bojového úkolu a hlouběji své rozhodnutí promýšlet.

Na základě ujasnění úkolu a zhodnocení situace velitel divize připraví a zformuluje **zámysl boje**.

Využití automatizovaného systému velení vojskům v tomto období přípravy rozhodnutí podstatně zvýší efektivnost celého procesu. Umožní veliteli připravit zámysl boje na vysoké úrovni, zdůvodněný zhodnocením velkého množství informací a mnoha propočty a kalkulacemi.

Zámysl může velitel vyhlásit doposud platným způsobem nebo k tomu s úspěchem využít polní automatizovaný systém velení. Informace a návrhy zástupců velitele i odborných náčelníků budou oproti existující metodice práce kratší a formulovány ale i předávány prostředky automatizace. Odborní náčelníci, kteří nejsou zapojeni v automatizovaném systému velení, předkládají informace a návrhy shodně s nynější metodikou práce.

Grafická část rozhodnutí je na mapě rozhodnutí zpracovávána klasickým způsobem.

Formou oběžníkových zpráv velitel seznamuje s rozhodnutím potřebné funkcionáře aniž by se museli shromažďovat. Je nutné si však uvědomit, že ne všichni odborní náčelníci jsou v systému zapojeni, a že technické prostředky automatizace velení neumožňují přenést a zobrazit celé grafické rozhodnutí. Tyto skutečnosti ovlivňují použití PASUV v rozhodovacím procesu.

K předávání **předběžných bojových nařízení, bojových nařízení, signálů a povelů** je výhodné PASUV použít. Programové zabezpečení umožňuje využít

formulářů a informačních masívů. Např. OTÚ-sběr a zpracování informací o situaci vlastních vojsk, pro formulaci předběžných bojových a bojových nařízení. Použití prostředků automatizace velení zprostředkuje velitelé a štábu tvorbu a přenos bojových hlášení a nařízení, ale také podstatně zjednodušuje a urychluje (za současného zvýšení utajení) velení.

Využitím PASUV je možné vydávat bojové rozkazy pomocí neformalizovaných zpráv. Systém dává veliteli a štábu možnost zpracovat a zaslat bojový rozkaz podřízeným po částech, které tvoří obsah jednotlivých zpráv, jež jsou v síti přenosu dat předávány určeným funkcionářům.

Závěry ze zhodnocení uskupení a činnosti nepřítel, bojový úkol divize a také obsah třetího bodu bojového rozkazu zajišťuje tento systém doručení všem současně. Jednotlivé bojové úkoly, které tvoří samostatné zprávy, je výhodné adresovat vždy pouze vykonavatel. Takto je možné postupovat při zpracování celého bojového rozkazu. PASUV zvýší nejen operativnost, ale i stupeň utajení velení v boji.

Další činnost v procesu přípravy rozhodnutí lze jen s obtížemi nebo nelze vůbec řešit pomocí automatizovaného systému velení vojskům. Např. organizace součinnosti, i kdyby to jakýkoli v budoucnu realizovaný systém umožnil, je neefektivnější v terénu za přímé účasti všech zainteresovaných velitelů a odborných náčelníků.

PASUV, v průběhu zpracování rozhodnutí velitele a vydávání bojového rozkazu, může utajeně přenášet signály, povely, hlášení, slučací a automaticky tyto zprávy zobrazit na displejích i pracovních mapách a dokumentovat veškeré zprávy ve VŠV. 11

Předností automatizovaného systému velení vojskům při zvyšování efektivity velení potvrzují některé zkušenosti ze cvičení spřátelených armád. Např. přesné zplánování zasazení druhého sledu trvalo v průměru 35 minut, sběr a zpracování informací po jaderných úderech 55 minut. Nařízení a signály byly zpracovány a adresátům doručeny v rozmezí 1 až 12 minut. Cyklus velení, při zpracování většího množství informací, snížení pracovní, zvýšení utajení a hlubšího promyšlení rozhodnutí, byl zkrácen 1 až 2krát, což svědčí o vysoké efektivity používání tohoto systému.

Současně se projevila také **nutnost změny stylu a metod práce** jednotlivců a celých štábů. Hluboké pochopení a využívání matematického a programového vybavení vyžaduje zcela změnit způsob rozhodování. Výpočetní technika zabezpečí veliteli hodnotit celkovou situaci podle jeho rozhodnutí. V průběhu boje je realizována výměna velkého množství informací, které jsou použity v procesu velení. Tyto a zřejmě i další, ještě nepoznané skutečnosti, si podle našeho názoru, zcela jistě vyžadají změnu v řádech a předpisech.

Zvyšovat efektivity velení je složitý a dlouhodobý proces. Důležitou roli v rozvoji praxe musí sehrát štáby svazků vybavené automatizovanými systémy velení. V přípravě velitelského sboru na pochopení a efektivní využívání auto-

matizovaných systémů velení připadá velmi důležitá úloha i vědeckopedagogickému sboru vojenských vysokých škol.

Těsná a rozšiřující se spolupráce štábů s katedrou Velení vojskům VA AZ Brno potvrzuje, že nejvyšší efektivnosti v přípravě na využívání plného automatizovaného systému velení vojskům je možné dosáhnout úzkou součinností svazků a škol.

ZVYŠOVÁNÍ ODOLNOSTI A SPOLEHLIVOSTI SYSTÉMU VELENÍ

Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1986—1987 stanovuje kvalitativně vyšší požadavky na velení vojskům, než v minulosti. Dochází k tomu zcela objektivně ve vztahu k úkolům, které plní ČSLA i vojenské školy. Jde o kvalitu velení vojskům, tj. cílevědomou práci velitelů a příslušníků štábů při řízení vojsk.

Dosáhnout zvýšení této kvality znamená v konkrétních podmínkách vševojskových svazků (útvárů) realizovat nejlepší opatření nebo rozhodnutí, která odpovídají složité situaci a určeným cílům. Za jeden z hlavních cílů lze pokládat vytvoření optimálních předpokladů pro zvládnutí problematiky práce velitelů a štábů, spojené s bojovým použitím plnohodnotného automatizovaného

systému velení vojskům taktického stupně (PASUV TS) z hlediska plnění funkčních povinností orgány velení, ve smyslu Bojového řádu pozemního vojska, ČSLA část 1. (Všeob-Ř-1), čl. 72.

Pod pojmem velení se všeobecně rozumí cílevědomý vliv velitelských orgánů na řízený objekt. **Dovedné velení vojskům v podstatě zabezpečuje realizaci efektivních organizačních i technických opatření, která vyplývají z bojových možností vojsk.** Proto požadavky na velení — pevnost, nepřetržitost, operativnost a utajení v soudobém boji, vyžadují širší rozpracování všech problémů spojených se zabezpečením odolnosti a spolehlivosti automatizovaného velení v boji.

Odolnost a spolehlivost systému velení vševojskové divize (pluku)

Pro uskutečnění velení vojskům je u vševojskové divize (pluku) organizován systém velení, který zahrnuje: orgány velení, místa velení, spojovací soustavu a prostředky automatizace velení vojskům. **Odolnost a spolehlivost tohoto systému představuje komplex opatření, organizovaný s cílem znemožnit nebo aspoň minimalizovat působení nepřátelských ničivých prostředků na orgány i místa velení, spojovací soustavu, prostředky automatizace a zachovat jejich schopnost a plnění stanovených úkolů**

v podmínkách oboustranného použití vysoce účinných prostředků průzkumu, REB a aktivního ničení. Jde v podstatě o tvůrčí řešení otázek odolnosti a spolehlivosti systému velení, které vyplývají z požadavku objasnění působení rušivých vlivů na jeho prvky a stanovení možností omezení rozsahu destrukčních vlivů na jeho strukturu a přijetí optimálních řešení při vyřazení některých prvků systému velení nebo vnitřních součinnostních vazeb.

Vzhledem k platným normám pro rozmístování míst velení vševojskové divize (pluku) v boji, nebezpečí zničení a vyřazení, bude mít trvalý charakter. S výhodou může nepřítel použít ve všech situacích proti místům velení vojskové a taktické letectvo, síly a prostředky pozemního vojska, zejména RVD, vzdušné výsadky, průzkumné a speciální jednotky, nově zaváděné průzkumné palebné systémy, prostředky REB a vysoce přesné zbraně.

Odolnost se úzce váže na spolehlivost prostředků automatizace velení. Oba pojmy bezprostředně souvisejí s celkovou koncepcí výstavby systému velení. Odolnost a spolehlivost je možné problémově řešit v oblasti odolnosti a spolehlivosti, které působí v technické části komplexu prostředků automatizace (KPA) a v oblasti odolnosti a spolehlivosti, které působí ve fyzické části systému velení.

U první oblasti převládá spolehlivost technické části KPA, kterou lze charakterizovat minimální přípustnou střední dobou bezporuchového provozu, maximální dovolenou dobou trvání poruch a přípustnou chybovostí přenášených znaků, informací a údajů. U odolnosti a spolehlivosti fyzické části vycházíme ze všeobecné odolnosti systému velení a podmínek pro obnovu narušeného velení. Spolehlivost má úzký vztah k odolnosti. Vyplývá z požadavků řešit komplexně tyto otázky, a to tak, aby obě stránky byly na odpovídající úrovni. Jde o eliminování nepřátelských vlivů a jejich působení na normální funkce systému velení divize (pluku).

Odolnost ve spojení se spolehlivostí automatizovaného velení v boji s využitím komplexu prostředků automatizace PASUV TS je možné dosahovat:

- přesnou organizací práce orgánů velení v tomto komplexu na základě metodiky práce velitele a štábu divize (pluku) v poli,

- všestrannými a hlubokými znalostmi prostředků automatizace a jejich správným použitím ve velení,

- organizací spolehlivého a odolného spojení,

- včasným přijetím opatření k ochraně a obraně KPA proti ZHN, vysoce přesným zbraním a jiným prostředkům ničení,

- přijetím účinných opatření k ochraně proti technickým prostředkům průzkumu a REB nepřítel,

- skrytým rozmístěním velitelsko-štabních a speciálních vozidel PASUV TS a středních pohyblivých štabních pracovišť (SPSP),

- rychlým obnovením narušeného automatizovaného velení,

- včasným přechodem na neautomatizované velení.

Za hlavní požadavek na zajištění odolnosti a spolehlivosti technické části KPA pro zpracování, ukládání a zobrazení informací je možné považovat všechna opatření k zabezpečení velitelsko-štabních vozidel (VŠV), speciálních vozidel (SV) a středně pohyblivých štabních pracovišť (SPSP). Jde o:

- zabezpečení odolnosti a spolehlivosti vozidel, ve kterých jsou umístěna technická zařízení proti účinkům palby ručních zbraní, střepinám granátů a min, kulíčkám šrapnelů a ocelovým šípům,

- zajištění odolnosti i spolehlivosti vozidel, která vezou příslušná technická zařízení proti zápalným látkám,

- dosažení potřebné způsobilosti vozidel, chránění příslušných technických zařízení i osob proti radioaktivním účinkům a bojovým chemickým látkám,

- zajištění odolnosti a spolehlivosti vozidel i příslušných technických zařízení po stránce minimálního radiolokačního odrazu a vydávání co nejmenší elektromagnetické energie a nejnižšího infrazáření do prostoru,

- zabezpečení odolnosti proti intenzivnímu působení radioelektronických prostředků nepřítel,

- pružné obnovení systému velení v souladu s obsahem a postupem celkového obnovení narušeného velení,

- zabezpečování průběžné technické údržby systému a včasnosti i pohotovosti oprav KPA.

Je nutné, aby tato opatření byla připravena a plánována v předstihu, aby byla rozpracována v metodice velitele (štábu) pro práci v poli a v potřebném rozsahu i v bojových dokumentech.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat správné funkční činnosti prostředků automatizace při použití jaderných, neutronových a vysoce přesných zbraní. Při jejich použití je vhodné počítat s využitím záložních prostředků automatizace systémů velení, rychlým manévrem místy velení nebo některými prvky jeho systému, předem stanovenými změnami v činnosti orgánů velení v případě vyřazení některých prvků systému velení (KPA), a s vytvořením potřebné zálohy prostředků velení, různým řešením přenosu informací a změn ve spojovacích sítích.

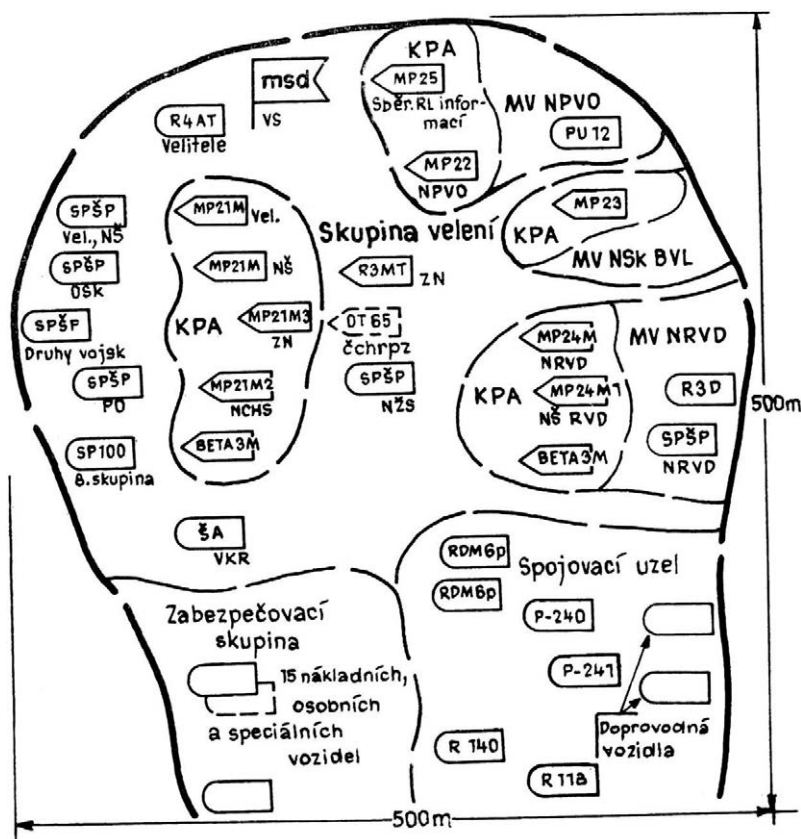
**Možná opatření, která zvyšují odolnost a spolehlivost automatizovaného velení
vševojskové divize (pluku)**

Přijímaná i realizovaná opatření štábem divize (pluku) k zabezpečení automatizovaného velení obvykle řeší odolnost a spolehlivost systému velení proti nepřátelskému průzkumu, proti působení jeho prostředků REB i prostředků ničení a proti vlivu vlastní lidské chyby PASUV TS (náhodné i úmyslné chyby — výpadek elektrického proudu nebo jeho značný pokles, menší připravenost obsluh automatizovaných pracovišť apod.).

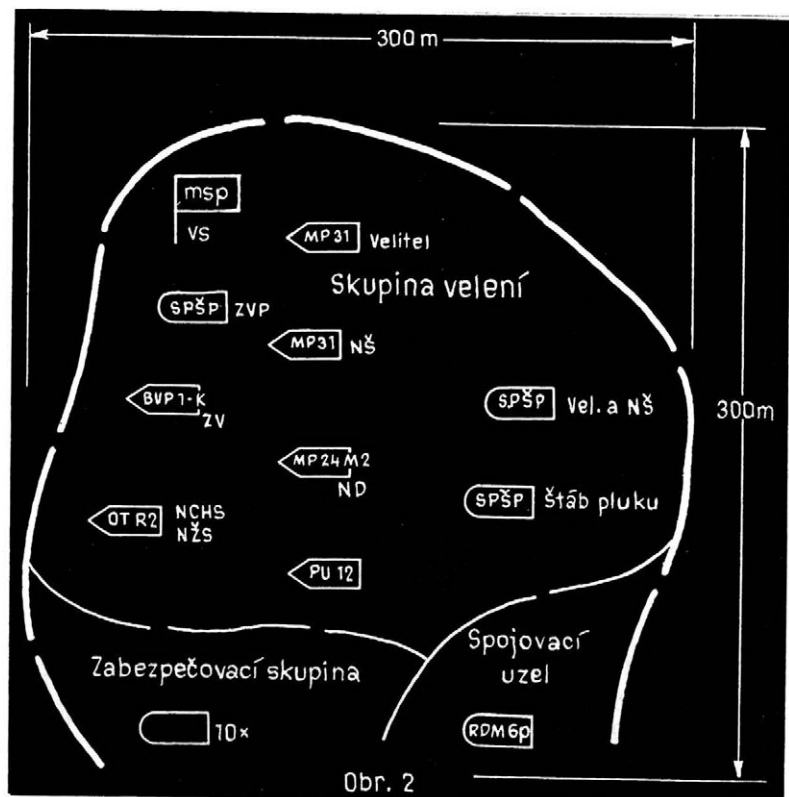
Stupeň nezávislosti funkce systému velení na působení vnějších rušivých vlivů, tj. odolnost a spolehlivost, lze usměrnit:

— omezením rozsahu působení rušivých vlivů prostorovým rozptýlením prvků systému velení (možné rozptýlení prvků velitelského stanoviště divize — viz obr. 1 a pluku — viz obr.2).

— vhodnými technickými opatřeními jednotlivých prvků velení,

Obr.1

Obr. 2

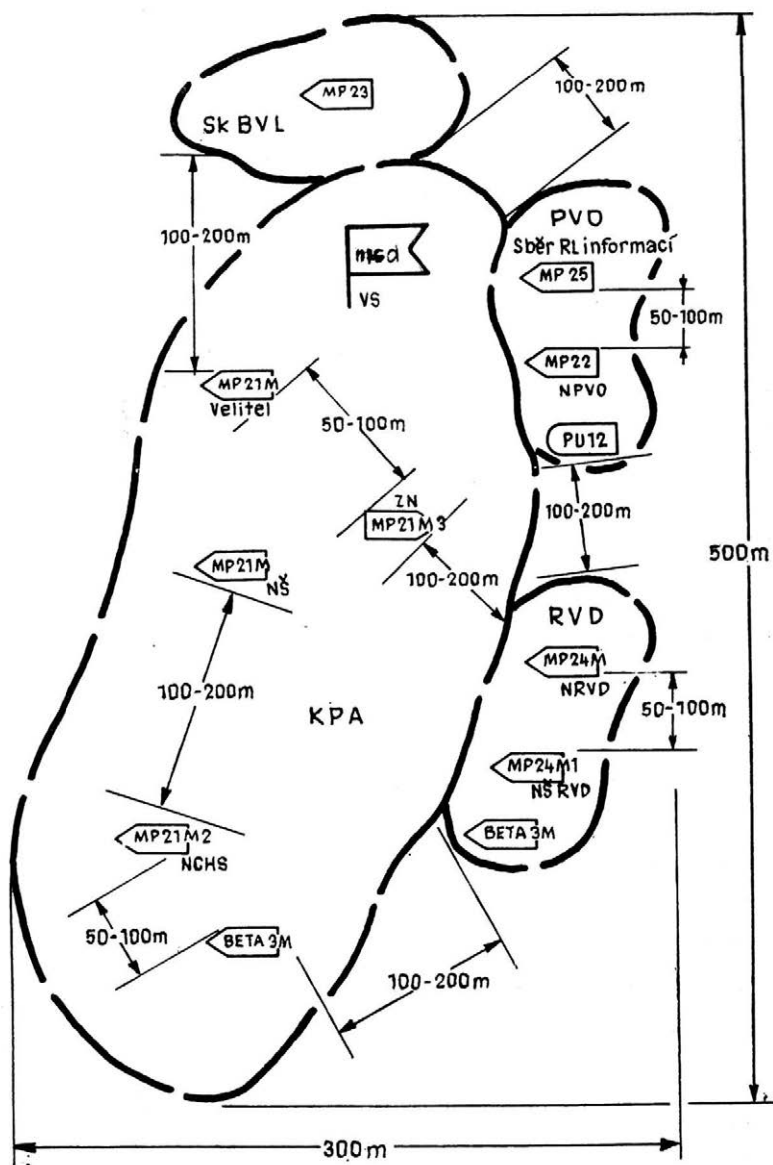
— rychlou reakcí na situaci, kdy došlo k vyřazení některého prvku systému velení pro dosažení potřebné kontinuity procesu velení, i při jeho částečném narušení,

— organizovaným přechodem z automatizovaného do neautomatizovaného režimu práce.

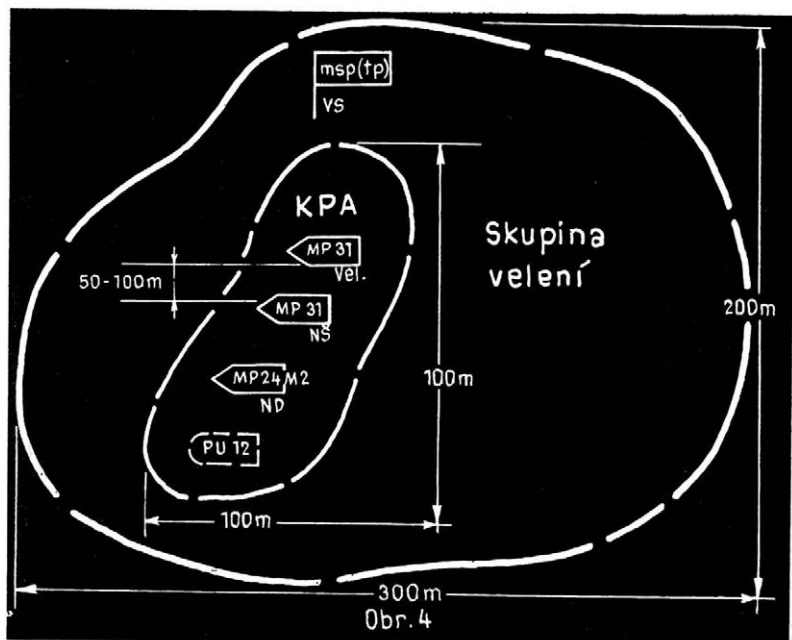
Ochranu KPA vůči průzkumu a radiotechnickým průzkumným prostředkům je zapotřebí zabezpečovat přesně stanovenou dobou zahájení práce prostředků automatizace i spojení a jejich pružným tvůrčím využíváním. V podmínkách intenzivního rušení musí příslušníci automatizovaných pracovišť bezchybně připravovat kódogramy, především jejich adresné služební části, pracovat s využitím krátkých zpráv a signálů a tím zkracovat čas potřebný pro předání údajů rádiovými prostředky.

Ochranu a obranu KPA uskutečňujeme v rámci daného místa velení (možné rozmístění prvků KPA velitelského stanoviště divize — viz obr. 3 a pluku — viz obr. 4). Zvláštní pozornost je nutné věnovat ochraně počítače elektronického výpočetního kompletu (EVK), který obsahuje největší kapacitu tajných informací. Organizace ochrany snižuje možnosti zjištění míst velení pozemním a vzdušným nepřítelem a efektivnost přímého ničení i rušení. Organizace obrany vytváří podmínky pro práci míst velení při napadení nepřítelem.

Vzhledem k trvalému nebezpečí vyřazení osob a některých prvků KPA je zapotřebí procvičovat vzájemnou zastupitelnost osádek a příslušníků bojových směn. Při poruše nebo vyřazení EVK musí být dovedně přecházeno na velení pomocí palubních počítačů.

Obr. 3

Ke zvyšování odolnosti a spolehlivosti systému velení můžeme přijímat tato opatření:

1. Snížení pravděpodobnosti zjištění prvků systému velení nepřátelským technickým průzkumem, tj.:

- rušení prostředků průzkumu,
- maskování vlastních sil a prostředků na místech velení proti vizuálnímu a fotografickému průzkumu (s použitím normovaných a dostupných maskovacích prostředků a s využitím maskovacích možností terénu),
- skryté rozmístění a rozptýlení prvků systému velení,
- imitace na místech velení, v pochodových prouděch, při přesunech a při rozvíjení systému velení,
- stanovení pružných pracovních režimů ve spojovacích sítích,
- demonstrační činnost,
- izolace míst velení od místního obyvatelstva, všeobecné omezení pohybu osob

a motorových vozidel mimo stanovených komunikací (prostorů),

- dezinformace,
- velení z krátkých zastávek bez rozmístění všech prvků míst velení (při tempu postupu 40–50 km za den můžeme organizovat velení z krátkých zastávek v trvání vždy 1–2 h, bez rozvinutí daného místa velení a při přípravě boje je vhodné velet z jednoho místa rozvinutí prvků VS nebo PVS maximálně po dobu 6–7 h).

2. Snížení pravděpodobnosti vyřazení osob a techniky při destrukčním zásahu prvků systému velení, tj.:

- spolehlivost a včasnost varování i vyrozumění,
- zabezpečení ochrany osob a prostředků velení,
- ženižní odolnost prvků a částí systému velení, které jsou pro jeho činnost rozhodující,
- vnitřní i vnější střežení míst velení a zřizování nástražných zátarasů na přístupech k těmto místům,

— materiální, technické a týlové zabezpečení,

— reálnost zpracování plánu uvádění prvků systému velení do vyšších stupňů pohotovosti,

— změny prostorů rozvinutí míst velení ve stanovenou dobu,

— včasná a odpovídající příprava k odstranění následků použití ZHN nepříteli,

— rozvíjení prvků míst velení s důrazem na bezpečnost KPA,

— členění velitelsko-štabních vozidel (VŠV), speciálních vozidel (SV) a středních pohyblivých štabních pracovišť (SPŠP) v pochodových proudech tak, aby byla zabezpečena zastupitelnost při poruše nebo po vyřazení některého z nich.

Zvláštní význam mají opatření ke zvýšení odolnosti a spolehlivosti KPA PASUV TS z hlediska ochrany proti vysoce přesným zbraňům.

Při snižování jejich účinnosti vystupuje do popředí boj s technickým průzkumem. Mezi hlavní opatření patří:

— maskování a klamání s využitím technických prostředků i organizačního zajištění, organizování ochrany KPA proti družicovému průzkumu a samonaváděcím zbraňím, využívání aerosolů, maskovacích kompletů, ionizace vzduchu výškovými výbuchy těžkých konvenčních pum, tepelných klamných cílů, napodobenin pohyblivých cílů a různých odrážeců,

— vhodná volba prostorů míst velení, podle možnosti mimo dosah vysoce přesných zbraň (dostatečné rozptýlení VŠV, SV, a SPŠP pro zmenšení pravděpodobnosti zásahu při použití submunice s plošným účinkem bez koncového navedení),

— důsledné využití maskovacích a ochranných vlastností terénu (znemožnění nebo ztížení činnosti naváděcích systémů a trati letu a v cílovém prostoru rozmístění míst velení divize a pluku, rozmístění míst velení v relativně homogenním terénu a organizování opatření ke zkrácení radiolokační, televizní a infračervené mapy terénu ve zvlášť důležitých prostorech rozmístění KPA, v taktické hloubce, ve které jsou rozmístěna od čáry dotyku místa velení divize a pluku — v z tabulku je zapotřebí se soustředit na využití rádiového stínu, snížení tepelného kontrastu, a to umístěním v lesích a obydlených prostorech, organizování skrytí těchto míst v soutěskách, podél elektrického vedení),

— včasný a dovedný manévra a změny prostorů rozmístění míst velení v souladu s úkolem a vyhodnocením bojových možností vysoce přesných zbraň (vyšší frekvence změn prostorů rozmístění míst velení na základě souhlasu nadřízeného stupně velení, využívání opuštěných prostorů míst velení ke klamání nepříteli, vyvádění těchto míst spod úderů v různých variantách, bez otálení a zbytečných zpoždění),

— ženíjní budování míst velení ve zkrácených lhůtách (myslím, že by bylo vhodné vybavení VŠV, SV, a SPŠP vestavěnými nebo zavěšenými zařízeními pro zemní práce, využívání prefabrikované konstrukce a speciální folie k nakrytí ochranných zákopů, vytváření podmínek pro rychlé a skryté přeskupení jednotlivých prvků systému velení daného místa a pro organizování ženíjních technických opatření v prostorech rozmístění i za přesunů).

Význam činnosti ke zvýšení odolnosti a spolehlivosti systému velení divize (pluku) i jeho ochrana proti průzkumu a účinkům vysoce přesných zbraň stále stoupá. Z opatření na zkvalitnění odolnosti velení a spolehlivosti spojení mají vzhledem k PASUV TS význačnou úlohu tyto úkoly:

Tabulka

Místo velení		Za útoku (km)	V obraně (km)
Pluk	VS	1—3	4—6
	TVS	8—12	do 15
	P	do 1	možnost pozorování
Divize	PVS	1—3	možnost pozorování
	VS	4—6	8—10
	TVS	do 20	do 30

— široké využívání záložního a zdvojeného místa velení a spojovacích uzlů,

— zvyšování podílu odolnějších druhů a prostředků spojení,

— propojování míst velení nejméně dvěma spojovacími uzly,

— umísťování silné rádiové stanice nebo vysílacího střediska co nejdál od míst velení,

— častější měnění režimu práce radioelektronických prostředků,

— širší uplatňování operačního a taktického maskování míst velení,

— využívání ženiijních staveb i ženiijního budování prostorů míst velení s důrazem na KPA a prosazování maximálního rozptylování jednotlivých prvků daného místa velení.

K úspěšnému zvládnutí úkolů v oblasti dalšího zkvalitňování odolnosti a spolehlivosti systému velení divize (pluku) v PASUV TS je nutné zaměřit cílevědomou odbornou a morálně psychologickou přípravu štábů i vojsk. Rostoucí složitost a význam ochrany i obrany míst velení proti průzkumným a ničivým prostředkům nepřítele vyžaduje jednak hluboké teoretické rozpracování stavu a vývoje dané problematiky a především praktické ověřování navržených opatření v praxi vojsk.

ÚLOHA

TOPOGRAFICKÝCH PODKLADŮ

V PŘÍPRAVĚ A VEDENÍ

BOJOVÉ ČINNOSTI VOJSK

V důsledku zvýšených požadavků na vedení a řízení vojsk a také nových pohledů na vedení soudobých operací, ve kterých má stále důležitější úlohu faktor času, bezesporu narůstá i význam topograficko-geodetického zabezpečení.

Topografické mapy i ostatní údaje a materiály zůstávají jedním z nejdůležitějších předpokladů, které umožňují kvalitní plánování a řízení operací velitelů a štábů. I účinné využití raketových jaderných zbraní, nových dělostřeleckých systémů, letectva a ostatní soudobé techniky by ve většině případů bez adekvátního topograficko-geodetického zabezpečení nebylo možné.

Činnost topografické služby, z mého pohledu vševojskového důstojníka operačního směru, by měla napomáhat úspoře času

při rozhodovacích procesech, jak při plánování operací a boje, tak i v jejich průběhu, usnadnit velitelům přijímat kvalitní a reálná rozhodnutí a přispívat k minimalizaci sil na jednotlivých místech velení.

Základním a hlavním podkladem zabezpečení velitelů, štábů a vojsk zůstávají i nadále topografické mapy a vůbec veškerý mapový materiál. Požadavky na množství, rozsah, kvalitu a specifiku map rychle vzrůstají jednak zvyšujícím se počtem dokumentů zpracovávaných na mapách, ale především stálým nárůstem množství nových zbraní a zbraňových kompletů, jejichž obsluhy se bez topografických (speciálních) map neobejdou.

I když současná kvalita map je na dobré úrovni, myslím, že je zapotřebí neustále průběžně pokračovat v jejich zdokonalová-

ní z hlediska vysoké přesnosti, přehlednosti a názornosti grafického zobrazení terénu, v nepřetržité aktualizaci jejich obsahu a v tvorbě stále nových speciálních, zvláště leteckých map.

Z objektivních příčin je nutné, a praxe vojsk to již mnohokrát potvrdila, aby štáb svazku pracoval převážně na mapách 1:100 000, armády 1:200 000 a frontu 1:200 000 a 1:500 000. V souvislosti s tím je však třeba zvážit podrobnost zákresu na mapě měřítka 1:500 000. Zaplnění této mapy je velmi vysoké a ztrácí se snadná orientace. Domnívám se, že na mapě tohoto měřítka by vzhledem k přehlednosti pravděpodobně postačilo vyznačit osídlená místa s 10 000 a více obyvateli, ale s výraznějším popisem větších měst, i když jsem si vědom rozporu s požadavkem dvojazyčnosti. To je ale technicky řešitelný problém. Požadavek zvýraznění názvosloví je umocněn i nutností pracovat velmi často při umělem osvětlení. K jiným účelům, než k plánování operací, by pak štáb frontu mohl využívat mapy větších měřítek.

Velmi dobře se osvědčily, zvláště na operačních stupních velení, **dvojazyčné topografické mapy**, které ulehčují součinnost se spojeneckými štáby, umožňují jednoznačné určení názvů měst a terénních předmětů při vzájemných dohovorech v jednotném pracovním jazyce a zabezpečují bezchybný překlad do národních jazyků a obráceně. Zkušenosti již z mnoha společných operačně strategických, operačních a operačně taktických velitelsko-štabních cvičení potvrzují jejich účinnost a potřebu. Výzkumy na dvojazyčných mapách (měřítek 1:200 000, 1:500 000 a 1:1 000 000), které byly uskutečněny při posledních společných cvičeních armády NDR, ČSSR a PLR ve štábech a na ředitelstvích cvičení jistě přispějí k dalšímu zkvalitnění jejich obsahu a grafické úpravy. V současné době jde však o to, aby si velitelé, štáby a ostatní příslušníci všech druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, kteří mapy těchto měřítek používají, co nejdříve přivykli k práci s nimi, neboť již jsou a nadále i zůstanou jediným druhem map dodávaných topografickou službou ČSLA.

Velký význam má také tvorba **speciálních map**. Z hlediska potřeb štábů jsou nejvíce hodnoceny mapy průchodnosti terénu, dopravní, letecké a přehledné geografické mapy. Požadavek, aby mapy průchodnosti terénu byly připravovány nejen na volných čtýřlístech (dvoulístech), ale i atlasovou formou, byl již realizován. Jsem toho názoru, že mapy tohoto druhu jsou stále ještě málo využívány, a to hlavně pro-

to, že řada příslušníků velitelského sboru a štábů o jejich existenci neví. Tady by měly větší úlohu sehnat velitelé, náčelníci a především příslušníci topografické služby na všech stupních velení a více prosazovat jejich využití zvláště k účelům hodnocení vlivu terénu o prostoru plánované bojové činnosti vojsk.

Jak potvrzují zkušenosti, vojska dostatečně využívají **reliefní (plastické) stoly** měřítka 1:50 000. Avšak dosud zpracované a používané reliefní stoly měřítka 1:25 000 vojenského výcvikového prostoru (VVP) Hradiště a část povodí řeky Labe a Vltava by bylo účelné rozšířit i pro ostatní VVP a eventuálně o přilehlý prostor u naší jihozápadní a západní státní hranice.

Významným přínosem pro štáby a vojska bude jistě i budovaný **digitální model** území jako východí digitalizovaný základ topografických údajů potřebných pro automatizované plnění úkolů rozhodovacího procesu, velení vojskům a zabezpečení vysoké účinnosti úderů nových druhů zbraňových systémů. Z počátku by měl tento model sloužit alespoň k výběru terénu ke stanovení směru hlavního úderu, vytýpování neprůchodných prostorů i možností jejich obejití a při přípravě obranné operace k určení nejvýhodnějšího průběhu pásem (postavení) obrany a směrů protiúderů. Měl by velitelům a štábům umožňovat i přesnější vyhodnocování terénu z hlediska pravděpodobného zamorenění, rozrušení komunikací a záplav vzniklých po jaderných úderech nepřítele. Rozhodně přispěje ke zvýšení objektivnosti rozhodovacích procesů a částečně i k úspoře času velitelů a štábů. Domnívám se, že tento připravovaný digitální model by se neměl omezit jen na území našeho státu.

Přestože by bylo možné vyjmenovat řadu významných úkolů, jež topografická služba v poslední době vyřešila nebo řeší, jako např. standardizace souprav topografických map a jejich paletizace (umožní rychlé a jednoduché zásobení až do praporu včetně a zjednoduší jejich evidenci), přesto stále vyvstávají u vojsk **další požadavky**, které by bylo účelné řešit. Jde především o:

- udržení hustoty, polohy a přesnosti jednotlivých bodů geodetické sítě pro připojování jednotlivých bojových sestav v aktuálním stavu,

- zdokonalení způsobů získávání topografických informací o terénu v digitální formě současně s operačně taktickými informacemi,

- urychlení vývoje a zavedení v součinnosti se spojovacím vojskem digitální a

mikrografické formy informací o válčišti v souvislosti s novými automatizovanými systémy velení a zbraňovými systémy,

— uspišení vývoje i zdokonalování prostředků pro racionalizaci práce s mapou.

Jsem toho názoru, že velmi potřebným je zařízení pro **automatické přenesení zá- kresu** z mapy jednoho měřítka do mapy jiného měřítka. Toto zařízení by značně uspořádalo čas a namáhavou práci především směrovým důstojníkům, ale i dalším pracovníkům štábů všech stupňů velení a přispělo by k minimalizaci sil na místech velení. Automatický přenos grafických rozhodnutí a hlášení je vyřešen v systému PASUV. Je však nanejvýš potřebné dosáhnout zrychlení a racionalizaci rozšiřování informací, grafických situací a rozhodnutí v rámci štábu frontu i armády pomocí zdokonaleného rozmnožování průsvitek (i ve více barvách), nebo na principu barevné elektrografie.

Práci velitelů a štábů by určitě usnadnil a urychlil i **seznam zeměpisných názvů** území ČSSR zpracovaný obdobnou formou jako je pro část NSR, Rakouska, Švýcarska a Francie (pro mapy měřítka 1:100 000, 200 000 a 500 000) vydaný pod označením Topo 59-2.

Uvedl jsem jen některé náměty, které by podle mého názoru po vyřešení ulehčily práci velitelů, příslušníků štábů a přispěly k šetření jejich času i k větší objektivitě rozhodování.

Samostatnou otázkou, o níž se chci ještě stručně zmínit, je oblast **topografické přípravy**, jejíž význam nelze v žádném případě podceňovat. Je potvrzeno, že současné nároky na znalosti z této přípravy u vojsk a ve štábech stále stoupají. Je to důsledek rostoucího významu reálného hodnocení terénu pro plánování a vedení operací (boje) pro ochranu vojsk proti účinkům ZHN i důsledek zavádění nové bojové techniky, zejména moderních navigačních systémů pro orientaci vojsk. Příprava a vedení soudobých operací (boje) vyžaduje skutečně hluboké znalosti vojenské topografie. Dnes již příslušníkům armády nestačí umět jen číst topografické a speciální mapy nebo fotodokumenty, správně se orientovat v terénu či určovat souřadnice cílů, ale ve většině případů je nutné, aby zvládli i využití topograficko-geodetických údajů k organizaci palby a řízení vojsk, ovládli způsoby praktického použití soudobých prostředků pozemní navigace atp.

Z těchto skutečností je proto třeba vycházet při novelizaci programů topografické přípravy u vojsk a ve vojenských školách a s vysokou náročností při kontrolách dosáhnout příslušné úrovně znalostí a dovedností.

K PLÁNOVÁNÍ A ORGANIZACI PALEBNÉHO NIČENÍ VE VŠEVOJSKOVÉM ŠTÁBU

V soudobé útočné nebo obranné operaci (boji) vedené s použitím pouze konvenčních prostředků je palebné ničení nepřítele rozhodujícím faktorem k dosažení úspěchu v operaci (boji) nebo při plnění operačního (bojového) úkolu. Bojový řád pozemního vojska (Všeob-R-1, část 1) uvádí, že základním způsobem vedení boje za použití pouze konvenčních prostředků je postupné drcení nepřátelských uskupení, přičemž důležitý význam bude mít palebné ničení bezprostředně protistojícího nepřátelského uskupení a současné ničení jeho záloh a důležitých objektů do hloubky sestavy. Tyto požadavky jsou vyvolány potřebou způsobit nepříteli takové ztráty, jimiž se dosáhne převahy nebo výrazného oslabení jeho úderného uskupení.

Palebné ničení nepřítele za útoku i v obranném boji je definováno v Bojovém řádu pozemního vojska (Všeob-R-1, část 1 v článku 108 a 353). Společným znakem palebného ničení v obou druzích boje je jeho komplexnost, sladěnost a účast prostředků různých druhů vojsk a speciálních vojsk.

Plánování a organizace palebného ničení se uskutečňuje na základě rozhodnutí velitele. V zámyslu jsou stanoveny všechny potřebné podklady pro plánování palebného ničení z hlediska možností vlastních vojsk. Především rozmach operace, a to její hloubka, šířka, trvání a střední tempo. Je zároveň určen směr hlavního a dalších úderů, složení úderných uskupení a jejich

posílení, jsou stanoveny úkoly pro palebné ničení, které jsou vedené nadřízeným. Velitel při stanovení operačně taktického stupně palebného ničení nepřítele, který je součástí rozhodnutí, bere v úvahu i požadované ukazatele operace, možnosti vlastních prostředků palebného ničení v jednotných výpočtových zbraních i v hodnotách jednotných výpočtových nábojů, přípustné ztráty vlastních vojsk, pravděpodobnost dosažení cíle operace, nebo operačních úkolů.

Na stupni front (armáda) se uskutečňuje všeobecné a přímé plánování palebného ničení. To představuje výpočet a určení operačně taktického stupně palebného ničení nepřátelského uskupení v operaci nebo při plnění operačního úkolu s propočtem pravděpodobných ztrát nepřítele a vlastních vojsk, spotřeby raket a munice a pravděpodobnosti dosažení úspěchu v operaci (v operačním úkole). Přímé plánování spočívá v plánování a řízení štábem toho stupně, jehož operační úkol je plněn.

U divize se podle rozhodnutí velitele uskutečňuje konkrétní a podrobné plánování palebného ničení. Představuje určení úkolů, pořadí a strukturu jejich plnění prostředky palebného ničení, výpočet spotřeby raket a munice, účinnost palebného ničení nepřátelského uskupení i jednotlivých důležitých objektů a cílů.

V operačních štábech uskutečňuje plánování palebného ničení skupina plánování a řízení jaderného a palebného ničení za řízení náčelníka štábu frontu (armády), na základě podkladů a v součinnosti se štáby druhů vojsk a speciálních vojsk. U divize uskutečňuje plánování palebného ničení skupina pro plánování jaderného a palebného ničení, kterou řídí náčelník štábu divize. Podobné plánování dělá štáb raketového vojska a dělostřeleckého vojska, dělostřeleckých skupin a skupiny bojového velení letectva.

Základní činnosti při plánování palebného ničení musí být v jednotlivých štábech stejné. V závislosti na přijaté metodice, zvyklostech práce štábu, míře využití výpočetní techniky a formalizované dokumentace se mohou lišit metodické postupy prací při tvorbě podkladů pro plánování palebného ničení.

V útočné operaci lze předpokládat podíl jednotlivých vykonavatelů palebného ničení takto:

- raketové vojsko 3 až 5 %,
- dělostřelectvo ze zakrytých palebných postavení 30 až 35 %,
- motostřelecké a tankové jednotky 10 až 15 %,
- protitankové prostředky 10 až 15 %,
- letectvo 20 až 25 %,
- ženijní vojsko 3 až 5 %;

v obranné operaci:

- raketové vojsko 2 až 3 %,
- dělostřelectvo za zakrytých palebných postavení 25 až 30 %,
- motostřelecké a tankové jednotky 40 až 45 %,
- protitankové prostředky (dělostřelectva) 10 až 15 %,
- letectvo 15 až 20 %,
- ženijní vojsko 3 až 5 %.

S ohledem na rozsah plněných úkolů a účast při palebném ničení nepřítele je raketové vojsko a dělostřelectvo jedním z hlavních, ale ne jediným vykonavatelem palebného ničení.

Proto je významný podíl velitele (náčelníka) a štábu raketového vojska při přípravě podkladů pro rozhodnutí velitele k přípravě a vedení palebného ničení.

Možný obsah činností velitele a štábu raketového vojska a dělostřelectva je následující:

1. Při zpracování podkladů a informací veliteli k jeho činnosti při ujasnění úkolu, zhodnocení situace a stanovení zámyslu operace (boje) velitel a štáb RVD mu do obdržení nařízení připravují:

- počty a rozdělení raketového vojska a dělostřelectva (v jednotných výpočtových zbraních — Jvz),
- počty raket a munice (v jednotných výpočtových nábojích — Jvn),
- informace o stavu zabezpečení, rozložení a pohotovosti raket, výši munice a jejího rozložení u vojsk,
- palebné možnosti raketového vojska a dělostřelectva, lhůty pohotovosti.

2. V průběhu ujasnění úkolu, zhodnocení situace a při tvorbě zámyslu musí být velitel (náčelník) raketového vojska a dělostřelectva připraven informovat nadřízeného velitele o těchto skutečnostech:

- bojové sestavě raketového vojska a dělostřelectva, rozdělení a uskupení dělostřelectva, zabezpečení a lhůtách pohotovosti svazků a útvarů raketového vojska a dělostřelectva,
- úkolech plněných nadřízeným ve prospěch vlastních vojsk,
- kde jsou prostory a jaké jsou lhůty pro předání posílových prostředků a jejich rozdělení,
- možnostech raketového vojska a dělostřelectva při palebném ničení nepřítele,
- počtu přidělených raket s konvenční náplní, municí a o lhůtách přísunu munice a raket.

V průběhu činnosti si dále velitel (náčelník) raketového vojska a dělostřelectva musí sám ujasnit:

- úkol frontu (armády),
- zámysl operace (boje),
- směry (prostory) soustředěného úsilí a úkoly vojsk,
- strukturu palebného ničení nepřítele při plnění hlavních operačních (bojových) úkolů, stupeň palebného ničení nepřítele při plnění prvního úkolu a v operaci celkem.

Uvedené údaje se připravují ve štábu raketového vojska a dělostřelectva a slouží jako důležitý podklad pro činnost skupiny plánování a řízení jaderného a palebného ničení. Tato skupina je trvalou součástí organizace štábu a může mít toto složení:

- po jednom až dvou důstojnících operační, zpravodajské správy (oddělení) a správy (oddělení) RVD,

— po jednom důstojníkovi správy (oddělení) REB, štábu letectva a spojovacího vojska,

— k práci ve skupině mohou být přibráni ještě další důstojníci ze správy (oddělení) ženijního, chemického vojska atd.

Skupina je podřízena náčelníkovi štábu frontu (armády). Pracuje v rámci operační správy (oddělení) a při plnění hlavních úkolů (např. uskutečnění 1. jaderného úderu frontu, hromadného palebného úderu na nepřátelské objekty 1. pořadí, palebného ničení v obdobích plnění hlavních operačních úkolů atd.). Je obsazována veliteli — náčelníky druhů vojsk a speciálních vojsk, řídí ji osobně velitel a je součástí střediska bojového velení.

Při práci ve skupině plánování a řízení jaderného a palebného ničení se velitel (náčelník) RVD a důstojníci štábu raketového vojska a dělostřelectva podílejí na rozdělení celkového objemu palebných úkolů mezi vykonavatele palebného ničení. Rozdělují plnění úkolů po obdobích nebo úkolech palebného ničení, na dny operace (boje), mezi armádami a divizemi. Pro palebné ničení v prvním operačním úkolu stanoví období, popřípadě úkoly palebného ničení podle charakteru operačního úkolu a druhů bojové činnosti. Dále upřesňují účast raketového vojska a dělostřelectva při hromadném palebném úderu na nepřátelské objekty 1. pořadí a jejich účast ve vzdušné nebo protivzdušné operaci. Na základě vykonaných propočtů a kalkulací také navrhuji stupeň palebného ničení nepřítele a podíl jednotlivých vykonavatelů na něm. Podle počtu dělostřelectva určeného k plnění úkolů počítají hustotu dělostřelectva v jednotlivých výpočtových zbraních (Jvz) na kilometr fronty.

Limitujícím pro stanovení operačně taktického stupně palebného ničení nepřítele v operaci (boji) je množství a povolená spotřeba raket a munice.

Návrh na její rozdělení je nedílnou součástí práce skupiny plánování a řízení jaderného a palebného ničení. V úzké spolupráci s ostatními příslušníky skupiny organizují součinnost raketového vojska a dělostřelectva při palebném ničení a jeho všestranném zabezpečení. K práci skupiny patří i plánování manévru raketového vojska a dělostřelectva a jeho přeskupení v průběhu operace (boje) podle potřeb plnění úkolů.

Základní operační úkoly v útočné operaci frontu (armády) mají strukturu plnění úkolů palebného ničení stanovenou s ohledem na podmínky, za kterých je operační úkol plněn.

K základním operačním úkolům v útočné operaci frontu (armády) patří:

- přechod vojsk frontu do útoku,
- průlom důležitých obranných pásem (čar),
- zasazení druhého sledu a operační manévrovací skupiny,
- odrazení protiúderu velkého operačního uskupení nepřítele,
- násilný přechod vodní překážky.

Zvláštní místo má, právě s ohledem na palebné ničení a jeho komplexní pojetí, účast při úderu na nepřátelské objekty prvního pořadí a při vzdušné operaci.

V obranné operaci frontu (armády) jsou plněny tyto hlavní operační úkoly, při nichž se vede palebné ničení k:

- překrytí státní hranice,

- udržení obranného pásma (armádních a frontových obranných pásem),
- protiúderu.

Opět se zvláštnostmi se uskutečňuje palebné ničení nepřítele při protipřípravě a vedení úderu na nepřátelské objekty prvního pořadí.

Štáb raketového vojska a dělostřelectva nezůstává při plánování palebného ničení stranou. Připravuje a předkládá zdůvodněné propočty a návrhy pro práci skupiny pro plánování a řízení jaderného a palebného ničení. Především uskupení dělostřelectva, propočet možností raketového vojska a dělostřelectva vzhledem k počtům prostředků a předpokládané spotřebě munice, upřesnění objektů pro ničení úderu raketového vojska, návrh na rozdělení raket s konvenční náplní a dělostřelecké munice na úkoly operace, současně na první den boje. Dále se podílí na rozpracování návrhu struktury palebného ničení nepřítele raketovým vojskem a dělostřelectvem při plnění operačních úkolů podle jednotné struktury palebného ničení. Konkrétně rozpracovává podklady pro palebné ničení v prvním operačním úkolu.

Na základě těchto propočtů a návrhů bude řešit velitel RVD ve skupině pro plánování a řízení jaderného a palebného ničení v součinnosti s ostatními funkcionáři konkrétně otázky související s účastí raketového vojska a dělostřelectva při palebném ničení nepřítele v prvním operačním úkolu. Při útoku musí být stanoveny délky, počet období palebného ničení, doba trvání a struktura palebných přepadů, úderu letectvem a raketovým vojskem. V obraně se navrhuje vedení protipřípravy, její pásmo, doba trvání, účast prostředků palebného ničení při protipřípravě a doba uskutečnění protipřípravy.

V konkretizačním palebném ničení štábem RVD armády se dále upřesňuje rozdělení raket k vedení raketových úderů, určí se přesně spotřeba munice na plnění jednotlivých palebných úkolů a celkem na den boje pro armádní dělostřeleckou (raketometnou) skupinu a dělostřelectvo divizí.

Výsledky operačně taktických propočtů, plánování a organizace opatření k palebnému ničení jsou zahrnuty v rozhodnutí velitele, kde uvádí:

V rozhodnutí pro operaci:

- složení uskupení nepřítele, které je ničeno,
- hlavní operační úkoly, při kterých se plánuje palebné ničení centralizovaně,
- posoupnost a stupeň palebného ničení nepřítele na směru hlavního úderu (v prostoru soustředěného úsilí obrany) a na dalších směrech,
- rozdělení raket, munice a letového úsilí na úkoly operace.

V rozhodnutí pro splnění operačního úkolu:

- složení uskupení nepřítele, které je ničeno,
- stupeň palebného ničení nepřítele,
- síly a prostředky palebného ničení a jejich hustoty v Jvz na kilometr fronty,
- způsob a strukturu palebného ničení,
- základní ukazatele operačního úkolu (např. šířka úseku průlomu, tempo útoku, hloubka úkolu, způsob útoku, vzdálenost výchozích prostorů od předního okraje atd.),
- spotřebu raket, munice, letové úsilí (vše přepočteno na Jvn).

Základní dokumenty pro palebné ničení ve štábech operačních stupňů je **Plán komplexního palebného ničení**, zpracovaný na mapě měřítka 1:100 000 spolu s grafikonem komplexního palebného ničení.

Druhým dokumentem je **Plán ničení cílů 1. pořadí**, zpracovaný na mapě 1:500 000 s legendou a grafikonem 1. hromadného palebného úderu.

Podrobný obsah obou dokumentů je uveden v pomůcce Pom-520-OS.

Ve štábech svazků je základním dokumentem Plán palebného ničení nepřítele, podle Bojového řádu ČSLA, čl. 60. Je potřebné tento dokument rozpracovat na mapě měřítka 1:50 000, kde musí být graficky rozpracováno uskupení vlastních prostředků palebného ničení a jejich časový a prostorový manévry, podrobně rozkresleny cíle a objekty nepřítele, které je plánováno ničit. Součástí by měl být grafikon palebného ničení, který vyjadřuje podíl jednotlivých vykonavatelů palebného ničení a především odráží komplexní pojetí palebného ničení.

Přesto, že se palebné ničení stává rozhodujícím faktorem k dosažení úspěchu v podmínkách vedení operace (boje) za použití pouze konvenčních zbraní, není vždy plánování, důslednému sladění a dosažení komplexnosti v jeho působení věnována dostatečná pozornost. Kvalita a hodnověrnost zjištěných a vypočítaných podkladů pro palebné ničení je přímo úměrná znalostem práce operačně taktických propočtů, schopností uskutečňovat metodicky správné zhodnocení výchozích podkladů, připravovat návrhy na optimální využití prostředků palebného ničení.

Zkušenosti z taktických a velitelsko-štábních cvičení svědčí i o nezbytnosti širšího ovládnutí výpočetní techniky ve štábech v rozsahu potřebném pro tvorbu podkladů plánu palebného ničení. Nezřídka se dosud stává, že propočet je nahrazován kvalifikovaným odhadem, který není všestranně zdůvodněn a nemůže být ani optimální. Problematickým je i proces konkretizace a detailního plánování, které vychází z takto stanovených údajů.

NĚKTERÉ ZKUŠENOSTI Z PLÁNOVÁNÍ A REALIZACE ÚKOLŮ ZDOKONALOVÁNÍ OCHRANY A OBRANY LETIŠŤ PVOS

Zkušenosti z 2. světové války i z lokálních válek potvrzují, že bez vybojování nadvlády ve vzduchu nelze úspěšně vést operace a ve válce zvítězit. Jedním z nejúčinnějších způsobů k dosažení tohoto cíle je zničení nebo vyřazení letectva na letištích.

Názory nepřítele na současné způsoby vedení války, které byly ověřované při cvičeních armád NATO, pině potvrzují závěr, že v případné možné válce budou letiště cíli prvního pořadí.

Již sama geografická poloha ČSSR dává nepříteli široké možnosti k získávání zpráv o našich letištích a v případě zahájení války i možnost vyřadit z činnosti letiště nejen údery ze vzduchu, ale i pozemními vojsky. Tomuto závěru odpovídá i mimořádná pozornost, kterou zpravodajské služby imperialistických států věnují získávání údajů o našich letištích všemi druhy průzkumu, který je veden nepřetr-

žitě a systematicky. Je zaměřen na získávání poznatků o letištní síti, stavu, průběhu výstavby a údržby letišť. Dále na dislokaci útvarů vojenského letectva, jejich vybavení bojovou a zabezpečovací technikou, stavu bojové a politické přípravy s důrazem na vycvičenost pilotů a technického personálu, především však na stav bojové a mobilizační pohotovosti a na opatření pohotovostního systému PVO ČSSR.

Možnosti nepřítele působit proti našim letištím vyžadují proto přijímat soubor účinných opatření ke ztížení získávání údajů o letištích a zdokonalování jejich ochrany a obrany. Do popředí vystupují úkoly zabezpečit živou sílu, bojovou a zabezpečovací techniku letectva, nedovolit jejich vyřazení nebo zničení a připravit síly a prostředky k rychlé obnově jeho bojovosti po nepřátelských úderech.

Při analýze stavu ochrany a obrany letišť a přípravě opatření k jeho zdokonalení je nutné těžiště práce velitelů, politických pracovníků i odborných náčelníků především zaměřit na správné a jednotné chápání úkolů. Na stupni velitelství PVOS je zapotřebí otázky zdokonalování ochrany a obrany letišť nejdříve teoreticky rozpracovat a pak prakticky procvičit v rámci taktických cvičení divizí PVOS a útvarů letištních uzlů. S vybranými funkcionáři velitelství PVOS, divizí PVOS, veliteli a náčelníky štábů stíhacích leteckých pluků, letištních praporů a praporů RTZ je účelné uskutečnit odborná shromáždění, na kterých vydat metodické pokyny a konkrétní úkoly, jak otázky zdokonalování ochrany a obrany řešit, plánovat a postupně realizovat. Osvědčilo se nám zpracovat centrální plán zdokonalování ochrany a obrany letišť PVOS na pět let a konkrétní plán zdokonalování ochrany a obrany na pět let pro každé letiště. V období přípravy i při realizaci těchto úkolů svazům a útvarům PVOS poskytovat účinnou pomoc.

Plány ochrany a obrany každého letiště je třeba zpracovat podle určitých zásad. Plán připravuje velitel letiště se svým štábem v úzké součinnosti s veliteli všech útvarů dislokovaných na letišti. Plán obsahuje textovou a grafickou část.

V textové části jsou řešeny:

- cíle a úkoly ochrany a obrany letiště, které jednotky a jak budou plnit úkoly při jednotlivých stupních bojové pohotovosti,
- složení a úkoly dozorců a strážní služby,
- organizace veškerého průzkumu a vyhlášení varovných signálů, složení a trasy pohybu průzkumných a zajišťovacích hlídek,
- organizace pozemní obrany letiště,
- organizace PVO letiště,
- zřizování výbušných a nevýbušných zátarasů,
- organizace rozmístění koutových odrážeců,
- opatření taktického maskování a klamně činnosti,
- složení pohyblivé zálohy, její výzbroj a úkoly,
- časový plán plnění úkolů ochrany a obrany letiště.

Grafická část se zpracovává na mapě 1 : 10 000. Tam se zakresluje:

- hlavní prostory a objekty letiště,

- tabulky s přehledem vyčleněných sil a prostředků,

- velitelská stanoviště,

- stanoviště pozemního, vzdušného, radioačnického, chemického a povšechného biologického průzkumu,

- složení strážního a přímého zajištění, sektory pozorování a pochůzek, včetně tras pohybu průzkumných a zajišťovacích hlídek,

- opěrné body, místa okopů a rozmístění palebných prostředků pro kruhovou obranu letiště i jeho jednotlivých objektů se sektory palby nebo obrany,

- stanoviště pohyblivé zálohy,

- systém nástrah, překážek a zátarasů,

- orientační body a jejich viditelnost do dálky účinného dostřelu použitých zbraní,

- organizace spojení a velení, signály a způsoby dorozumívání,

- nejvýhodnější přístupové směry k objektům letiště,

- nejvýhodnější prostory pro vysazení výsadků v okolí letiště,

- nejpravděpodobnější náletové směry k vedení úderů na letiště nepřátelským taktickým letectvem a střelami s plochou dráhou letu s předpokládanými počty a typy letounů a střel,

- nejvýhodnější prostory pro blokování letiště nepřátelským letectvem,

- postavení a prostory účinné působnosti letištní PVO,

- stanoviště prostředků radioelektronického boje,

- využití posilových prostředků k pozemní a protivzdušné obraně letiště vyčlenovaných od jiných útvarů,

- prostory rozmístění koutových odrážeců.

Jako přílohy se k plánu zpracovávají:

- plán maskování a klamně činnosti,
- plán rozmístění a budování protipěchotních a protitankových výbušných zátarasů,
- plán rozmístění koutových odrážeců.

Úkoly ochrany a obrany letiště je možné procvičovat a prověřovat při taktických cvičeních, návčích a prověrkách bojové pohotovosti.

V plánech zdokonalování ochrany a obrany letiště jsou řešena opatření:

- boje s technickým a agenturním průzkumem nepřítele,

— strážního zajištění a proti vniknutí nepovolaných osob a malých diverzních skupin do prostoru letiště,

— obrany letiště proti napadení ze země a ze vzduchu,

— organizační a ostatní úkoly.

Opatření boje s technickým a agenturním průzkumem nepřítelů se uskutečňuje s cílem znemožnit nebo alespoň ztížit nepříteli možnosti získávat informace o letištích. Tyto úkoly jsou velmi náročné, vzhledem k tomu, že letiště je objektem se značnou rozlohou (600 až 800 ha). Jeho hlavními demaskujícími příznaky jsou typické a charakteristické objekty (vzletová a přistávací dráha, úkryty letounů, kontrolní věž a jiné), ale hlavně letový provoz. Proto praktická opatření v této oblasti byla zaměřena především na:

— dezinformaci o účelu jednotlivých objektů, počtech a typech bojové a speciální techniky, systému velení a spojení, radiotechnického zabezpečení, režimu života na letišti s důrazem na utajení příznaků uvádění leteckých útvarů do vyšších stupňů bojové pohotovosti,

— vyhodnocení možných prostorů vhodných pro pozorování letiště a zabezpečení kontroly těchto prostorů,

— ukrytí bojové a ostatní techniky v úkrytech a okopech, maskování bojové techniky a objektů s využitím normovaných a improvizovaných prostředků,

— oplocení zájmových prostorů letiště neprůhlednými materiály,

— výsadbu keřů v prostorech letiště,

— realizaci opatření klamné činnosti.

Úkol zkvalitňovat strážní zajištění a zamezit vniknutí nepovolaných osob a malých diverzních skupin do prostoru letiště je složitý. Z odolnějších letišť, vybudováním rozptylových prostorů vzrostl počet strážných objektů. Na z odolnějším letišti je v průměru 10 až 12 objektů s potřebou vytvořit odpovídající počet strážných stanovišť. Jednotlivé objekty jsou rozsáhlé. Např. prostor rozmístění jedné letky v železobetonových úkrytech je na ploše až 1000 krát 400 m. Ve větší míře je ke střežení nutné využívat volně se pohybujících strážních psů, budovat strážní věže a v některých úsecích části oplocení využívat jako signální stěny. Pro další zkvalitnění této oblasti bude vhodné ve větší míře využívat technických prostředků, které splňují náročné požadavky bez zvyšování počtů osob.

Opatření ve střežení musí úzce navazovat na **obranu letiště proti napadení ze země**.

Úkolem přímé obrany letiště je:

— zabránit vniknutí nepovolaných osob a záškodníků do prostoru letiště střežením důležitých objektů a pozorování přístupů k nim,

— ničit průzkumné a diverzní skupiny nepřítelů, kterým se podařilo proniknout do blízkosti letiště,

— zadržet motorizované a obrněné jednotky nepřítelů, které pronikly hloubkou sestavy pozemních vojsk do blízkosti letiště mimo účinný dostřel jejich zbraní na objekty letiště,

— spolu se silami a prostředky PVO letiště zabránit nebo ztížit vysazení vzdušných výsadek v prostorech letiště, jejich ničení za letu, při vysazení a rozvinování do bojových sestav.

Pouze samotné síly a prostředky letištěního praporu určené k obraně letiště nemohou tyto úkoly úspěšně zabezpečit. Proto k pozemní obraně letiště se využívají vojáci z počtu všech útvarů a jednotek dislokovaných na letišti, kteří při vedení bojové činnosti stíhacím leteckým plukem mohou být v případě napadení nebo nebezpečí napadení letiště dočasně uvolněni.

Základem pozemní obrany letiště je jeho kruhová obrana jako celku i obrana jednotlivých objektů s vybudovanými opěrnými body a okopy a rozvinutým systémem palby. Systém musí být doplněn výbušnými a nevybušnými protipěchotními i protitankovými zátarasy, které se zřizují na nejvýhodnějších přístupových směrech k letišti v závislosti na terénu. Opěrné body se budují v takových vzdálenostech, aby znemožnily nepříteli ničit palbou z pěchotních zbraní techniku a objekty na letišti, tedy ve vzdálenosti 1500 až 2000 m od okrajů letiště. V závislosti na velikosti letiště je možné budovat 10 až 15 opěrných bodů. Jako nejvýhodnější pro kruhovou obranu se ukázalo budování dvou základních typů opěrných bodů. První typ je ze železobetonu, pro druhý se využívá železobetonových prefabrikátů z montovaných úkrytů.

K obraně proti pozemnímu nepříteli se předpokládá využívat i 30mm PLdvK, a to buď vedením palby z postavení zaujatých v systému letištní PVO nebo zasažením na ohroženém směru.

Velitelem pozemní obrany letiště se zpravidla určuje velitel letištního praporu, který řídí pozemní obranu z VS praporu. K zabezpečení aktivity pozemní obrany je vhodné vyčlenit pohyblivou zálohu, která se v případě napadení letiště zasazuje na ohroženém směru.

Na základě součinnostních dohod se dále k obraně letišť mohou využívat mostofelecké a tankové jednotky. K zabezpečení sládní obrany proti pozemnímu nepříteli je zapotřebí uskutečňovat společné nácviky všech útvarů dislokovaných na letišti i jednotek vyčleňovaných od vševojsových útvarů. K zabezpečení centralizovaného velení všem silám a prostředkům pozemní obrany je na letištích budováno spojení. Při organizování a řízení pozemní obrany je nutné, aby velitel letiště dovedl správně využít všech sil a prostředků k plnění tohoto úkolu.

Dalším z důležitých úkolů zkvalitňování ochrany a obrany letiště je zvýšení účinnosti jejich **protivzdušné obrany**.

Úder na letiště ze vzduchu lze očekávat od prvních okamžiků zahájení války. Letiště mohou být ničena ze vzduchu konvenčními i jadernými prostředky úderu taktických a operačně taktických raket, taktickým letectvem, řízenými střelami s plochou dráhou letu i kosmickými prostředky. V prvním pořadí budou pravděpodobně ničeny a umlčovány prostředky letištní PVO k vytvoření příznivých podmínek pro uskutečnění úderu na důležité objekty letiště. Hlavními objekty úderu zpravidla mohou být vzletové a přistávací dráhy, úkryty letounů a zodolněné sklady letecké munice, raket a pohonných hmot, nekrytá letecká technika, zabezpečovací a automobilní technika, postavení speciální technické skupiny, prostředky řízení a zabezpečení letového provozu, letištní budovy s důrazem na objekty, kde jsou ubytovány osádky letounů a technický personál. Konkrétní pořadí ničení jednotlivých objektů na letišti bude záviset především na věrohodnosti informací, které nepřítel o daném letišti získá.

Protivzdušná obrana letiště na vzdálených přístupech je organizována v rámci jednotného systému PVO členských států Varšavské smlouvy s využitím protiletadlových raketových prostředků a stíhacího letectva frontu a protivzdušné obrany státu. Důležitá je praktická obrana letiště před úderem ze vzduchu uskupením jednotek protiletadlového raketového vojska. Uskupení by mělo být sestaveno z různých typů protiletadlových raketových oddílů tak, aby byla zabezpečena protivzdušná obrana letiště od přízemních výšek až po stratosférické i jeho odolnost vůči rušení. Letiště, která jsou mimo prostory účinné působnosti protiletadlového raketového vojska, musí bránit stíhací letecko frontu PVOS.

K zabránění činnosti stíhacího letectva proti úderným skupinám může taktické letectvo nepříteli **blokovat letiště** přehrazením dvojicí až rojem stíhacích letounů ve vzdálenostech do 10 až 12 km od letiště, mimo dosah letištní PVO. Cílem blokování je ničení především startujících a pojiždějících, ale i přistávajících letounů a tím vytvoření příznivých podmínek pro vlastní úderné skupiny. Tohoto způsobu lze předpokládat zejména u těch letišť, která nejsou bráněna palbou protiletadlového raketového vojska. Kromě toho může nepřítel vytvářet ochrannou clonu skupinou stíhacích letounů (krycí skupinou) přehrazením ve větší vzdálenosti od napačeného letiště s cílem zabránit zásahu stíhacího letectva proti úderným skupinám ze sousedních letišť.

Již v míru je vhodné ve více variantách rozpracovat systém deblokování letišť a konkrétní úkoly stanovit v plánech součinnosti. Praktické nácviky je účelné uskutečňovat v rámci taktických cvičení stíhacích leteckých pluků. Deblokování letišť je možné vykonávat v zásadě dvěma způsoby:

— **ze střehu ve vzduchu** — včasným vyvedením jednoho až dvou rojů stíhacích letounů z každého letiště do prostoru střehu při zjištění příznaků zahájení hromadného úderu,

— **ze střehu na zemi** — skupinou stíhacích letounů ze záložního nebo sousedního letiště.

Deblokování letišť se uskutečňuje ničéním, popřípadě upoutáním bojem nepřátelských letounů blokujících letiště s cílem umožnit vzlet vlastních letounů z letiště.

V některých případech nelze vyloučit ani blokování letišť zaminováním vzletové dráhy a prostoru letiště časovanými pumami.

Přímá PVO letiště je určena proti úderům vedeným nepřátelským taktickým letectvem a řízenými střelami s plochou dráhou letu v malých a přízemních výškách. V současné době je možné k přímé obraně PVO letiště využít 30mm PLdvK, kulometů a palby samopalů. Z hlediska rozlohy letiště, rozmístění jednotlivých objektů a možnosti působení nepříteli tyto prostředky úkol plně nezabezpečují. Proto by bylo vhodné v dalším období doplnit PVO letiště protiletadlovými raketovými komplety. K posílení PVO jednotlivých letišť vyčleňují jednotky PVO frontu raketové nebo konvenční prostředky.

Velitelem PVO letiště je zpravidla určen zástupce velitele stíhacího leteckého pluku pro letecký výcvik, který řídí centralizované využití všech prostředků PVO letiště z VS pluku s důrazem na zajištění bezpečnosti vlastních stíhacích letounů především při návratu na letiště. PVO letiště se podílí i na ničení nepřátelských vzdušných výsadků spolu se silami a prostředky určenými pro pozemní obranu.

Ke ztížení podmínek nepřátelskému letectvu při vedení úderu na letiště s cílem snížit přesnost bombardování (ostřelování) a tím i následky napadení je výhodné bránit letiště **prostředky radioelektronického boje**. Tyto prostředky umožňují rušit VKV spojení taktického letectva v blízkosti letiště, víceúčelové palubní radiolokační stanice a palubní aparaturu radionavigačního systému TACAN a tak ztížit jejich přilet do prostoru letiště.

Maskování letiště, techniky a objektů se dělá ke ztížení možnosti nepříteli získávat poznatky vizuálního, vzdušného i kosmického průzkumu. K realizaci tohoto úkolu se využívá vlastností terénu, staví se oplocení částí letišť neprůhlednými ploty, vysazují se keře, dělají se kamuflážní nátěry a maskování letounů i ostatní techniky s využitím masek. Největším

problémem zůstává však maskování vzletových, přistávacích a pojižděcích drah.

Stále významnějším prvkem obrany letišť se stává **klamná činnost**. Vhodně a důsledně uskutečňovaná opatření mohou svést úder nepřátelského letectva, nebo jejich část, na klamné objekty a tak snížit následky napadení a zachovat bojeschopnost letectva. Toho je možné dosáhnout budováním klamných letišť (v prostorech stanovených centrálně) a budováním klamných objektů v prostorech obsazených letišť. Vzhledem k širokým možnostem soudobých průzkumných prostředků nepřítel je nezbytné zabezpečovat komplexní věrohodnost klamných objektů pro všechny druhy průzkumu. Opatření klamné činnosti organizačně i materiálně se musí připravit již v míru. K budování klamných objektů je nutné využívat technicky dokonalé makety bojové techniky, které mají stejnou radiolokační a spektrální odrazovou schopnost jako skutečná bojová technika. K plnění těchto úkolů lze vhodně využít i vyřazenou a poškozenou leteckou a zabezpečovací techniku. Pro zvýšení věrohodnosti této činnosti se klamné objekty mohou oživit letovým provozem, pohybem maket i zabezpečovací techniky.

Zvyšování účinnosti ochrany a obrany letišť vyžaduje přípravu a realizaci celé řady složitých a náročných organizačních opatření, úkolů personálního a materiálního zabezpečení, výstavby, přípravy velitelů a štábů i výcviku vojsk. Větší část z nich má dlouhodobý charakter a realizuje se postupně v několikaletém období. Důležitost a význam letišť pro soudobý boj stále narůstá. Charakter a obtížnost maskování letišť spolu s možnostmi nepřítelů ničit a vyřazovat je zřetelně ne-

zbytnost pečlivě organizovat, všestranně zabezpečovat a zdokonalovat jejich ochranu a obranu.

V tomto článku jsem chtěl zobecnit některé zkušenosti z přípravy i realizace úkolů zdokonalování ochrany a obrany letišť u PVOS. Z nich vyplývá požadavek na velitele a štáby přistupovat k těmto otázkám s tvůrčí aktivitou, soustavně si zvyšovat teoretické znalosti a umět je využívat v praxi.

JEŠTĚ K SOUČINNOSTI STÍHACÍHO LETECTVA S POZEMNÍMI PROSTŘEDKY PROTIVZDUŠNÉ OBRANY

Se zájmem jsem si přečetl článek plukovníka gšt. Ing. Františka Smetany uveřejněný ve Vojenské mysli č. 6/86. Pojednává o velmi závažné otázce, a to o součinnosti vojska PVO s frontovým, podle mě stíhacím letectvem. Je to problematika velmi aktuální, která čeká na zásadní řešení. Myslím si, že každý článek uveřejněný na toto téma je přínosem jednak tím, že upozorňuje na tento závažný problém, ale i tím, že inspiruje k přemýšlení, jak jej řešit. I já se chci podělit svými názory na řešení této problematiky.

Součinnost stíhacího letectva s pozemními prostředky PVO je tak stará jak samo stíhací letectvo. V celé jeho historii se s ní počítalo a organizovala se. V počátku jednoduchými formami, organizováním součinnosti podle prostorů, pozemních prostředků PVO, které byly tak malé, že v podstatě činnost stíhacího letectva neomezovaly.

Při organizaci této součinnosti se vždy vycházelo z neomezeného postavení stíhacího letectva v systému protiletadlové obrany. Stíhací letectvo v této době bylo hlavním prostředkem protiletadlové obrany a nemělo v pozemních prostředcích rovnocenného partnera. Na tomto principu více méně proběhla součinnost i v průběhu 2. světové války. I když se zvětšily prostory účinné palby protiletadlového dělostřelectva i hustota jeho rozmístění, stíhací letectvo svůj význam hlavního prostředku protiletadlové obrany neztratilo.

Tento stav pokračoval i v poválečném období až do doby, kdy byly postupně do výzbroje vojsk PVO zařazovány protiletadlové raketové prostředky. Ty se začaly postupně stávat účinným prostředkem v systému PVO. Začaly proto, že na počátku byly za prvé málo početné a za druhé jejich takticko-technické parametry ještě neza- bezpečovaly ve všech výškách obranu důležitých objektů (prostorů). Proto i při jejich použití si stíhací letectvo ještě nacházelo dostatek prostoru pro realizaci svých bojových možností. Avšak součinnost už bylo nutné připravit podrobněji, pokračovala již

podle prostorů, ale začala se zároveň také organizovat ve společných prostorech. Při tom se zároveň úsilí stíhacího letectva a protiletadlových raketových prostředků (kompletů) dělilo už také podle cílů, výšek, čar, směrů, sektorů a času.

V současné době, při vytváření smíšených bojových sestav, které zabezpečují ve všech výškách obranu objektů a kdy účinná palba pozemních prostředků PVO brání 70–80 % přihraničních (přifrontových) prostorů, jsou tyto pro působení stíhacího letectva značně omezené. Znemožňuje to plné využití bojových možností stíhacího letectva a často je odsunuje do prostorů a podmínek, kde jeho činnost není dost efektivní. Proto otázka součinnosti mezi stíhacím letectvem a vojskem PVO je dnes mimořádně důležitá.

Součinnost stíhacího letectva s prostředky PVO pozůstává ve sladění úsilí stíhacího letectva a prostředků PVO podle prostorů, způsobů součinnosti a času.

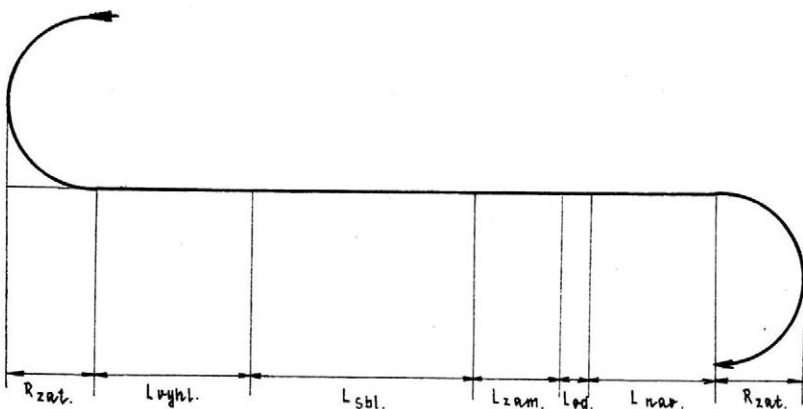
Součinnost v samostatných prostorech je v tom, že stíhací letouny i pozemní prostředky PVO působí v samostatných prostorech. Stíhací piloti do prostorů účinné palby (dále PÚP) pozemních prostředků PVO vlétávají jen za výhodných podmínek k ničení vzdušných cílů, a to pouze po povolení místa velení protiletadlového útvaru (svazku).

Je to způsob součinnosti velmi jednoduchý, ale ne nejvýhodnější. Jeho prospěšnost zpochybňuje skutečnost, že omezuje prostor pro činnost stíhacího letectva (SL), což ztěžuje plné využití jeho palebných možností. Dále i to, že umožňuje tento způsob i nepříteli, aby se postupně soustředil na překonávání odporu našich stíhacích letounů a pozemních prostředků PVO.

Tohoto způsobu součinnosti je výhodné používat:

- při značné vzdálenosti bráněných vojsk a objektů od státní hranice (linie fronty),
- při rozmístění letišť stíhacích letounů mimo PÚP protiletadlových raketových útvarů (svazků),
- je-li k dispozici prostor, který umožní plné využití palebných možností stíhacích letounů,
- je-li uskupení pozemních prostředků PVO schopné samostatně odrážet nálet nepřátelských prostředků vzdušného napadení, které pronikly přes prostor působení stíhacích letounů.

V našich podmínkách je tento způsob těžko realizovatelný v důsledku malé vzdálenosti rozmístění bráněných vojsk a důležitých objektů od státní hranice, a proto že stíhací letouny pro plné využití svých palebných možností potřebují poměrně velký prostor. To ukazují na obr. 1.

Obr. 1

Dálka potřebná pro uskutečnění ztečí stíhacích letounů ($D_{potř.}$).

$$D_{potř.} = V_c (t_{vyhl.} + t_{sbl.} + t_{zam.} + t_{odp.} + t_{nav.}) + 2R_{zat.},$$

kde V_c	— rychlost vzdušného cíle v $m \cdot s^{-1}$,
$t_{vyhl.}$	— doba vyhledávání vzdušného cíle po navedení (při výhodných podmínkách může dosahovat hodnotu 15 až 25 s),
$t_{sbl.}$	— doba od vyhledávání vzdušného cíle do sblížení stíhacích letounů na vzdálenost střelby (v závislosti na druhu použitého výzbroje i počátečních podmínkách střetnutí může být 25 až 35 s),
$t_{zam.}$	— doba, kterou pilot potřebuje pro zamíření na vzdušný cíl (může být 6 až 8 s),
$t_{odp.}$	— doba schodu řízených střel z odpalovacích zařízení nebo délka kanónové dávky (může být 2 až 4 s),
$t_{nav.}$	— doba navedení řízených střel k cíli nebo ozařování cíle po jejich odpalu (v závislosti na délce střelby může být 8 až 12 s),
$R_{zat.}$	— poloměr zatáčky stíhacích letounů do zadní polosféry vzdušného cíle při navedení a při východu ze zteče (zatáčka směrem k cíli se uskutečňuje s náklonem 30 až 45° a může dosahovat 7 až 10 km, po vyjití ze zteče úhel náklonu může být ještě větší).

Potřebná hloubka prostoru činnosti stíhacích letounů je pro uskutečnění zteče při rychlosti vzdušného cíle $900 km \cdot h^{-1}$ přibližně 30 až 40 km. Letouny však mají na palubě výzbroj k uskutečnění 3 až 4 ztečí. Je-li celková hloubka minimálně 60–80 km, může trvat další každá zteč 1 minutu.

Tak hluboký prostor se bude velmi těžko dávat stíhacím letounům pro samostatné působení v podmínkách přihraničního rozmístění k dispozici. Proto je nezbytné, aby stíhací letouny působily ve společných prostorech s vojskem PVO.

Společný prostor činnosti je prostor z přední strany vymezený čarou odpalu protiletadlových raket a v jedné části čarou minimální vzdálenosti ničení vzdušných cílů. Po stranách je vymezen sektorem (sektory) palby jednotky nebo uskupení útvaru vojska PVO — viz **obr. 2**.

Součinnost stíhacího letectva s prostředky vojska PVO ve společných prostorech se může uskutečňovat buď soustředěním, nebo rozdělením úsilí stíhacího letectva a vojska PVO při ničení vzdušných cílů.

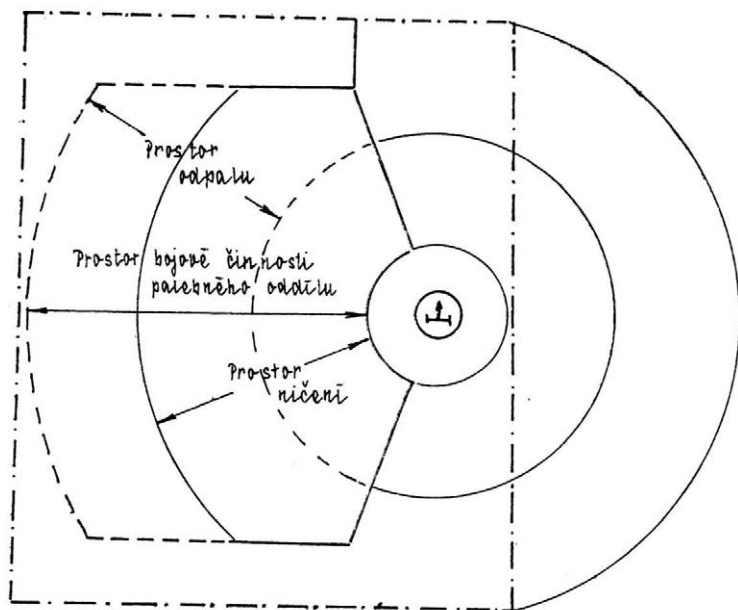
Pod pojmem soustředěné úsilí rozumíme to, že stíhací letouny a protiletadlové raketové jednotky vojska PVO společně působí na jeden a tentýž vzdušný cíl. Přitom mohou působit současně nebo postupně. Při současném působení na vzdušný cíl stíhací letouny a útvary vojska PVO současně postřelují vzdušný cíl. Stíhací letouny přitom obvykle postřelují zád cíle a vojska PVO čelo cíle. Tohoto způsobu součinnosti je vhodné používat na cíle o velkém počtu letounů, rozčleněných do hloubky. Mohou to být velké skupiny taktických stíhacích letounů při působení konvenčními zbraněmi nebo dopravních letounů při přepravě vzdušných výsadků nebo zásobování vojsk v obklíčení. Tyto cíle mohou být hluboké od 2 do 20 i více kilometrů. Stíhací letouny přitom postřelují zád vzdušného cíle řízenými střelami, aby nebyly přinuceny se s ním sblížovat na vzdálenost menší než 1000 m.

Postupné soustředěné úsilí stíhacích letounů útvarů vojska PVO na jeden cíl pozůstává v tom, že tyto letouny a pozemní prostředky PVO ve společném prostoru postupně působí na stejný cíl. Soustředěné úsilí bude možné používat při součinnosti stíhacích letounů s útvary PVO středního dosahu, kdy jsou PÚP těchto prostředků rozdělené součinností čarou, po kterou působí stíhací letouny a odkud působí vojsko PVO.

U útvarů PVO malého a blízkého dosahu je tento způsob vlivem malé hloubky PÚP prakticky nemožný.

Oba způsoby součinnosti předpokládají, že všechny letouny a palebné oddíly (baterie) vojska PVO jsou vybavené rozpoznávacím zařízením a naváděcí stanoviště stíhacích letounů je rozmístěné na velitelském stanovišti útvaru (svazku) vojska PVO.

Při působení nepříteli velkým počtem malých skupin letounů rozčleněných do výšky, šířky a hloubky, součinnost mezi stíhacím letectvem a pozemními prostředky PVO je vhodné organizovat rozdělením jejich úsilí.

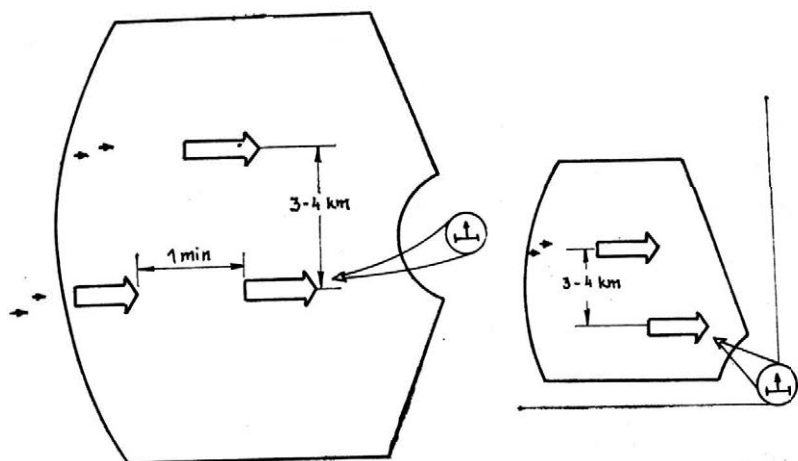

Obr. 2

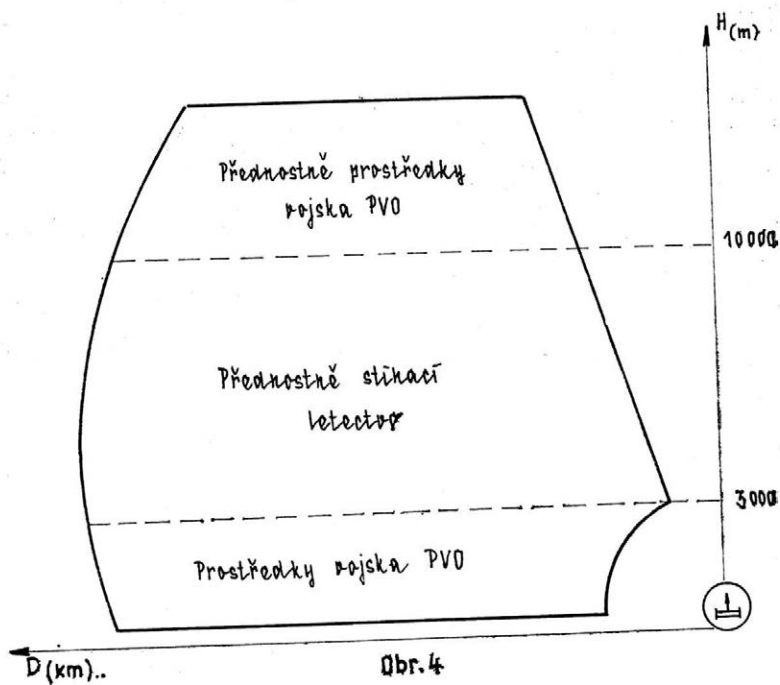
Tato součinnost bude základním způsobem součinnosti stíhacího letectva s pozemními prostředky PVO při působení ve společných prostorech. Je jednodušší, dává možnost použít různých variant jak rozdělit úsilí a přitom nevyžaduje bezpodmínečné společné rozmístění NS stíhacích letounů s VS útvarů (svazku) vojska PVO, i když je to i v tomto případě výhodné. Rozdělení úsilí podle cílů — viz obr. 3, bude nejčastějším způsobem této součinnosti. Vychází z předpokladu, že nadřízené velitelství místa velení stíhacího letectva i prostředků PVO mají stejné údaje o vzdušné situaci i stejné číslování cílů. Každému druhu vojsk se přiděluje ke zničení konkrétní vzdušný cíl. Parametry přidělených cílů musí splňovat určité předpoklady. Stíhacímu letectvu se mohou přidělovat cíle, které mají horizontální rozestup. Ty postřelují pozemní prostředky PVO minimálně 3 až 4 km při letu ve stejné výšce nebo s výškovým rozstupem 3000 až 4000 m při letu v různých výškách. Dráhy přidělovaných cílů musí být rovnoběžné, nesmí se však sbíhat. Budou typické při ničení cílů letících ve středních a velkých výškách, kdy jsou cíle zjišťované pro přidělení cíle i jeho ničení při centralizovaném velení z jednoho místa (třeba ze SVS letectva a PVO frontu nebo VS dPVOS). Mohou být použity i při decentralizovaném velení, které předpokládá společné rozmístění NS stíhacích letounů s VS protiletadlového raketového útvaru (svazku). V těchto podmínkách velitel útvaru (svazku) PVO v součinnostním prostoru přiděluje cíle pro ničení stíhacími letouny a vlastními prostředky PVO.

Poměrně jednoduchým způsobem součinnosti je rozdělení úsilí, které však nedává možnost plného palného využití jednotlivých druhů vojsk (při rozdělení úsilí podle výšek — viz obr. 4. Rozdělení podle výšek pro působení jednotlivých druhů vojsk nezasáhl vývoj, který by odpovídal vývoji bojových možností vojska PVO. Byla doba, kdy rozdělení úsilí podle výšek bylo následující:

- do 1000 m působilo bez omezení stíhací letectvo,
- od 1000 m do 3000 m působily pozemní prostředky PVO,

Obr. 3

Obr. 4

- nad 10 000 m působily pozemní prostředky PVO.
 - od 3000 m do 10 000 m působilo stíhací letectvo,
- Po zavedení pozemních prostředků PVO pro působení proti nízké letícím cílům se prosazuje rozdělení úsilí podle výšek takto:
- do 2000 až 3000 m bez omezení působí pozemní prostředky PVO při ničení nízkých letících cílů,
 - od 2000—3000 m do 8000—10 000 m působí stíhací letectvo,
 - nad 8000—10 000 m působí prostředky PVO středního dosahu.

Takto rozdělené úsilí podle výšek vyjadřuje přitom nedostatečné využití úsilí stíhacího letectva a tím i jeho bojových možností. Vyplývá to ze skutečnosti, že většina vzdušných cílů (až 80 %) v příhraničním (přifrontovém) prostoru poletí v malých a přízemních výškách. Jen jednotlivé průzkumné letouny, zabezpečovací skupiny úderných sil, poutací a klamné skupiny poletí ve středních a velkých výškách. Vyloučím-li stíhací letouny z těchto výšek, kde je největší hustota letu vzdušných cílů, tak podstatně poklesne účinnost systému PVO jako takového. Proto je nutné tento způsob součinnosti kombinovat s jinými.

Součinnosti rozdělením úsilí podle čar se bude používat často. Bude typická s útvary vojska PVO středního dosahu, u kterých se zmenšením výšky letu cílů zmenšuje jejich dosah. Bude se jí používat i u útvarů vojska PVO malého dosahu, kde se součinnostními čarami budou vymezovat jejich sektory palby. Součinnostní čáry reagují na změnu délky střeby na cíle letící ve středních a malých výškách, a tak rozdělují činnost stíhacích letounů a palebných oddílů. Tyto součinnostní čáry se číslují a na nich se mohou vyznačovat i podmínky, pro které platí. Zakresluje se na obrazovkách naváděcích radiolokátorů pro navádění pilotů nebo se umísťují na charakteristických pozemních orientačních čarách (řeka, horstvo) při samostatné činnosti stíhacích letounů.

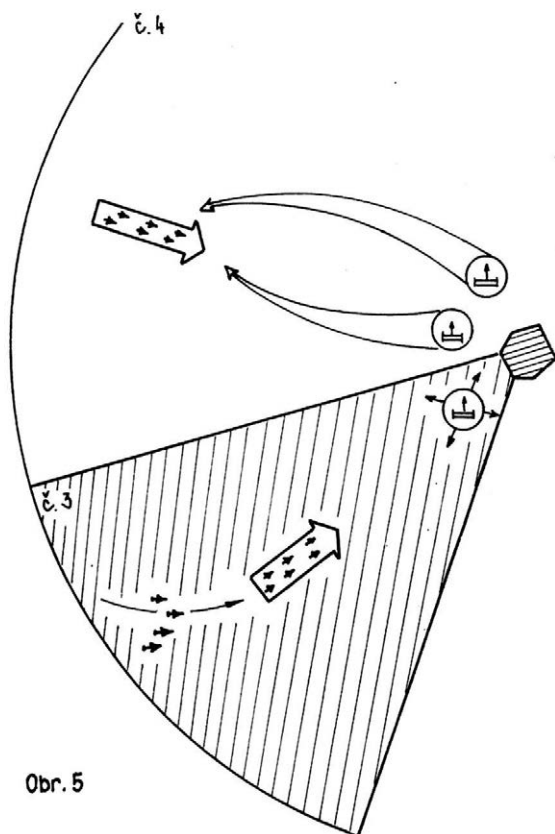
Způsob součinnosti podle sektorů, směru — viz **obr. 5**, je možné dát do jednoho bodu. Uskutečňuje se s cílem nedopustit průlet nepřítel přes prostory, které jsou nedostatečně bráněny palbou pozemních prostředků PVO. Bude víc typický při součinnosti s útvary vojska PVO středního dosahu (podle sektorů), ale použitelná i u kompletů malého dosahu (podle směrů). Pro zlepšení této organizace součinnosti se PÚP dělí na sektory (podle počtu palebných oddílů) a předpokládané směry činnosti nepřátelského letectva. Ty se očíslovají a zakreslí na obrazovky naváděcích radiolokátorů stíhacích letounů. Při vyřazení palebných oddílů, nedostatku raket nebo též při přenosu palby z jednoho sektoru do druhého se uvádí číslo sektoru nebo směru, který je nedostatečně bráněn. Letovodí NS, kteří mají tyto sektory (směry) zakreslené na obrazovkách radiolokátorů navádějí piloty i v těchto prostorech.

Šířka prostorů (sektorů), ve kterých bude stíhací letectvo působit, musí být minimálně dva poloměry zatáčky letounu o 180° při náklonu 45°. To znamená, že při rychlosti 900 km . h⁻¹ to musí být 12 až 15 km.

Rozdělení úsilí podle času se předvídá v plánech součinnosti před zahájením bojové činnosti. Právě součinnost reguluje rovnoměrné využití palebných možností obou druhů vojsk. Při plánování se vychází z předpokládané hustoty působení nepřítel a z časové realizace bojových možností jednotlivých druhů vojsk. Přitom se vychází z toho, aby při spotřebování palebného úsilí (spotřeby plukovního vzletu) jednoho prostředku mohl druhý vést bojovou činnost s maximálním úsilím. Protože tato činnost může být jednak vynucená nebo i plánovaná.

Vynucená může být většinou tehdy, bude-li nepřátelské letectvo působit s vysokou intenzitou, která se v plánech činnosti nepředvídala. Výzkumem bylo zjištěno, že při hustotě náletu nepřítel v pásmu vševojskové armády do 15 letadel za minutu nutnost neomezeného působení stíhacího letectva na směru průlomu naší PVO může vzniknout za 8 až 9 minut a při hustotě náletu 20 až 25 letadel za minutu tato nutnost může nastat dříve za 5 až 7 minut od zahájení hromadného úderu. Stíhací letecký pluk může být zasazen do boje při dostatečné kapacitě navedení za 16 až 18 minut, jinak za 30 až 35 minut. Potom musí být připravovaný k opakovanému zasazení do boje.

Vyčerpání úsilí jednotlivých druhů vojsk může být i plánované. Např. odrážení náletu prvního, zabezpečovacího sledu nepřátelského hromadného úderu je možné řešit pozemními prostředky PVO prvního sledu. Ty jsou schopné i při kratší přednáletové době včas zahájit palbu proti vzdušným cílům, což zároveň umožní využití jejich palebných možností do uskutečnění úderů na ně nepřátelským letectvem. Po dobu odrážení prvního zabezpečovacího sledu vzlétne do vzduchu ze střeby na letišti stíhací

Obr. 5

letectvo a zasadí se do boje k odražení náletu hlavního úderného sledu nepřátelského letectva. V případě vyčerpání úsilí pozemních prostředků PVO může stíhací letectvo působit proti nízko letícím cílům v celém prostoru bez omezení.

V současné době se ukazuje, že součinnost stíhacího letectva a vojska PVO ve společných prostorech se stala nevyhnutelnou. Vyžaduje to i skutečnost, že letiště stíhacích letounů budou rozmístěna v prostorech účinné palby protiletadlových raketových útvarů a zároveň budou i těmito prostředky bráněna. To už samo o sobě vyžaduje přesnou organizaci součinnosti, ale i vybavení obou těchto druhů vojsk dokonalejšími prostředky vzájemného rozpoznávání.

Proto velitel (štáb) stíhací letecké divize jako nejvyššího organizačního stupně frontového stíhacího letectva i velitel vojska PVO vševojskové (tankové) armády v zájmu společného odražení úderů nepřátelského letectva musí si vzájemně upřesnit především tyto otázky:

- postup, způsoby součinnosti a rozmístění součinnostních čar,
- rozmístění prostorů střehu ve vzduchu, výšky letu a způsob manévrování pilotů v nich,

- způsob průletu stíhacích letounů přes prostory účinné palby vojska PVO,
- společné rozmístění představitelů a prostředků velení stíhací letecké divize na SVS letectva a PVO armády nebo v jeho blízkosti,
- postup uvědomování, výměny informací o vzdušné situaci a činnosti součinnostních svazků (útvárů),
- opatření k zajištění bezpečnosti letů stíhacích letounů v prostorech bojové činnosti protiletadlových raketových (dělostřeleckých) svazků (útvárů),
- součinnostní signály a organizaci velení.

Při hodnocení intenzity součinnosti stíhacího letectva s prvosledovými pozemními prostředky PVO je nutné být realisty. Ta se bude uskutečňovat před prostory a v prostorech účinné palby prvosledových útvárů vojska PVO jen malou částí sil stíhacích letounů. Jde hlavně o stíhací letouny, které budou působit z prostorů střehu ve vzduchu a jejich počet nepřevyší 20 až 25 % z celkového počtu letadel stíhací letecké divize. Hlavní síla stíhací letecké divize při odražení hromadného úderu bude zasazována do boje ze střehu na letišti na čarách vzdálených 50 až 60 km, ale i více od linie fronty. To znamená za prostory účinné palby prvosledových útvárů vojska PVO, které budou působit proti nízko letícím cílům. Za těmito prostory už pravděpodobně bude volný prostor pro působení stíhacího letectva proti nízko letícím cílům systému PVOS.

Problémů okolo součinnosti stíhacích letounů s pozemními prostředky PVO je velké množství. I když souhlasím s tím, že pro její úspěšnou realizaci je nutné automatizovat tento proces, vidím v tom jen polovinu pravdy. Druhá polovina pravdy je, podle mého názoru, ve vytvoření prvotních předpokladů k organizaci součinnosti a její sladěný průběh. Dále ve vhodném uskupení součinnostních vojsk, rozmístění prostorů a čar pro stíhací letectvo, v důkladném sladění činnosti všech prostředků pro různé varianty působení nepřítele a řízení všech prostředků PVO z jednoho místa. Právě tyto skutečnosti pak dávají základní předpoklady pro úspěšnou součinnost a bez nich ji nebude možné realizovat ani při automatizovaném řízení.

POUŽITÍ A MOŽNOSTI ŽENIJNÍHO SILNIČNÍHO MOSTNÍHO PLUKU PŘI ZABEZPEČENÍ ÚTOČNÉ OPERACE

Zabezpečení vysokého tempa útoku, přesunu druhých sledů, záloh, dělostřelectva a týlu armády je jedním z hlavních požadavků armádní útočné operace. Na plnění tohoto úkolu se podílejí jednotky a útvary ženijního vojska.

Ženijní silniční mostní pluk (žsilmp) se do operační sestavy armády začleňuje zpravidla na základě bojového nařízení náčelníka ženijního vojska armády (NŽV).

Zabezpečuje úpravu a údržbu armádních cest k vykonání operačních přesunů, včetně přechodů přes vodní překážky.

Struktury, zásady použití i možnosti jednotek byly již publikovány ve VM č. 7/82.

Silnice a cesty upravované žsilmp musí odpovídat a vyhovovat stanoveným operačně taktickým požadavkům. Na území teritoria těmto požadavkům kromě dálnic a silnic pro motorová vozidla, odpovídají ještě silnice 1. a 2. třídy.

Ženijní silniční mostní pluk v operační sestavě armády musí zabezpečit síť o 2–3 cestách:

- podélné cesty na každý svazek prvního sledu z jeho výchozího prostoru až ke státní hranici,

- podélné armádní cesty pro přesun raketového svazku, protiletadlového raketového útvaru, armádní pohyblivé raketové technické základny a místa velení armády,

- příčné armádní cesty, které mohou vést výchozími prostory svazků prvního sledu, palebnými postaveními dělostřelectva, prostory rozmístění raketového a protiletadlového raketového vojska, výchozími prostory svazků druhého sledu, prostory soustředění vojsk po bojovém poplachu, podél čar připravených k obraně a rovněž před přírodními překážkami jako jsou vodní a horské masivy,

— cesty, které zabezpečují přesun a zasazení druhého sledu armády.

Za předpokladu, že ve druhém sledu armády jsou 1 až 2 vševojskové svazky, může celková potřeba podélných cest dosahovat 800 až 1200 km. Celkem pro zabezpečení přesunů a rozvinutí vševojskové armády je potřeba 1500 až 2000 km upravených a zabezpečených cest. Základ tvoří nyní silniční síť, a to cesty upravené vševojskovými svazky prvního sledu.

Z tohoto rozsahu může ženijní vojsko na stupni armádního kompletu zabezpečit úpravu a údržbu silnic a cest o celkové délce 600 až 1000 km, v rozsahu 5 až 8 podélných a 1 až 2 příčných cest.

Ženijní silniční mostní pluk ve výchozím prostoru může plnit tyto úkoly: průzkum, úpravy a údržby 2—3 cest, 1—2 podélných armádních cest, 1—2 příčných armádních cest, 2—3 cest pro zasazení druhého sledu armády, 2—3 cest pro manévr, zabezpečování přechodů přes státní hranici a vodní překážky na osách přesunu; dále rozvinout mechanizovaný stavební závod k výrobě prvků nízkovodního dřevěného mostu. Na upravených osách bude nahrazovat poškozené nebo zničené mosty nízkovodními dřevěnými mosty (NDM) nebo mosty na plovoucích podpěrách z pontonové mostové soupravy PMS, popřípadě plnit i další úkoly podle předurčení.

Svými jednotkami je však schopen plnit jen ty úkoly, které jsou v rámci jeho operačně taktických a technických možností, tj. celkově za 10 až 12 hodin upravit 240 km armádních cest, z předem připravených prvků přemostit vodní překážky NDM v délce až do 500 m a zřídit most na plovoucích podpěrách z pontonové mostové soupravy PMS o nosnosti 60 t do délky 227 m nebo dva mosty, každý o délce 119 m.

Do zahájení agrese bude mít vlastní úprava a údržba silnic a cest ve výchozím prostoru zpravidla jen charakter jejich následné kontroly, vytyčení objízdek, udělení oprav, zpevnění úseků a objektů poškozených vlastním provozem nebo uzavřením v důsledku jejich oprav, údržby nebo rekonstrukce. Za těchto velkou výhodných podmínek je možné kalkulovat při jejich úpravě a údržbě i s částečným jednorázovým zvýšením výkonu jednotek žsilmp. Je však nezbytné soustředit pozornost těchto jednotek na vytýpované úseky předpokládaného a možného poškození provozem, činností záškodníků nebo i přímým působením nepřítelů při nenadálém zahájení agrese. Takovými úseky

zpravidla budou soutěsky, přechody horských zalesněných masivů, důležité silniční křižovatky, průjezdy velkými osadami, úseky možného zaplavení a další.

Velení a řízení jednotek žsilmp v míru včetně získávání zpráv přímo z udržovaných úseků silnic a cest, se uskutečňuje pomocí linkového spojení stálé telefonní sítě.

Ženijní průzkumná četa (žpzc) ve výchozím prostoru armády bude plnit úkoly zejména ve prospěch ženijních silničních praporů vyčleněným do jedné ŽPZH, na každou osu s důrazem na vedení:

— průzkumu 2—3 podélných armádních cest,

— průzkumu 2—3 cest pro zasazení druhého sledu armády,

— popř. podrobného ženijního průzkumu důležité vodní překážky nebo i prostoru rozmístění žsilmp.

Do zahájení bojové činnosti bude mít průzkum zpravidla jen charakter dodatečného prověřování silnic a cest z prostorů rozmístění druhých sledů a záloh (armádní příčné cesty) až po pásmo příkrytí státní hranice v celkové délce 180 až 270 km. V dalším může být veden průzkum plánovaných silnic a cest pro zasazení druhého sledu armády, a to z prostoru jeho rozmístění až po čáru zasazení (místa rozčlenění do rotních proudů) v celkové délce 120 až 180 km. Takto může být za den prověřeno 300 až 450 silnic a cest.

Při nepřátelském napadení dojde na silnicích a cestách ke značnému rozrušení i jejich ničení. Pravděpodobně nebude čas ani k uskutečnění průzkumu. Zpravidla žpzc udělá pouze průzkum 2 až 3 armádních podélných cest popř. cest k zasazení druhého sledu armády. Tento průzkum mohou však ale organizovat pouze velitelé žsilpr vyčlenění přímo k jejich úpravě.

Za zvlášť složité situace je vhodné věst: vzdušný průzkum silnic a cest z vrtulníku. Za jednu hodinu může osádka vrtulníku zkontrolovat 180 až 200 km silnic a cest za letu, bez změny režimu letu; nebo 60 až 80 km silnic a cest a prověřit 6 až 8 objektů na tomto úseku metodou obletu s krátkým visem.

Ženijní silniční prapory (žsilpr) ženijního silničního mostního pluku budou plnit ve výchozím prostoru především úkoly průzkumu, úpravy a údržby:

— 2—3 podélných armádních cest o celkové délce 120 až 180 km,

— 1—2 příčných armádních cest o celkové délce 90 až 180 km,

— 2—3 cest pro zasazení druhého sledu armády o celkové délce 120 až 180 km,

— 2—3 cest pro zasazení druhého sledu armády na neplánovaném směru.

Celkem bude nutné upravit 330 až 540 kilometrů cest. Tento úkol je schopen splnit žsilmp svými ženijními silničními prapory až za dva dny. Proto bude třeba v co největší možné míře využívat již dříve upravených cest silami a prostředky vševojskových svazků. Zároveň bude nutné i v těchto případech zkracovat čas na odpočinek i údržbu techniky a nasazovat jednotky žsilmp na úpravu cest po dobu 14 až 16 hodin. To umožní jednorázové jejich zvýšení výkonu o 30 až 40 %. I přes tato opatření bude žsilmp v uvedené době schopen svými prapory upravit maximálně 320 až 360 km cest (což je asi 70 až 75 % celkové potřeby). Proto bude zapotřebí využít i ženijní zálohy VŠA, síly a prostředky týlu popř. i síly a prostředky teritoria.

Do zahájení bojové činnosti mohou ženijní silniční prapory žsilmp plnit některé z uvedených variant v dodatečném provedení, úpravě a údržbě armádních cest, a to:

— 2 podélných, 1 příčné a 3 cest pro zasazení druhého sledu o celkové délce 290 až 390 km nebo,

— 2 podélných, 2 příčných a 2 cest pro zasazení druhého sledu o celkové délce 340 až 420 km nebo,

— 3 podélných, 1 příčné a 2 cest pro zasazení druhého sledu o celkové délce 290 až 390 km nebo,

— 3 podélných, 1 příčné a 3 cest pro zasazení druhého sledu o celkové délce 330 až 440 km.

Po zahájení bojové činnosti budou žsilpr plnit rozhodující úkoly v úpravě a údržbě cest v rozsahu stanoveném operačně taktickými normami. V případě nenadálé změny operační situace mohou dále žsilpr uskutečnit průzkum a úpravu:

— 2 až 3 určených cest pro manévry útvarů a svazků v operační sestavě armády,

— 2 až 3 cest pro zasazení svazku druhého sledu do protitlaku z neplánované čáry zasazení.

K zabezpečení těchto úkolů je nezbytné v plné míře využívat stále nepoškozené silnice a cesty nebo již ženijními jednotkami vševojskových svazků upravované, aie i části podélných a příčných armádních cest předem upravených jednotkami žsilmp. Tyto a další úkoly bude vhodné

plnit pouze jedním žsilpr (popř. zesíleným), druhý žsilpr je nutné ponechat k zabezpečení údržby existujících armádních cest.

Ženijní silniční mostní prapory (žsilmpr, žsilmpr PMS) ženijního silničního mostního pluku ve výchozím prostoru armády mohou zabezpečovat přechody přes vodní překážky stavbou NDM a mostů na plovoucích podpěrách z pontonové mostové soupravy PMS, jak náhradu za zničené a poškozené mosty na cestách upravovaných jednotkami žsilmp. Ke splnění tohoto úkolu se zpravidla přesunou do výhodného prostoru rozmístění poblíž vodní překážky tak, aby rychle zabezpečily obnovu přepravy vestavěním mostů PMS a NDM do překážky nebo zpevnily dosavadní mosty. Zároveň budou organizovat podrobný ženijní průzkum míst stavby mostů, zjišťovat místa těžby dřeva, skládek vhodného materiálu a rozvinutí mechanizované ho stavebního závodu.

Ženijní silniční mostní pluk může plnit úkoly ve výchozím prostoru po praporech. Vlastní plnění úkolů průzkumu, úpravy a údržby cest mohou zabezpečovat jeho jednotky po osách nebo po úsecích upravovaných os. Plnění úkolů po úsecích je výhodnější z hlediska zabezpečení vedení a spojení, organizace ŽTZ a plnění úkolů na relativně menších vzdálenostech. To umožňuje i vhodněji volit velitelské stanoviště (VS) žsilmp i velitelsko-pozorovací stanoviště (VPS) jednotlivých praporů a operativněji řídit jednotky. Při tomto rozmístění praporů a jednotek se však nesmí zapomenout na součinnost mezi prapory i uvnitř praporů.

V závislosti na operační sestavě VŠA, rozsahu a průběhu cest a terénních podmínek, je vhodné stanovit odpovědnost za jednotlivé cesty nebo úseky cest přímo velitelům ženijních silničních praporů.

Po odražení útoku nepřítel při zabezpečení první útočné operace armády k překonání pásma obrany a k rozvíjení úspěchu do hloubky týlu nepřítel, může dále žsilmp plnit tyto úkoly:

— uskutečnit úpravu a údržbu 2—3 armádních podélných cest přes pásmo příhraničních hor s rokádkami,

— zabezpečit úpravu 2—3 cest k usku-tečnění manévru na nový směr,

— upravit 1—2 armádní cesty pro svazky, útvary a zálohy armády,

— upravit 2—3 cesty pro zasazení druhého sledu,

— zabezpečit přechody přes vodní překážky,

— zpevnit nebo nahradit mosty.

Rozhodujícím úkolem pro žsilmp bude v prvním pořadí zabezpečit úpravu a údržbu 2—3 podélných armádních cest přes pásma příhraničních hor, včetně příčných armádních cest na vlastním území i na území nepřítele do vzdálenosti 7—25 km oboustranně od státní hranice. Ten budou plnit ty ženijní silniční prapory, které při úpravě cest zpravidla postupují za svazky prvního sledu, využívají dosavadní cesty a cesty upravené těmito svazky. Po dosažení přechodu přes státní hranici zpravidla vyčlení žsilpr jednotky (až do zesílené žsilč na přechod) k jejich úpravě a údržbě a budou pokračovat dále v úpravě cest až po příčnou armádní cestu.

Celkový rozsah upravených cest v tomto období operace jednotkami žsilmp může být:

— 2—3 podélné cesty s přechody přes státní hranici,

— 1 příčná cesta na vlastním území,

— 1 příčná cesta na území nepřítele.

Celková délka těchto cest v závislosti na situaci může být 110 až 310 km, což odpovídá i možnostem obou ženijních silničních praporů.

Jednotky ženijních silničních mostních praporů se přesunou podle vývoje situace v tomto období do nového prostoru rozmístění, buď poblíž příčné armádní cesty na vlastním území nebo na území nepřítele. Svými jednotkami mohou posílit i žsilpr při údržbě přechodů přes státní hranici.

Přechody přes státní hranici i upravené silnice a cesty se pak předají na základě součinnosti ženijní záloze VŠA nebo silničnímu vojsku.

Nepřítel bude schopen působit na silnice a cesty, přesuny vojsk, druhé sledy a zálohy do celé taktické i operační hloubky. Poškození a ničení silnic a cest i jejich zaminování, bude nejčastěji uskutečňovat v souvislosti s ničením vojsk na osách přesunu nebo v prostorech soustředění. V jednotlivých případech bude ničit i důležité objekty na osách přesunu.

Při přechodu na území nepřítele je třeba předpokládat z jeho strany s rozsáhlým zatarasováním a používáním jaderných min. Na předpokládaném území má v současné době vybudovaná stálá zařízení pro ukládání konvenčních nebo jaderných náloží ve všech významných objektech (přehrady, mosty, horské soutěsky, významné komunikační uzly nebo tělesa silnic v násypch s důrazem u příhranič-

ního pásma). Proto se mohou jednotky žsilmp setkat až do hloubky 40 až 60 km i více od státní hranice se souvislým jaderným minovým pásem, doplněným klasickými zátarasami s minimální hustotou 0,75 ks jaderných min na kilometr. Následkem výbuchu jaderné miny mohou vzniknout značné nálevky (o průměru 160 i více metrů), prostory radioaktivního zamoření, zavaliny a požáry. Při současném výbuchu několika min mohou být některé prostory na značnou dobu obtížně průjezdné nebo zcela neprůjezdné.

Úsilí jednotek žsilmp při překonávání takového pásma bude především zaměřeno na vytyčení objízdek. Nebude-li možné zátarasu a prostory obejít (např. u přechodů přes státní hranici), budou nuceny jednotky žsilpr i žsilmp v nich zříditi průchody a zabezpečit další plynulý přesun. Za pomoci zemních strojů je možné upravit dna nálevek, zpevnit je a s využitím konstrukcí NDM upravit vjezdy, výjezdy popř. i dna. Zvýšená pozornost musí být věnována rozsahu radioaktivního zamoření a obdrženým dávkám u osob, které budou pracovat v těchto prostorech. Na likvidaci požárů se může žsilmp podílet jen vytvářením protipožárních pásem zemními stroji.

Značným nebezpečím budou minová pole zřízená minováním na dálku. Jednotlivé miny sice výrazně nepoškozují povrch silnic a cest, avšak představují významný zátaras, který může zpomalit a někdy i zcela znemožnit pohyb vojsk. Překonávání těchto minových polí bude třeba řešit s využitím výpomocných prostředků, vytyčením objízdek, popř. zřízením průchodů silami a prostředky přesunujících se útvarů a svazků.

Pro zabezpečení vysokého tempa útočné operace vševojskové armády, bude zpravidla ženijní silniční mostní pluk plnit úkoly opět centralizované. Jen ve zcela výjimečných případech mohou jednotlivé jeho prapory plnit úkoly samostatně nebo jako posilové prostředky.

Ženijní silniční prapory mohou ženijními silničními rotami upravovat podélné komunikace, které spolu sousedí. Silničními jednotkami těchto rot budou upravovat vozovky, odstraňovat zavaliny a překážky. Mostními jednotkami připravovat v dřevozávodech prvky konstrukcí dřevěných mostů pro vestavění do překážek místo zničených mostů a v blízkosti přemostění zřizovat záložní sklady tohoto materiálu pro opravu stálých mostů nebo jejich nahrazení NDM. Při úpravě cest je vhodné doprovázet mosty AM-50

ponechat v záloze a zabezpečit jimi vestavění jejich konstrukcí do překážek místo mostů zničených tak, aby se silniční jednotky mohly rychle přepravit přes překážku a pokračovat v úpravě cest za ní. Je též možné přímo přidělit ženijním silničním rotám tyto doprovodné mosty k dosažení větší operativnosti při plnění úkolů a zabezpečení spojení.

Ženíjní silniční mostní prapor může rozvinout mechanizované stavební závody v nejbližších lesích nebo ve stálých závodech a podnicích pro zpracování dřeva. Dále rotami ženijních konstrukcí připravovat prvky NDM v blízkosti středně širokých vodních překážek. Připravené prvky mohou přímo do prostorů zničených stálých mostů převážet mostními rotami. U nepoškozených mostů je vhodné zříditi zálohu materiálu pro jejich opravu a na objížďkách v bezpečné vzdálenosti od stálých mostů zříditi pevnou část náhradního kombinovaného mostu.

Ženíjní silniční mostní prapor (PMS) je vhodné ponechat v záloze velitele žsilmp a podle výsledků podrobného ženijního průzkumu tak zabezpečit plynulou přepravu a úpravu os rychlým přemostěním úzkých a středně širokých vodních překážek. K zabezpečení přeprav přes široké vodní překážky je schopen zřizovat přívozové přepraviště.

Takovým použitím praporů může žsilmp za jeden den upravit 2—3 podélné cesty za prvosledovými svazky a každých 30 až 50 km udělat úpravu a údržbu 1 až 2 příčných cest. Tempo úpravy cest odpovídá tempu útočné operace při maximálním využití stálých cest a cest již upravovaných svazky prvního sledu.

Narůstání úsilí v průběhu útočné operace zabezpečuje včasné zasazení druhého sledu VŠA. Pro jeho přesun na čáru zasazení bude zpravidla žsilmp upravovat 2 až 3 cesty, přitom se budou využívat většinou cesty již upravené. Současně s přípravou úpravy plánovaných cest pro zasazení druhého sledu armády bude nezbytné uskutečnit i ženijní průzkum 1 až 2 cest záložních.

Pro podporu druhého sledu bude možné zpravidla vyčlenit jen jeden žsilpr (popř. zesílený). Vlastní úprava cest vzhledem k nedostatku času bude spočívat ve vytyčení cest, úpravě objížďek neprůjezdných a zamořených prostorů, výjimečně i v odstraňování závalů.

V průběhu operace může vzniknout složitá situace, kdy bude třeba zasadit druhý sled armády na novém, zcela nepláno-

vaném směru. Pro zabezpečení tohoto úkolu bude muset žsilmp uskutečnit průzkum úseku cest s využitím vrtulníku, vyčlenit další armádní ženijní komunikační jednotky, popřípadě využít prostředky svazků prvního i druhého sledu. Avšak i za této situace je nezbytné ponechat část sil (jeden žsilpr) k úpravě a údržbě armádních podélných a příčných cest.

V průběhu přesunů druhého sledu armády bude docházet k největšímu ničení silnic a cest, nepřítel se bude snažit ničit je především v nejvíce zranitelných prostorech. Proto bude výhodné, ponechat jednotky žsilmp v těchto prostorech v pohotovosti připravené k rychlému zásahu po celou dobu přesunu druhého sledu armády.

I k přímému zabezpečení přesunujících se vojsk bude výhodné ponechat žsilpr především v prostorech horských a zalesněných masívů a ženijní silniční mostní prapory v nezanedbatelných úsecích středně širokých nebo i širokých vodních překážek. Po úderech nepřítelů na vojska za přesunu budou žsilpr zabezpečovat průzkum možných objížďek a vyhledávat nepoškozené nebo takové cesty, kde došlo jen k lehkým závalům. S největším nasazením je nutné pak odstraňovat vzniklé překážky a uvolňovat cesty pro odklon zasažených proudů. Další jednotky mohou uvolňovat cesty, na kterých byla vojska napadena.

Takovéto použití jednotek žsilmp vyžaduje jejich samotný přesun před vojska, která zaujala nový prostor. Přesun může žsilmp svými jednotkami uskutečnit zpravidla pouze v době odpočinku těchto vojsk.

Předpokládá-li se, že druhý den svazek druhého sledu, který zaujal výchozí prostor se přesune na čáru zasazení, pak úkolem žsilmp je zaujmout nejvíce zranitelné prostory, zabezpečit nejnútnejší potřeby a opatření k zabezpečení přesunu tohoto svazku při využití silnic a cest již upravenými silami svazků prvního sledu.

Ženíjní silniční mostní pluk při zabezpečování vysokého tempa útočné operace a manévru silami a prostředky VŠA na území nepřítelů bude plnit úkoly stejným způsobem jako na vlastním území, protože geografické, povětrnostní i klimatické podmínky jsou obdobné. Značnou pozornost bude muset věnovat přechodu přes státní hranici a přechodu horských hřbetů do hloubky až 50 km, neboť do této hloubky je pásmo obrany ze strany nepřítelů velmi dobře operačně připraveno.

Doba vykonání úprav poškozených silnic a cest bude mimo jiné závislá na rozsahu ničení a zatarasování, terénních podmínkách, hustotě silniční a vodní sítě, na množství a možnostech ženijních a ženijně silničních a mostních jednotek, době vyčleněné k udělání úpravy cest, denní i roční době, počasí, vycvičenosti jednotek žsilm, druhu a počtu techniky a materiálu, na řízení a velení žsilm.

Charakter a množství zátarasů na cestách ovlivňuje možnosti jednotek vyčleněných k jejich úpravě a údržbě. Znalost místa vzniku a charakteristiky překážky nebo i zatarasu na silnicích a cestách se stává důležitým prvkem při plánování a řízení úpravy a údržby cest.

NĚKTERÉ PROBLÉMY RACIONALIZACE INFORMAČNÍHO SYSTÉMU TAS V POLI

Jedním ze způsobů zvyšování efektivnosti a účinnosti řízení tankové a automobilní služby je v současném období racionalizace informačních a rozhodovacích procesů tankového a automobilního technického zabezpečení bojové činnosti vojsk a operací.

Racionalizaci informačních a rozhodovacích procesů TAS je nutné chápat nejen jako metodu, ale i jako proces, který se rozvíjí a opírá o současné poznatky vojenské vědy a techniky.

Relativní samostatnost informačního systému TAS, nejasnost o objemu a množství nutných informací pro rozhodování v minulosti vedla a ještě dnes ze „setrvačnosti“ vede buď k nadbytečnosti některých informací a nedostatku dalších, nebo ke snaze předložit maximální množství všech možných údajů často bez logického uspořádání.

Některé problémy racionalizace informačního systému TAS v poli

Racionalizace informačního systému TAS vyžaduje udělat podrobný rozbor současného stavu řízení technického zabezpečení, vymezení požadavků na množství, rozsah a četnost informací pro rozhodování a řízení TATZ a TEZ, vyhledání rezerv, zkoumání možnosti aplikace matematických, matematicko-logických metod, zpracování potřebné formalizované bojové technické dokumentace a v neposlední řadě také vypracování potřebných programů.

K hlavním problémům racionalizace informačního systému TAS patří:

1. Metody organizace práce s informacemi

Oba tyto extrémy pak ovlivňují potřebný čas a kvalitu rozhodovacího procesu, potřebu času na zpracování informací, ale i zpětně na informační proces.

Současné prostředky automatizace velení, počítače řady MOMI a POTAS a prostředky spojení umožňují vytvořit informační místa na jednotlivých stupních, která zabezpečují informační toky obecně, tedy i údaje pro TAS.

Umožňují urychlení sběru, přenosu zpracování a uchování informací potřebných pro rozhodování, zbavují řídící funkcionáře neefektivní práce, umožňují návaznost na informační systémy podřízených a nadřízeného stupně při vytváření jednotných informačních databází, zejména na operačních stupních a specifických služeb.

— využívání prostředků automatizace ke zpracování, uschování a přenosu informací,

— formalizace bojových technických dokumentů,

— racionalizace informačních činností.

2. Racionalizace informačních toků

— analýza informací (klasifikace),

— organizace sběru informací,

— způsob zpracování a předání (přenosu) informací.

3. Výstavba automatizovaných informačních systémů TAS.

Základem informačního toku a i objektem jeho racionalizace je denní technické hlášení (dále DTH) TAS.

Obsah, forma a termíny DTH TAS patří mezi největší, nejdiskutovanější problémy v posledních letech. Udělat změny v dosavadních DTH je nutné z důvodů, protože staré způsoby, metody zpracování a předávání se již dostaly do rozporu s požadavky na rychlost, přehlednost a přesnost informací z hlediska potřeb řízení tankového a

automobilního technického zabezpečení a tím i technického zabezpečení jako celku.

Jako základní požadavky vystupují:

— výběr pouze nezbytně nutných informací pro zpracování DTH a tak zabezpečit zkrácení doby pro jeho předání nadřízenému,

— stanovit obsah a formy DTH tak, aby přechod z ručního zpracování na automatizované a naopak byl co nejjednodušší.

Klasifikace informací TAS v poli

Jednou z podmínek využívání prostředků výpočetní techniky při řízení TAS je klasifikace informací TAS v rámci technického zabezpečení, která tvoří základ tvorby specifických databází TAS i SRDV včetně zpracování jednotné formalizované bojové dokumentace.

Klasifikace informací, výběr minimálního množství informací pro ruční zpracování, stanovení jejich optimálního nutného počtu pro výpočetní techniku, rozpor mezi požadavky a zdůvodněnou potřebou informací, rozdílné požadavky jejich transformace při řízení oprav a zásobování tankovým a automobilním materiálem tvoří souhrn problémů, které ovlivňují formalizaci DTH jako základního informačního dokumentu.

Současný vývoj směřuje k vytvoření jednotného denního technického hlášení pro všechny stupně velení. Zkušenost však potvrzuje, že tvorba univerzálního denního technického hlášení zpravidla končí právě na klasifikaci techniky, rozdělení informací podle způsobu jejich využití a podle kritérií jednotlivých stupňů velení.

Základní klasifikace tankové a automobilní techniky je stanovena předpisem Tank-1-1 a podrobně uvedena v číselníku tankové a automobilní služby; přitom obojí je pro potřebu TAS v poli příliš podrobné. Zvláštností klasifikace jsou tzv. kombinované soupravy, které patří do péče více materiálních hospodářů např. mostní tanky, samohybné prostředky RVD a PVO, atd. Dalším problémem klasifikace je, jak rozdělit tankovou techniku na bojovou a speciální. Problémem klasifikace automobilní techniky je její rozdělení na osobní, nákladní (dopravní) speciální (podvozky zbraní, spojovacích prostředků, dílenských prostředků atd.), tahače.

Toto rozdělení je zároveň pak i v rozporu s potřebami řízení při zásobování tankovým a automobilním materiálem, kde požadavky na rozdělení tankové a automobilní techniky jsou po typech např. T-72, T-55, BVP-1, PV3S, T-138, T-148 atd.

Stanovení základního rozdělení tankové a automobilní techniky by přispělo k racionalizaci informačních toků v rámci technického zabezpečení, k vymezení zodpovědnosti za sběr informací a umožnilo by výměnu informací v rámci TVS daného stupně. Tak např. služba RDV sleduje počty tankových kanónů, kulometů, vede počty zbraní na tankovém a automobilním podvozku, zatím co služba TAS zase shromažďuje údaje o speciálních vozidlech a podvozích atd.

Přitom lze např. z počtu bojeschopných tanků T-55 AM vyvodit informace pro službu RDV o počtu zbraní např. tankových kanónů, kulometů, palebných průměrech tankových zbraní a lze specifikovat i jejich složení.

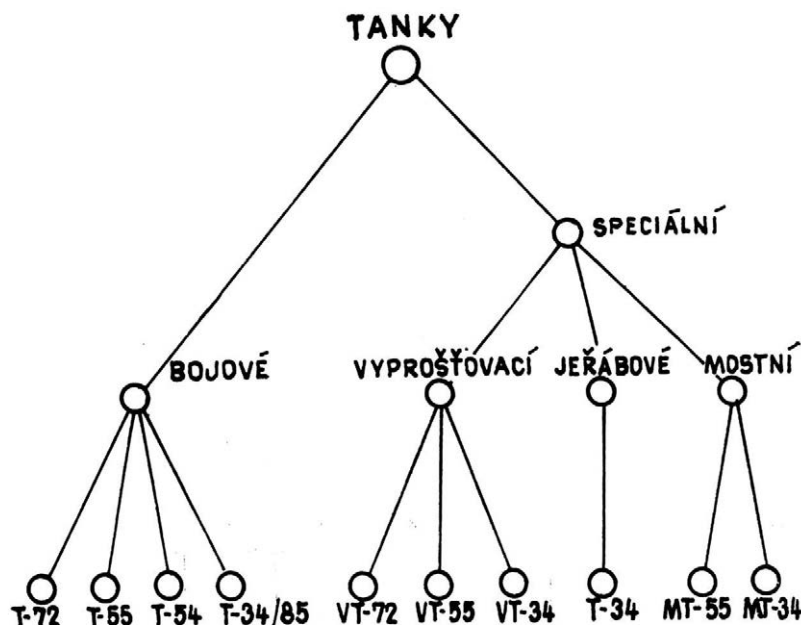
Dále lze tak získat i další informace např. pro službu PHM o náplních nafty motorové, oleje motorového a jejich průměrné spotřebě, nebo i o počtu rádiových stanic pro náčelníka spojení. Podobným způsobem lze získat i další informace o sledované technice, výzbroji a výstroji.

Informace o početním stavu tankové a automobilní techniky a o výzbroji se sledují a shromažďují také na velitelském stanovišti daného stupně. Ale často jen jako pouze transformované (sdružené). Např. počty tanků a BVP, které tvoří základní bojovou sílu vojsk, se soustřeďují na všech stupních bez transformace po typech T-55, BVP-1, BVP-2, (kromě T-72) ale obrněné transportéry se dělí podle stupňů velení na OT-pásové a OT-kolové, na operačních stupních zpravidla na OT celkem.

Jednoduché rozdělení tanků podle předpisu Tank-1-1 a číselníku je na obr.

Tabulka 1 pak ukazuje na současnou, běžně používanou přeměnu údajů podle jednotlivých stupňů velení.

Vezmeme-li v úvahu, že v rámci svazku jsou zpravidla podřízené útvary a jednotky vybaveny tankovou technikou jednoho ty-

Obr.

pu např. T-72, pak lze počet sledovaných typů techniky podstatně omezit.

Tyto příklady ukazují, že třídění techniky (ale i výzbroje) bude nutné řešit podle způsobu využití informací na daném stupni velení.

Základním kritériem by mělo být rozdělení na techniku:

- bojovou (rozhodující) pro potřeby ZVV a velitele,
- speciální pro potřeby řízení TATZ a ostatní techniku.

Při klasifikaci techniky by mělo být uplatněno i hledisko jednotlivých míst velení, tj. stanovení přeměny informací vzhledem ke způsobu jejich zpracování (ruční, strojové) a počtu funkcí TAS.

Rozdělení informací na základní a odvozené by přispělo též k optimalizaci informačních toků. Zároveň by došlo k vyloučení nadbytečnosti informací při jejich sběru a ke stanovení odpovědnosti za jejich shromažďování a rozdělování v rámci daného stupně velení.

Vydeme-li z předpokladu, že každý stupeň velení má své zvláštnosti, pak je nutné řešit zpracování hlášení TAS diferencovaně jak pro taktické, tak i operační stupně.

Na taktickém stupni je každá jednotka přesně popsána tabulkami počtů a u každé jednotky jsou konkrétní typy techniky a výzbroje. Vezmeme-li údaje ze cvičné organizace ČSLA a srovnáme-li je s údaji z posledních VŠC, můžeme dojít k tomuto závěru — viz tabulku 2.

Rozsah typů tankové a automobilní techniky na stupni prapor (a jím na úrovni postavené) umožňují zpracovat informace v pluku podrobně.

Prvním místem transformace by měl být svazek, jemuž přidělena výpočetní technika (POTAS) umožní automatizované zpracování údajů pro potřeby ostatních technických funkcí. To předpokládá na svazku zpracovat seznam (matici) jednotek a jejich vybavení tankovou a automobilní technikou, stanovit způsob transformací a maticí odvozených informací pro ostatní funkce.

Tabulka 1

Tabulka										
Prapor	T-72	T-55	T-54	T-34/85	VT-72	VT-55	VT-34	JT-34	MT-55	MT-34
Pluk					VT			JT	MT	
Divize					VT			T-speciální		
A		T-bojové			T speciální					
F		T-bojové			T speciální					

Počet typů techniky

Tabulka 2

		Msd	Msp	TP	Do	Mspr	Tpr
Tanková technika	T	2	1	1	-	-	1
	BVP	2	1	1	1	1	1
	OT	3	3	3	1	1	2
Automobilní technika		7	4	4	4	3	3
Celkem typů TAT		14	9	9	6	5	7

DTH jednotek a útvarů svazku takto zpracovaná byla konkrétní a mohla by obsahovat pouze ty údaje o technice, kterou je jednotka nebo útvar vybaven. Pak i hlášení, např. o početním stavu, by mohlo být stanoveno jako formulář do jisté míry obecně.

Je zapotřebí, aby počítač POTAS na svazku s využitím přenosových zařízení umožnil přenos vybraných informací o svazku bezprostředně do báze dat operačních stupňů armády, frontu k dalšímu automatizovanému zpracování.

Podobným způsobem by bylo možné řešit i problematiku hlášení TAS na operačních stupních, protože počítače řady ADT umož-

ňují zpracovat získané údaje v potřebném rozsahu.

K zabezpečení neustálé informovanosti bude nezbytné zvážit i možnost ručního (náhradního) zpracování informací na operačních stupních. Tento problém by bylo možné řešit pouze dosavadním způsobem, tj. předáním vybraných (transformovaných) údajů z taktického stupně pomocí technických pojitůk popřípadě i písemně.

Přeměna údajů ke strojovému zpracování je objektivní nutností. Ruční zpracování na operačních stupních je časově náročné a využití netransformovaných údajů je prakticky nemožné vzhledem k jejich množství.

Další racionalizace informačního systému TAS v poli není možná bez využívání prostředků automatizace velení. Prostředky automatizace velení umožňují optimalizovat sběr informací TAS, uchovávat je a zpracovávat v potřebném časovém intervalu. Dále podle potřeb je postupovat diferencovaně velitelům, jejich zástupcům a funkcionářům služeb.

To však předpokládá změnit dosavadní způsob práce s informacemi, upravit kla-

sifikaci tankové a automobilní techniky, stanovit údaje základní a odvozené a určit konkrétně odpovědnost za jejich sběr v rámci technického zabezpečení.

Je nutné si uvědomit, že základní způsob zpracování informací se musí uskutečnit prostřednictvím výpočetní techniky, přitom ruční zpracování informací zejména na stupni svazek v perspektivě by mělo být jen dočasné a na operačních stupních by mělo být zcela mimořádné.

Velení vojskům v kritické situaci

Redakčně upravený a zkrácený obsah článku plukovníka v záloze V. P. Saveleva, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 7/1986.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že kritická situace nabývala v závislosti na rozsahu vojenské činnosti na strategickém, operačním nebo taktickém charakteru.

V soudobých operacích, v souvislosti s vyzbrojením armád mohutnými prostředky ničení, bude vznik mimořádně ostré situace častým zjevem. Z tohoto důvodu nabývá na aktuálnosti studium příčin vzniku takových situací a zkušeností velet vojskům za složité a těžké situace.

Za nejobecnější příčiny kritických situací lze pokládat:

- náhlou změnu situace,
- narušení vzniklé rovnováhy sil,
- vedení překvapivého ohromujícího nepřátelského úderu,
- přijetí rozhodnutí pro operaci (bitvu, boj), které neodpovídá vzniklé situaci,
- ztrátu velení vojskům,
- pokles úrovně morálně bojových vlastností příslušníků jednotek atd.

Nejčastěji však vznikaly kritické stavy v průběhu operací jako výsledek **náhlých, neočekávaných změn situace ve prospěch nepřítele**. Občas to přivádělo naše vojska na pokraj zmaření bojových úkolů. V konečném výsledku byly náhlé změny situace důsledkem dvou příčin:

- nedostatečné organizační práce při přípravě operace,
- pomalé reakce velení na změny situace v průběhu operace.

Tak např. v berlínské operaci postoupil útočící sled vojsk 1. běloruského frontu po mohutné palebné přípravě o 1,5 až 2 km (32. střelecký sbor o 8 km), když se na Seelovských vrších setkal se silným odporem nepřítele. To podstatně způsobil snížení tempa postupu a přinucení k přijetí vleklého boje. Nastala kritická situace.

Často vznikala kritická situace jako důsledek i **podstatné změny v poměru sil na rozhodujících směrech**. V tom je velmi charakteristické první období bitvy pod Kurskem.

Německému fašistickému velení se podařilo dosáhnout převahy v silách i prostředcích na zvolených směrech útoku vlastních úderných uskupení. Přestože na tomto úseku fronty mělo sovětské velení mohutné strategické uskupení vojsk, obratně stupňovalo intenzitu úderů, docílilo nejdříve rovnováhy a potom značné převahy na směrech hlavního nepřátelského úderu.

Ne bezvýznamnou příčinou kritické situace bylo i vedení nepřátelského překvapivého mohutného úderu. Bylo to např. v polovině prosince roku 1944 v Ardénách. Velení 1. americké armády bylo přesvědčeno, že německá fašistická vojska tam nemají takovou sílu, která by byla schopna vést velkou útočnou činnost. Ale 16. prosince překvapivý úder tří německých armád (6. SS, 5. tankové a 7. polní) okamžitě postavil vojska 1. americké armády do kritické situace. Ta nekladla žádný odpor a začala dezorganizovaně ustupovat. Panika ztěžovala přesun vojsk, paralyzovala bojeschopnost útvarů a vylučovala jejich organizované velení. Do 25. prosince postoupila německá fašistická vojska o 90 km. A tak, pouze přechod sovětských vojsk do útoku na sovětsko-německé frontě o 8 dní dříve jak předpokládal plán, donutil přerušit jejich útok na Západě.

Rozbor všech sovětských úspěšných operací ukazuje, že se ve většině případů uskutečnily překvapivě, což usnadnilo rozbití nepřátelských silných uskupení. Tak tomu bylo v bitvách u Moskvy a Stalingradu, ale téměř i ve všech největších útočných operacích Sovětské armády v letech 1943 až 1945.

V soudobých podmínkách možnosti stran k vedení překvapivých úderů ještě více vzrostly, z čehož plyne, že se tento faktor stává jedním ze základních v rozvoji bojové situace a v dozrávání kritické situace.

V letech minulé války docházelo často ke kritické situaci. Ta vznikala nezdědka jako důsledek toho, že velením přijaté rozhodnutí neodpovídalo vzniklé situaci.

Např. v únoru až březnu 1943 v důsledku nedocení možnosti nepřítele vojska Jihozápadního a Voroněžského frontu, silně oslabené v předchozích útočných bojích a pocítující nedostatek munice a PHM, pokračovala ve všeobecném útoku. Velení frontů a Hlavní stan vrchního velení chybně počítali s tím, že se hitlerovci rozhodli vyvést své hlavní síly z Donbasu za Dněpr. Proto také všechny síly obou jmenovaných frontů směřovaly jen k útoku. Ale mezitím však nepřítel skrytě vytvořil úderná uskupení v prostoru Krasnodaru a jižně Krasnoarmejskoje a pak 19. února s překvapením přešel do protiútoků proti vojskům Jihozápadního frontu a vedl úder na sbíhavých směrech. Výsledek útoku zapříčinil, že v důsledku toho naše hlavní síly, které předtím ohrožovaly bok a týl skupiny armád „Don“, se samy najednou dostaly do kritické situace.

Jindy zase vznikla kritická situace jako důsledek úplného narušení systému velení v rozhodujících okamžicích vývoje bojové činnosti. Štáby, které ztratily spojení s podřízenými vojsky, si nemohly ujasnit jejich stav a situaci, neměly možnost včas reagovat na změnu situace, ve které se vojska nacházela. Příkladem toho je kerčská operace Krymského frontu.

V soudobých podmínkách, jak ukazují zkušenosti z lokálních válek, možnosti narušení velní ještě více vzrostly. Např. ve válce v roce 1973 dokázaly syrské ozbrojené síly vybojovat si a udržet v prvních dnech bojové činnosti nadvládu ve vzduchu na operačně taktickém stupni. Vcelku úspěšně dokázaly dezorganizovat činnost systému průzkumu a velení pozemním vojskům, vojsku protivzdušné obrany i izraelskému letectvu.

Ke zničení míst velení a spojovacích uzlů používaly bojující státy v širokém rozsahu:

- nejnovější prostředky REB,
- rozličné řízené rakety a letecké pumy s televizním a laserovým systémem navedení na cíl,

- bezpilotní letecké prostředky,
- diverzní průzkumné skupiny,
- úder letectva, dělostřelectva a mobilních vojsk.

Místa velení se stala nejdůležitějšími objekty ničení.

Odvrátit vznik nebo likvidovat krizovou situaci je důležitý úkol všech orgánů velení vojskům (silám).

Rozbor historických zkušeností přesvědčivě dokazuje, že podmínky pro vznik kritické situace ještě neznamenal její nevyhnutelnost. Bojové zkušenosti nesporně potvrzují, že z libovolně těžké situace lze nalézt východisko jak při plánování operací, tak i v průběhu jejich vedení.

Při přijímání rozhodnutí a při plánování operace je velitel povinen předvídat všechny možné varianty vzniku kritických situací v průběhu rozvíjení bojové činnosti a učinit opatření k jejich vyloučení neb rychlé likvidaci. Přitom musí být jen v obecných rysech zjistit, ve kterých obdobích operace mohou pravděpodobně nastat zásadní změny situace. Zároveň musí stanovit efektivní opatření k jejich odvrácení a v případě, že vzniknou, rychle upravit plán bojové činnosti.

Základní opatření, pomocí kterých lze vyloučit kritické situace, nebo je likvidovat jsou tato:

- včasné uskutečnění protiopatření ke zmaření zámyslu nepřítele (vytvoření silných druhých sledů a záloh, spolehlivé palebné zničení možných úderných uskupení),
- manévr palbou i vojsky,
- vedení protiúderů,
- obnova obrany na nových čarách,
- rychlá obnova bojeschopnosti vlastních vojsk, jejich operační sestavy, velení a všestranného zabezpečení,
- stanovení nových (upřesnění předchozích) úkolů vojskům a praktická organizace jejich bojové činnosti,
- důsledná organizace součinnosti a udržení vysokého bojového ducha vojsk.

Zvláštní význam má umění velitelů a štábů a také vycvičenost vojsk v tom, aby dokázali přejít ve velmi krátké době od jednoho druhu bojové činnosti k druhému, správná volba času zahájení aktivní činnosti v souladu se vzniklou situací.

Za příklad slouží zkušenosti z balatonské operace. Její zvláštnost spočívala v tom, že ji uskutečňovala vojska 3. ukrajinského frontu v průběhu přípravy útoku na Vídeň. Německé fašistické velení mělo v úmyslu rozdrtit a odrazit sovětská vojska v Maďarsku za Dunaj a zabránit jim tak v přístupu k jižní hranici Německa. S tímto úmyslem soustředil nepřítel proti 3. ukrajinskému frontu 31 divizí, z toho 11 tankových. Aby front tankový úder vydržel, přešel částí sil do obrany. Zvláštní pozornost byla věnována vytvoření systému protitankové palby a ženijním zátarasům. V úseku Hant - jezero Balaton, kde se očekával hlavní nepřátelský úder, bylo proto vytvořeno 66 protitankových rájů. Na všech stupních velení se co nejpečlivěji probíraly otázky součinnosti vojsk, organizace manévru silami a prostředky, vedení protiúderů a protizteží druhými sledy a zálohami a také způsob výkonu služby hotovostních sil. Nepřetržitě byla zdokonalována obrana, vedení průzkumu a systematicky byla kontrolována pohotovost vojsk k odražení úderu nepřítele.

Rozsáhlý manévr zálohami, dělostřelectvem i letectvem, vysoká pevnost sovětských svazků, útvarů a jednotek, hrdinství vojáků a důstojníků zmařilo plány německého fašistického velení, které bylo nuceno přerušit útok vlastních vojsk. Jestliže na začátku operace pro naše vojska vznikla poměrně složité situace, v podstatě kritická situace, pak se po 10 dnech do ní dostal sám nepřítel, a to jen proto, že sovětské velení dovedně reagovalo na nebezpečné změny situace.

Bojové zkušenosti ukázaly i nemálo jiných příkladů, které vedly ke zmaření zámyslu nepřítele, odstranění nebezpečí krizových situací pro sovětská vojska.

Tak např. v únoru roku 1945 soustředilo velení wehrmachtu ve východním Pomořansku hlavní část sil armád „Visla“ k protiútoku s cílem zničit vojska 1. běloruského frontu, který pronikl k Odře a zmocnil se tam předmostí. Aby se překazil zámysl nepřítel, bylo zapotřebí zapojit ještě do operace čtyři vševojskové armády, dvě tankové armády, jezdecké divize tohoto frontu a rovněž 2. běloruský front. V průběhu východní pomořanské operace zničily hlavní síly skupiny armád „Visla“ a zlikvidovaly nebezpečí mohutného úderu ze severu proti vojskům, jež dosáhla Odry.

Při likvidaci kritické situace připadla neobyčejně velká úloha v operacích Velké vlastenecké války i nadřízenému velitelství. To se zapojilo v řadě případů tím, že zasadilo do operace své zálohy, síly a prostředky sousedních svazů, dále leteckými a dělostřeleckými údery ničilo nepřátelská vojska, která pronikla do našich postavení, a tak zmařilo zámysl nepřítel.

V soudobých podmínkách možnosti nadřízeného velení, co se týče snížení intenzity rozvoje kritické situace, značně vzrostly. Mezi základní způsoby účasti vyššího velitele při odvrácení a zmaření krizové situace bude:

- jaderné (palebné) působení na nej důležitější objekty a nebezpečné prvky operační sestavy nepřítel do velké hloubky,

- zabránění zasazení nepřátelských druhých sledů, záloh a vojsk z jiných směrů k rozvíjení úspěchu,

- manévry vlastními zálohami do prostoru vzniklé krizové situace,

- poskytování účinné pomoci při obnově systému velení, atd.

Přibrání sil a prostředků nadřízeného velitele je důležitým způsobem k vyřešení kritické situace. Zároveň je třeba zdůraznit, že ke změně situace docházelo, jak dokazují zkušenosti, zásluhou především rozhodné a obětavé činnosti vlastních

vojsk a orgánů velení, které se nacházely v kritické situaci.

Vždyt tito velitelé vojsk brali na sebe nejsilnější úder a záviselo na tom jak byli připraveni, jak dalece měli spolehlivý bojový potenciál a velení, co často určovalo i úspěch v dané operaci.

Podle zkušeností z Velké vlastenecké války měly pro zmaření převahy a pro stabilitu situace rozhodující význam tyto faktory:

- udržování vojsk ve vysokém stupni bojové pohotovosti k plnění překvapivých vzniklých úkolů,

- vedení mohutných úderů proti nepříteli,

- odvážný a rychlý manévry silami a prostředky na ohrožený směr,

- projev válečné lsti a klamání nepřítel ve smyslu ke skutečným vlastním zámyslům,

- zvýšení palebné aktivity vojsk.

K tomu bude také směřovat i hlavní úsilí velení v soudobých operacích. Nepředvídaná situace v průběhu bojové činnosti vyžaduje od velitele a štábu rychlou a odpovídající reakci, včasné přijetí nových rozhodnutí, upřesnění úkolů vojskům a způsobu jejich součinnosti, a to vše za nepřetržitého nepřátelského působení na uskupení našich vojsk a systému velení.

V těchto podmínkách roste úloha samostatnosti velitelů a štábů při určování způsobu činnosti, ve využívání vlastních sil a prostředků, v přípravě a uskutečňování manévru a protiztečí vzhledem k zámyslu velitele. Přílišná centralizace velení v podmínkách mimořádně rychlé změny situace se projeví negativně ve včasném uskutečnění potřebných opatření, a to v důsledku nazrání kritické situace.

Organizace systému velení vojskům a metody práce velení a štábů v kritické situaci mají své zvláštnosti, dané stupněm narušeného velení jako celku.

V zabezpečení stálosti a nepřetržitosti velení v kritických podmínkách má prvo-

řadý význam **rychlá obnova narušeného velení**. Udržet je zcela nezranitelným je velice obtížné, a proto musí velitelé a štáby vždy počítat s opatřeními k obnově narušeného velení v co nejkratší době. Za Velké vlastenecké války se to uskutčňovalo tak, že se velení předalo na jiné místo velení, nebo na velitelské stanoviště jednomu z podřízených svazků (svazů), organizováním dočasného velení z míst velení nadřízeného stupně nebo usměrnění tohoto nadřízeného, jejich operační skupiny se spojovacími prostředky poskytovaly pomoc při obnově velení. V řadě případů tyto skupiny vytvářely jádro pro formování nových, předtím zničených velitelských stanovišť podřízených. Dále využitím uchráněných pomocných spojovacích uzlů, oklikovými a záložními spojovacími kanály, komplexním používáním rádia, linkových a mobilních prostředků, změnou rozdělení bojeschopných příslušníků velitelských stanovišť. Všechna tato opatření měla a mají své opodstatnění i za současných podmínek.

V závislosti na konkrétních podmínkách musí k upřesnění situace doručovat často informace vojskům důstojníci nadřízeného štábu pomocí vrtulníků či jiných mobilních spojovacích prostředků. V nejdůležitějších okamžicích boje může velitel osobně vyjet či (letět) k podřízeným vojskům nebo vyslat své zástupce a další důstojníky, aby se na místě seznámili se situací, hlásili mu výsledky, usměrnili činnost vojsk k dosažení stanovených cílů, rychle jim doručili upřesněné nové úkoly, zvýšili jejich aktivitu a povzbudili podřízené v pevné víře ve vítězství.

Podle zkušeností z Velké vlastenecké války nemohli v některých případech příslušníci štábu předložit velitelům vyčerpávající informace o vlastních vojskách a nepříteli. Nedostatek informací je však nezbavoval odpovědnosti za včasné přijetí zdůvodněných rozhodnutí a štáby za kvalitní plánování bojové činnosti. U orgánů velení vzrůstala při plnění svých funkcí úloha předvídat vývoj situace. Na

základě neúplných údajů, vlastních znalostí a zkušeností velitel v průběhu hodnocení předvídal, jak si bude počínat za dané situace nepřítel, pro jakou činnost se v nejbližší době rozhodne on, a co je třeba udělat pro lokalizaci úsilí nepřítel.

Na zvláštním významu a důležitosti nabývá v kritické situaci v činnosti orgánů velení faktor času.

Potřeba rychlé reakce na změny situace předpokládá maximální soustředění a vysokou organizovanost velitele a štábu. Oni totiž musí za chodu a přesně řešit složité otázky ne vždy za přehledné situace. Od velitelů a všech příslušníků velení se vyžaduje velká houževnatost, mimořádná pevnost a důraznost při získávání údajů o situaci a velení vojskům.

Pochopitelně, že rozhodující úloha v tom náleží veliteli. On musí umět řídit především sebe objektivně hodnotit údajlosti, reálně zvažovat velikost hrozícího nebezpečí. Schopnost velitele překonávat vlastní slabosti, projevovat chladnokrevnost, potlačit pocit bezradnosti, to mu umožní včas určit reálné způsoby k likvidaci kritické situace. Bojové zkušenosti potvrzují, že nezřídka díky vojévůdcům, kteří projevili pevnou vůli a sebeovládání přišlo vítězství tam, kde se pokládalo téměř za nemožné.

Jako efektivní se při velení ukazuje osobní styk velitele a příslušníků velení s veliteli a důstojníky štábů podřízených jednotek a útvarů.

Nikdy neztratí na významu nekompromisní požadavek zrozený za války: „Tam, kde se vytvořila složitá a kritická situace, tam je také místo velitele“. On na vlastní oči vidí vývoj událostí na rozhodujícím směru, sám pocítuje stupeň intenzity bojové činnosti a tak hluboce proniká do celé složitosti vzniklé situace. Hodnotí ji s vysokou objektivitou, a to mu umožňuje s maximální efektivností využívat síly a prostředky, které má k dispozici ke zmaření zámyslu nepřítel.

Zkušenosti z předchozích válek ukazují, že úkol zavést pořádek a obnovit bojeschopnost jednotek, které zakolísaly, se vždy řešil především úsilím velitelů a důstojníků štábů. Jejich operativnost při upřesňování situace, pevnost a odolnost, rozhodnost při přijímání tvrdých opatření, zabezpečovalo přerušení dalšího rozšíření negativních jevů. Při výchově vysokého morálního ducha měla bezesporu důležitý význam také stranickopolitická práce.

K zabránění dalšího rozšíření kritické situace je třeba využívat všech možností, které mohou ovlivnit její kladný vývoj. Za války se při volbě míst velení bralo v úvahu, do jaké míry to ovlivní přerušení dalšího zostření situace. Ne náhodou bojové zkušenosti potvrdily, že za těžké situace je zapotřebí velitelská stanoviště velitelů jednotek, útvarů, svazků i svazu rozmísťovat blíže k vojskům. To je podmíněno tím, že nadřazený štáb je pro podřízené příkladem v pevnosti, odolnosti, utvrzuje v nich víru ve vítězství a spolu s tím dokazuje svou připravenost podělit se s nimi o celou tíhu vzniklé situace. Proto jmenovitě z tohoto hlediska je třeba kladně hodnotit rozhodnutí velení 4. gardové armády a 3. ukrajinského frontu, za to, že vybudovala svá velitelská stanoviště v průběhu třetího nepřátelského a nejsilnějšího úderu (ve dnech 18. až 26. ledna roku 1945) v průběhu budapeštské operace co nejbliže k první linii, s cílem odblokovat svá obklíčená uskupení.

Podle nárůstu složitosti situace podstatně se zvyšuje rozsah prací štábu a znač-

ně se zkracují časové lhůty na jejich splnění.

Zkušenosti z válek ukazují, že v důsledku vyřazení řady důstojníků podstatně se zvyšuje růst zatížení těch, co zůstali. Spolu s tím se zvyšují i požadavky na kvalitu jejich práce. V těchto podmínkách sehrává důležitou roli organizovanost činnosti orgánů velení, rozumný přístup k určování metod řešení úkolů, dále velení v požadovaném rozsahu a volbě takových opatření, které nevyžadují velkou ztrátou času a sil.

V podmínkách kdy morální, psychologické a fyzické síly vojáků a důstojníků dosahovaly maximálního vypětí, **vzrůstala především úloha stranickopolitické práce.** Její úsilí směřovalo především k obnově morálně bojového ducha vojsk, která se ocitla v těžké situaci. Ke snížení psychologické odolnosti nepřítel v širokém rozsahu využíval rádia, rozhlasových zpráv, letáků, hlavní důraz kladl na zstrašování, zkreslování skutečné situace, ukazoval na bezvýchodné postavení, do kterého se dostaly jednotky a útvary — s tím, aby paralyzoval jejich vůli k odporu. To vše vyžadovalo zesílení účinnosti stranickopolitické práce.

Velet vojskům za kritické situace v soudobé operaci vyžaduje od velitelů a ostatních příslušníků orgánů velení vysokou politickou a profesionální připravenost, maximální soustředění duševních a fyzických sil, oddanost, pevnost, vysoké mírovství, přesnou organizovanost, umění předvídat průběh událostí a být připraven ke zdůvodněnému riziku.

různé

Plukovník doc. Ing. Zdeněk K o d e š, CSc.

K ujasnění obsahu vojenské terminologie

(Pokračování z VM č. 4/1987)

Hustota sil a prostředků

je číselně vyjádřený údaj získaný dělením celkového počtu sil a prostředků v daném směru (pásmu, úseku) šířkou tohoto směru v kilometrech. Udává počet sil a prostředků **na jeden kilometr fronty**.

Požadovaná hustota všech prostředků palebného ničení

udává počet odpalovacích zařízení, děl, minometů, raketometů, letounů a vrtulníků na 1 km fronty. Stanoví se na základě hodnocení nepřítele a stanoveného stupně palebného ničení nepřítele.

Za základ propočtů je považována jednotná výpočtová zbraň. Spotřeba munice je propočítávána podle jednotného výpočtového náboje.

Jednotná výpočtová zbraň je dělo ráže 152 mm jako základ pro zpracování operačně taktických propočtů požadované hustoty při palebném ničení nepřítele, na které je podle své účinnosti převeden

každý prostředek, který se zúčastní palebného ničení nepřítele.

Výpočtový tank je základem pro výpočet a určení složení nepřátelského obrněného uskupení. Jako výpočtový tank byl přijat tank M60A1 s koeficientem rovným jedna.

Pro určení početního složení nepřátelského obrněného uskupení ve výpočtových tancích se vynásobí počty tanků, BVP, OT a samohybných PTK příslušnými koeficienty a obdržené výsledky se sečtou. Propočty se dělají do hloubky obrany brigád (pluků) prvosledových divízi.

Jednotný výpočtový náboj, náboj ráže 152 mm, podle něhož se dělají operačně taktické propočty spotřeby munice všeho druhu.

Koeficient bojové efektivnosti PT prostředků

při přímé střelbě na pozemní cíle ukazuje střední statistickou hodnotu úspěšnosti různých zbraní při boji s obrněným

mi prostředky nepřítel a umožňuje proto stanovit možnosti protitankových prostředků divize a pluku k odrazení zteče nepřátelského obrněného uskupení.

Požadovaný poměr sil a prostředků

je takový poměr sil a prostředků, který i při očekávaných ztrátách zabezpečuje úspěšné splnění úkolů.

Teoretické výzkumy, zkušenosti z 2. světové války a z lokálních válek posledního období ukazují, že k dosažení cílů útočné operace frontu (armády) musí být vzájemný poměr sil a prostředků (v bojových potenciálech) nejméně 2,5:1 ve prospěch útočníka. Při plnění hlavních operačních úkolů musí být převaha v silách a prostředcích nejméně 3:1, přičemž optimální poměr je od 4 do 6:1.

Výchozí poměr sil a prostředků

je skutečný poměr sil a prostředků získaný porovnáním bojových potenciálů vlastních vojsk a nepřítele plánovací skupinou (skupinou pro plánování a řízení) jaderného a palebného ničení.

Očekávaný (přípustný) stupeň ztrát vlastních vojsk

je údaj ztrát v procentech v průběhu celé operace nebo operačního úkolu, který stanoví velitel frontu (armády) po zhodnocení složitosti situace a uložených úkolů.

Je výchozím podkladem pro stanovení požadovaného poměru sil a prostředků k dosažení cílů operace (boje). Čím je procento přípustných ztrát nižší, tím výhodnější musí být pro útočníka požadovaný poměr sil a prostředků. Např. v útočné operaci stanovení 5 % ztrát odpovídá požadovanému poměru sil a prostředků 5:1, zatímco při ztrátách 20 % jen 2,5:1.

Požadovaný (nutný) stupeň palebného zničení nepřítel

je koeficient, který vyjadřuje poměr počtu nepřátelských objektů spolehlivě ničených všemi palebnými prostředky k celkovému počtu těchto objektů.

Stupeň 1,0 jako střední operačně taktická jednotka stupně palebného zničení nepřítel vyjadřuje **zničení 60 % a současné umlčení 20 %** jeho hlavních objektů, tj. **působení celkem na 80 % objektů**, což odpovídá snížení bojového potenciálu nepřítel za celou operaci o 60 %, při plnění jednotlivých hlavních úkolů o 70 %.

Stupeň zničení každého objektu má být, podle důležitosti, od 40 do 90 %.

V útočné operaci se potřebný stupeň palebného ničení stanoví v každém konkrétním případě pro každý směr a různá uskupení nepřítel. Při útoku na připravenou obranu po přesunu z hloubky zahajovaném průlomem se určeného stupně palebného ničení musí dosáhnout v úseku průlomu zpravidla za první tři období palebného ničení.

Praxe ukazuje, že v útočné operaci (boji) se stupeň palebného ničení obvykle pohybuje v rozmezí 0,6–1,0.

V obranné operaci se vypočítává za dobu od zahájení operace do ukončení bojové činnosti v obranném pásmu. Stanoví se pro každý směr rozvíjení nepřítel, jakož i při vedení boje o udržení jednotlivých pásem obrany.

Na rozdíl od útočné operace bude požadovaný stupeň objektivně nižší — zpravidla nepřesáhne 0,5, tj. zničení 30 % a umlčení 10 % hlavních objektů nepřítel (**působení celkem na 40 % objektů**), což odpovídá snížení bojového potenciálu nepřítel o 30 % během celé operace nebo 35 % při plnění hlavních operačních úkolů.

Efektivnost palebného ničení

je dosažitelný výsledek působení na uskupení a objekty nepřítel silami a prostředky určenými ke splnění palebných úkolů. Hlavním ukazatelem efektivnosti palebného ničení nepřátelského uskupení je **snížení jeho bojového potenciálu**. Tento stupeň vyjadřuje poměr vyřazených základních cílů (prvků) ničených objektů k jejich celkovému počtu ve všech hlavních objektech uskupení, vyřazených v bojových potenciálech výzbroje a techniky. Uvádí se v procentech.

Bojový potenciál

používaný při výpočtu efektivnosti palebného ničení nepřítel je číselná vyjádření bojové hodnoty jednotky, útvaru či svazku. Je součtem součinů počtu bojových prostředků a jejich bojových (kvalitativních) koeficientů, které představují **technickou vybavenost a schopnost** těchto prostředků plnit bojový úkol. Nepočítá s lidským faktorem, neboť jeho matematické vyjádření by bylo velmi složité (a stejně nepřesné).

V plném slova smyslu bojový potenciál v sobě slučuje vojenské umění a technickou vybavenost, ideovou pevnost, organizovanost a kázeň příslušníků ozbrojených sil, jejich věrnost vlastenecké a internacionalistické povinnosti (Program KSSS, část II/IV., Rozvoj politického systému socialistické společnosti).

Bojový koeficient

je veličina, která vyjadřuje poměr bojové hodnoty určité zbraně k bojové hodnotě zbraně stejného druhu, jejíž typ byl zvolen jako základ pro srovnání zbraní daného druhu. U typu zbraně zvolené jako základ pro srovnání zbraní daného druhu je bojový koeficient roven jedné (1,0).

Bojových koeficientů se využívá ponejvíce k výpočtu poměru sil a pro potřebu ČSLA je stanoven každoročně GŠ.

Průzkumný palebný komplet

je dočasný prvek bojové (operační) sestavy divize (armády). Vytváří se z prostředků dělostřelectva, průzkumu a velení divize (armády) k plnění taktických úkolů. Perspektivně má být stálým prvkem bojové či operační sestavy.

Vyznačuje se přísně centralizovaným řízením vyčleněných sil a prostředků dělostřeleckého průzkumu, vzhledem k získaných průzkumných údajů a jejich bezprostředním využitím pro palbu.

V rámci divize se vytváří v závislosti na počtu dělostřeleckých oddílů přidělených divizi (proto se vytváří zpravidla jen u divize na směru hlavního úderu armády).

Je určen k plánovitému zjišťování cílů v systému komplexního průzkumu divize i samostatně a k centralizovanému i samostatnému rychlému ničení nejdůležitějších zvolených objektů nepřítele v pásmu divize, jejichž vyřazením lze významně narušit velení vojskům, vedení průzkumu a použití nejdůležitějších palebných prostředků nepřítele.

Působí do hloubky 15–20 km za linii fronty.

Průzkumný palebný komplet **vševojskové armády** se vytváří jen výjimečně. Vytvoření je podmíněno požadavkem ničení objektů taktického a operačního významu.

Je určen k samostatnému zjišťování a k rychlému ničení zvolených cílů na směru hlavního úderu armády, jejichž vyřazením lze významně narušit bojovou činnost vojsk nepřítele.

Působí do hloubky 20–30 km od linie fronty.

Průzkumný úderný komplet

se vytváří jako dočasný (perspektivně stálý) prvek operační sestavy. Tvoří jej uskupení prostředků vedení jaderných úderů raketovým vojskem a letectvem,

v některých případech i dělostřelectvem (raketomety) velkého dosahu, dále prostředků průzkumu a velení na stupni armáda a front.

Na stupni **armáda** je určen k centralizovanému, samostatnému a rychlému ničení důležitých zvolených objektů v pásmu armády, jejichž zničením lze výrazně narušit velení vojskům, vedení průzkumu, činnost prostředků REB a použití nejdůležitějších palebných prostředků nepřítele. Může působit do hloubky až 250 km.

Průzkumný úderný komplet **fronty** je určen k plánovitému zjišťování cílů v systému komplexního průzkumu i samostatně a k centralizovanému, samostatnému a rychlému ničení nejdůležitějších zvolených objektů nepřítele, jejichž vyřazením lze výrazně narušit velení vojskům, vedení průzkumu, činnost prostředků REB a použití nejdůležitějších úderných prostředků nepřítele.

Může působit do hloubky až 450 km.

Vysoce přesné zbraně

jsou zbraně, které jsou schopny zabezpečit zničení konkrétně určeného cíle prvním výstřelem (odpalením) s pravděpodobností nejméně 0,5, v libovolné vzdálenosti v rozmezí svého dosahu.

Vysoké přesnosti se dosahuje použitím speciálního systému navedení prostředku ničení nebo jeho nosiče.

Průzkumný palebný systém

se skládá z vysoce přesných zbraní spojených s prostředky, které zabezpečují jejich bojové použití (prostředky průzkumu a velení) v jediný systém.

Zaváděné systémy NATO se vyznačují vysokou kapacitou při vyhledávání a sledování vzdušných i pozemních cílů na velké vzdálenosti, schopností určovat jejich polohu s dostatečnou přesností a získané údaje téměř v reálném čase nebo v čase blízkém reálnému zpracovávat a předávat k využití vlastním (organickým) nebo součinnostním prostředkům a jednotlivým stupňům velení a řízení.

Plánovací skupina jaderného a palebného ničení

se trvale vyčleňuje v operačních štábech ke splnění úkolů plánování jaderného a palebného ničení nepřítele. Vytváří se z důstojníků operační a zpravodajské správy, štábu RVD a letectva. Je-li třeba, mohou se pro práci v této skupině přibrat i důstojníci štábu ženijního a chemického vojska a oddělení REB. Tato smíšená pracovní skupina štábu frontu pracuje

pod řízením zástupce náčelníka operační správy. Na armádě je její složení analogické.

Při zpracovávání plánu prvního jaderného úderu a plánu komplexního palebného ničení řídí skupinu osobně **náčelník štábu** a práce se zúčastňují náčelníci štábu raketového vojska a dělostřelectva, letectva a náčelník zpravodajské správy nebo jeho zástupce.

Skupina plní **tyto úkoly:**

- vede přehled a dělá analýzu možných objektů a cílů ničení jadernými a konvenčními zbraněmi,

- připravuje návrhy na organizaci jaderného a palebného ničení nepřítele,

- zpracovává a upřesňuje plán prvního jaderného úderu, plán komplexního palebného ničení nepřítele a plán ničení cílů prvního pořadí (na stupni armáda: plán účasti v prvním jaderném úderu frontu, plán komplexního palebného ničení nepřítele a plán účasti na ničení cílů prvního pořadí),

- předkládá požadavky na průzkum a doplňkový průzkum objektů a cílů nepřítele,

- vydává vykonavatelům výchozí pokyny k vedení jaderných úderů.

Skupina plánování jaderného a palebného ničení

se vyčleňuje na divízi. Spolu se štábem raketového vojska a dělostřelectva, dělostřelecké skupiny a skupinou bojového velení letectva podle rozhodnutí velitele divize plánuje **detailně (konkrétně)** úder raketového útvaru, palby dělostřelectva a palebných prostředků určených pro přímou střelbu, jakož i úder bojových a dopravních bojových vrtulníků.

Skupina je zpracovatelem plánu palebného ničení.

Bezpečnostní vzdálenost

je vzdálenost, na kterou se mohou vojska bezpečně přiblížit k objektům (cílům, místům, prostorům), na které jsou vedeny vlastní jaderné úder nebo úder (palba) konvenčními zbraněmi.

Čára bezpečnostní vzdálenosti

se určuje při útoku po přesunu z hloubky tehdy, jestliže se jaderné úder (úder konvenčními zbraněmi) vedou na opěrné body na předním okraji nepřátelské obrany. Jakmile se k ní vojska přiblíží, činí nezbytná opatření k ochraně. Jaderné úder se uskutečňují dříve, než vojska dosáhnou této čáry.

Zkušenosti z použití dělostřelectva Sovětské armády za VVV

Bojová činnost sovětského dělostřelectva ve VVV je hlubokou studnicí zkušeností, ze které je možné neustále čerpat cenné poznatky a při správném přístupu v jejich aplikaci nalézat možnosti jak rozvíjet použití dělostřelectva v naší armádě.

Sovětské dělostřelectvo sehrálo ve VVV významnou úlohu. Bylo hlavní palebnou silou pozemních vojsk, dokázalo své kvality jak po stránce technické, tak i ve vojenském umění. V průběhu války se proti předválečnému období zvětšilo pětinásobně. Úspěchy sovětského dělostřelectva nebyly náhodné. Byly výsledkem cílevědomé výstavby a správného zhodnocení významu a úlohy dělostřelectva.

V prvním a druhém období VVV se postupně zvyšovala výroba dělostřelecké výzbroje, což vedlo k řadě změn v organizační struktuře dělostřelectva a jeho použití. Měnil se rovněž charakter nepřátelské obrany.

Pro zobecnění poznatků z použití dělostřelectva Sovětské armády a pro aktualizaci jsou nejcennější zejména zkušenosti ze třetího období VVV.

Rozvoj způsobů používání dělostřelectva za útoku v letech VVV probíhal v těchto hlavních směrech:

- většího soustředování dělostřelectva na důležitých směrech,
- zdokonalování uskupení dělostřelectva a velení dělostřelectvu,
- rozvíjení způsobů dělostřeleckého útoku.

Hromadění dělostřelectva bylo jedním ze základních principů jeho bojového použití. Spočívalo v soustředování takového množství dělostřelectva na úseku průlomu nebo na hlavním směru, které umožňovalo získat převahu nad nepřítelem a vytvořit nezbytné hustoty k důslednému palebnému zničení jeho hlavního uskupení, opěrných bodů a palebných prostředků.

Soustředování dělostřelectva v průběhu války nepřetržitě rostlo: v zimním tažení v letech 1941/42 byly všeobecné operační hustoty 20–60 děl, minometů a raketometů na 1 km úseku průlomu, v dalších obdobích a taženích dosáhly hustoty 300 až 350 děl, minometů a raketometů. Vysoké hustoty umožňovaly současně umlčovat obranu nepřítele do velké hloubky. Kromě toho vysoké hustoty příznivě ovlivňovaly průběh útočných operací za situace, kdy letectvo nemohlo vést letecký útok [v důsledku nepříznivého počasí např. protiútok u Stalingradu, viselsko-oderská operace].

Prosté soustředování množství dělostřelectva na úseku průlomů ještě negarantovalo dosažení úspěchu. Důležité bylo, aby soustředění dělostřelectva bylo v souladu se zámyslem boje a operace.

Operace 1. a 2. období VVV ukázaly, že utváření dělostřeleckých skupin na základě uložených úkolů neodpovídalo požadavkům kladeným na dělostřelectvo. Zkušenosti z bojové činnosti vyžadovaly, aby dělostřelectvo bylo trvale k dispozici velitelům vševojskových útvarů a svazků především při plnění úkolů, které vznikly v průběhu boje a operace.

V první polovině roku 1944 bylo na základě „Směrnice o prolamování pozicní obrany nepřítel“ doporučeno a koncem roku 1944 schváleno nově uskupovat dělostřelectvo.

Nové uskupování dělostřelectva se podstatným způsobem odlišovalo od předešlého. Dělostřelecké skupiny se utvářely ne podle principu plnění úkolů, ale podle organizačně taktického principu. Byly vytvářeny na všech stupních vševojskového velení — od střeleckého pluku do armády včetně s odpovídajícím názvem — plukovní, divizní, sborová, armádní dělostřelecká skupina. Tyto skupiny byly přímo podřízeny vševojskovému veliteli a byly organickou součástí bojové nebo operační sestavy vojsk. Pro zabezpečení nepřetržitosti velení zpravidla každé dělostřelecké skupině velel velitel a štáb dělostřeleckého útvaru, který měl k dispozici spojující prostředky a prostředky průzkumu.

Novou formou použití dělostřelectva byl dělostřelecký útok. Základní požadavky na dělostřelecký útok byly stanoveny ve směrnici Hlavního stanu vrchního velení z 10. ledna roku 1942 a později zakotveny i v Polním řádu Rudé armády.

Podstatou dělostřeleckého útoku bylo, aby dělostřelectvo svou palbou nepřetržitě napomáhalo úspěšnému útoku střeleckých vojsk a tanků, tj. nejenom připravit jejich útok, ale útočit s nimi společně od zahájení útoku do splnění bližšího úkolu. Mezi hlavní podmínky, které zabezpečovaly úspěch dělostřeleckého útoku patřily: soustředění dělostřelectva na směr hlavního úderu, nepřetržitá dělostřelecká podpora a doprovod do celé hloubky boje (operace), okamžité využití výsledků palby k dosažení cílů operace. Dělostřelecký útok sjednocoval požadavky na soustředování dělostřelectva, organizaci jeho palby a manévru a takéž součinnost s ostatními druhy vojsk na celé období operace (boje). Poprvé byl dělostřelecký útok v plném rozsahu uskutečněn za protitoku u Stalingradu 19. 11. roku 1942.

Dělostřelecká příprava byla za VVV jedním z rozhodujících opatření a podstatným způsobem ovlivňovala úspěch průlomů nepřátelské obrany.

V době dělostřelecké přípravy bylo úkolem dělostřelectva:

- umlčovat nepřátelské dělostřelectvo,
- zničit zjištěné protitankové prostředky,
- umlčovat palebná ohniska pro vedení boční palby, taktické zálohy, pozorovatelny a velitelská stanoviště,
- rozbit důležité obranné stavby,
- zřítit průchody v protitankových a protipěchotních překážkách a zátarasích.

Z obsahu této činnosti dělostřelectva vyplývá, že do zahájení útoku střeleckých vojsk a tanků se předpokládalo narušit nepříteli nejlépe organizovanou část obrany a maximálně ho oslabit.

V dělostřelecké přípravě nebylo šablon v její metodě, dlece trvání a v organizaci boje s nepřátelským dělostřelectvem.

Pro umlčování a ničení nepřátelských cílů na předním okraji obrany se v průběhu války vyčleňovalo stále více děl pro přímou střelbu.

K dalším úkolům, které plnilo dělostřelectvo byla dělostřelecká podpora útoku střeleckých vojsk a tanků. Hlavním úkolem dělostřelecké podpory útoku bylo, aby dělostřelectvo po dělostřelecké přípravě útoku postupovalo nepřetržitě se střeleckými vojsky a tanky a rychle vedlo palbu na ty odpory, objekty a čáry, které bránily plynule rozvíjet útok do hloubky nepřátelské obrany.

Nejtěžším obdobím dělostřeleckého útoku především z hlediska organizace vedení byl dělostřelecký doprovod činnosti střeleckých vojsk a tanků při boji v hloubce nepřátelské obrany. Hlavními příčinami těžkostí byly rostoucí dynamická činnost útočících vojsk, nedostatek údajů o nepříteli, složitosti ve velení dělostřelectvu, terén, přírodní podmínky atd. Od dělostřelectva se v této fázi útoku požadovalo rychle vést přesný palebný úder (soustředěnou a hromadnou palbou) a nepřetržitý manévry dělostřeleckými útvary a svazky s důrazem na směr hlavního úderu.

Přeskupování (postup) dělostřelectva určeného pro doprovod boje v hloubce se řešilo tak, aby stále nejméně dvě třetiny dělostřelectva byly v pohotovosti k zahájení palby.

V průběhu palebného doprovodu bylo hlavním úkolem dělostřelectva, aby spolu s letectvem udržovalo neustále palebnou převahu nad bránícím se nepřítelem, postupně svou palbou ničilo jeho dělostřelectvo, zálohy, narušovalo velení atd. Hlavní úloha patřila dělostřelectvu při odražení nepřátelských protiztíží a protiúderů a upevňování dosažených čar a prostorů v závěrečném období operace.

Na sklonku války se přistoupilo k práci, že se předem zjišťovaly a prověřovaly prostory, kde nepřítel soustřeďoval své úsilí v hloubce, a na ně se vedla soustředěná palba značných sil dělostřelectva. Tak tomu bylo např. v berlínské operaci, kde se dělostřelectký doprovod uskutečňoval na předem stanovené úseky metodou postupného soustřeďování palby do hloubky 8–10 km.

Důležitým úkolem sovětského dělostřelectva za VVV byl boj s nepřátelským dělostřelectvem. Hlavním organizátorem boje s nepřátelským dělostřelectvem byl velitel dělostřelectva sboru. Úspěch protibaterijní činnosti do značné míry závisel na tom, kolik uskupení nepřátelského dělostřelectva se podařilo zjistit. Pro zjištění nepřátelského dělostřelectva bylo úspěšně používáno prostředků optického, zvukoměrného a vzdušného průzkumu. Na základě zkušeností z řady útočných operací je možné uvést, že se dařilo zjišťovat uskupení nepřátelského dělostřelectva a určit souřadnice nepřátelských baterií do zahájení dělostřelectké přípravy útoku nejméně na 70 %, někdy na 80 až 90 %.

Předpokladem úspěchu útočné operace bylo včasné a správné zasazení armádních a frontových rychlých skupin do sražení. Zabezpečení zasazení rychlých skupin uskutečňovaly armádní a divizní dělostřelectké skupiny těch armád a divízií, v jejichž pásmech se rychlé skupiny zasazovaly. Umlčovaly zejména nepřátelské odpory před čarou zasazení rychlých skupin a na bočí. Zpočátku se zabezpečení jejich zasazení plánovalo do hloubky 8–10 km, později do hloubky 15 až 20 km.

Zkušenosti z bojového použití dělostřelectva jsou stále aktuální i v soudobé operaci (boji) zejména za předpokladu, že by nebyly použity jaderné zbraně. Vědeckotechnický rozvoj ve vojenství přinesl celou řadu nových otázek. Na druhé straně je třeba vidět, že základní principy bojového použití dělostřelectva mají stále platnost, je nutné je ale aplikovat na současné podmínky a možnosti.

Jednou ze zásad bojového použití dělostřelectva ve VVV bylo jeho soustřeďování na úsecích průlomu a na rozhodujících směrech v průběhu operace. Jestliže dříve pod pojmem soustřeďování dělostřelectva bylo chápáno jako rozmístění potřebného množství v pásmu průlomu, nyní pojem soustřeďování dělostřelectva spolu s jeho manévrem chápeme jako hromadění palby na určených směrech. To znamená, že v soudobých podmínkách bude řešen hlavně široký manévr palbou.

Plného využití bojových možností dělostřelectva bylo dosahováno za VVV při centralizaci řízení palby. Centralizované řízení palby v soudobých podmínkách se bude organizovat hlavně při plnění nejdůležitějších úkolů operace (boje).

Vysoké tempo soudobé bojové činnosti a požadavek disponovat dostatečnou zálohou dálky střelby vede k poměrně časnému přemísťování bojové sestavy. Přemísťování musí být uskutečňováno v souladu s úkoly vševojskových svazků k zabezpečení nepřetržité palebné podpory vojsk. Řízení manévru má proto velmi důležité místo v organizaci bojové činnosti dělostřelectva. Po zkušenostech z VVV je možné konstatovat, že správné a promyšlené uskupení dělostřelectva umožňuje úspěšně řešit úkoly bez většího přeskupování a složitého manévru.

Také protitankové dělostřelectvo si uchoválo svůj význam i v soudobých podmínkách. Tak jako v letech VVV je i v současné době protitanková záloha organizovaná na všech stupních (počínaje plukem). Platné zůstávají i zásady pro rozmísťování protitankových prostředků a jejich použití.

Jednou z důležitých zkušeností z VVV je, že sovětské dělostřelectké velitele a náčelníci přistupovali k řešení bojových úkolů tvůrčím způsobem. Sebedokonalejší automatizované systémy velení nenahradí ani v současné době tvůrčí schopnosti a iniciativu dělostřelectkých velitelů a náčelníků.

Proto zůstává trvalým úkolem velitelů a příslušníků štábů ČSLA studovat bohaté zkušenosti sovětských dělostřelců, získané v průběhu VVV. Využívání zkušeností je nutné spojit se studiem nejnovějších poznatků z bojového použití dělostřelectva a uplatňovat je tvůrčím způsobem v zájmu dalšího rozvoje Československé lidové armády a tím naplňovat úkol uložený ČSLA XVII. sjezdem KSČ.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Вацлав Локайчик, кандидат философских наук	
Вопросы реализации Директив по идеологической работе в ЧНА	3
Автор рассматривает основные задачи идеологической работы с точки зрения новых Директив, издание которых является одним из главных мероприятий в ЧНА по выполнению решений XVII съезда КПЧ.	
Полковник Милослав Нытра	
Вопросы повышения эффективности коммунистического воспитания в военно-учебных заведениях	9
Автор рассматривает актуальные вопросы, вытекающие из опыта Главного политического управления ЧНА по разработке решений Всесармейского партийного совещания. Дает оценку планам коммунистического воспитания в военно-учебных заведениях и раскрывает проблемы, которым необходимо уделять повышенное внимание.	
Подполковник Антонин Ржегорж, кандидат военных наук, доцент	
Проблемы коммуникации должностного лица штаба с вычислительной системой	14
Автор анализирует взаимоотношение человека и ЭВМ. Раскрывает трудности, возникающие при освоении функциональных возможностей средств автоматизации и вычислительной техники. Основное внимание уделяет способу коммуникации должностного лица штаба с ЭВМ и эффективности диалога.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Генерал-майор Вацлав Рочка, кандидат военных наук, доцент	
Некоторые вопросы окружения войск противника	19
Автор анализирует вопросы окружения и уничтожения противника с применением обычного и ядерного оружия. Используя исторические примеры Великой Отечественной войны, обосновывает современные взгляды на эту проблематику и роль родов войск при выполнении этой задачи.	
Полковник Йижи Кржижек, кандидат военных наук, доцент	
Рейдовые отряды в оборонительном бою дивизии	26
Автор рассматривает вопросы применения рейдовых отрядов в оборонительном бою. Анализирует условия, при которых они могут быть высланы, способы начала боя, вывод отрядов в построение главных сил, их роль, а также принятие решения к применению рейдового отряда.	
Генерал-майор Йижи Флориан полковник Йосеф Бергман	
Управление в ходе перехода с мирного на военное положение	29
Авторы, на основе общих принципов управления войсками, анализируют важнейшие задачи в этой области в ходе перехода с мирного на военное положение. Основное внимание уделяют роли дежурных органов, группам управления и руководства, боевому расчету, подготовке и принятию решения, а также практической готовности командиров и штабов.	
Полковник Ярослав Киндл подполковник Богумил Брехта, кандидат военных наук	
Методы работы командира и штаба соединения в автоматизированной системе управления войсками	34
Авторы рассматривают возможности автоматизированной системы управления войсками при подготовке решения командира, объясняют способ программного обеспечения и техническую базу системы. Приводят примеры новых подходов к созданию решения командира с использованием средств автоматизации управления.	
Полковник Франтишек Коржистек, кандидат военных наук, доцент	
Повышение устойчивости и надежности системы управления	39
Автор реагирует на изменения в управлении войсками, обусловленные принятием	

на оснащение ПАСУВ тактического звена. Объясняет требования к управлению с точки зрения мероприятий по повышению устойчивости и надежности системы управления дивизии (полка).

Подполковник Властимир Сосна

Роль топографических данных в подготовке и ведении боевых действий 47
Автор на основе повышения требований к управлению дает оценку качества имеющихся в настоящее время топографических и специальных карт, их использования штабами и войсками. Рассматривает также возможности использования рельефных структур и вопросы подготовки электронных моделей территории.

Подполковник Йиржи Клайнбауэр

Вопросы планирования и организации огневого поражения в общевойсковом штабе 50
Автор развивает положения Боевого устава Сухопутных войск по организации и планированию огневого поражения противника, обобщает опыт и сведения, полученные на учениях. Эту проблематику объясняет с точки зрения методики работы.

Подполковник Милан Гарай

Некоторый опыт из области планирования и реализации задач совершенствования защиты и обороны аэродромов ПВО страны 56
В статье автор на основе собственного опыта по планированию и организации защиты и обороны аэродромов в условиях ПВО страны рассматривает вопросы как теоретической области, так и практической подготовки реализации этих планов.

Полковник Йозеф Рот, кандидат военных наук, доцент

Еще раз о взаимодействии истребительной авиации с наземными средствами противовоздушной обороны 61
Автор продолжает тему статьи полковника Франтишка Сметаны, напечатанную в Военной мысли № 6 за 1986 год. В статье подробно рассматривается вопрос взаимодействия между войсковой ПВО, ЗРВ ПВОС и истребительной авиацией.

Майор Вацлав Костелник

Применение и возможности инженерно-дорожного полка при обеспечении наступательной операции общевойсковой армии 69
В статье автор представляет целесообразный обзор возможностей и принципов применения инженерно-дорожного полка в ходе операции общевойсковой армии.

Подполковник Франтишек Пилик, кандидат военных наук

Некоторые проблемы рационализации информационной системы танковой и автомобильной службы в полевых условиях 75
Автор анализирует некоторые проблемы классификации информации о танковой и автомобильной технике, необходимой для руководства вышеуказанной службой с учетом общего объема технического обеспечения.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Управление войсками в критической обстановке 79

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Зденек Кодеш, кандидат военных наук, доцент

Вопросы уяснения содержания воинской терминологии - часть третья 85
Автор продолжает уточнение и обобщение взглядов на содержание некоторых понятий. В третьей части уделяет внимание плотности сил и средств, эффективности огневого поражения, разведывательному и ударному огневому комплексу, а также планированию ядерного и огневого поражения.

Полковник Карел Адам, кандидат военных наук, доцент

Опыт использования артиллерии Советской Армии в годы Великой Отечественной войны 89
Автор анализирует некоторый опыт использования артиллерии, обращая особое внимание на ее накопление на важнейших направлениях, создание группировок и управление ими, а также на способы артиллерийского наступления.